

Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia

2007. november 23-i jegyzőkönyv a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról

A huszonegyedik ülés által elfogadott szöveg

Magyarázó jelentés, készítette:

Andrea Bonomi

Szerkesztette a Konferencia Állandó Hivatala
Churchillplein 6b, Hága, Hollandia

Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia

2007. november 23-i jegyzőkönyv a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról

A huszonegyedik ülés által elfogadott szöveg

Magyarázó jelentés, készítette:

Andrea Bonomi

Szerkesztette a Konferencia Állandó Hivatala
Churchillplein 6b, Hága, Hollandia

© Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia 2013

Minden jog fenntartva. A szerzői jog tulajdonosának írásbeli engedélye nélkül e kiadvány semmilyen részlete nem sokszorosítható, nem tárolható adatfeldolgozó rendszerben, illetve semmilyen formában és eszközzel – ideértve a fénymásolást és a hangfelvételt – nem vihető át.

A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogra vonatkozó jegyzőkönyv és Andrea Bonomi úr magyarázó feljegyzésének az Európai Unió valamennyi hivatalos nyelvére (az angol, francia és német nyelvek kivételével) történő fordítása az Európai Unió Jogérvényesülési Főigazgatóságának nagylelkű segítségével vált lehetővé. A kiadvány német változata Ausztria, Németország és Svájc közös munkájának eredményeként jött létre.

E kiadvány hivatalos változatai a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia honlapján (<www.hcch.net>) angol és francia nyelven olvashatók. A dokumentum szövegének az angolon és francián kívül más nyelvi változatait a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia állandó hivatala nem ellenőrizte.

ISBN 978-92-79-39260-3

Belgiumban nyomtatva

Előszó

(1) *Ez a kiadvány tartalmazza a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló jegyzőkönyv angol és francia nyelvű hiteles szövegét, valamint az Andrea Bonomi által készített magyarázó jelentést.*

(2) *Az e kiadás által tartalmazott szövegek szerepelni fognak a huszonegyedik ülés munkájának összefoglalásában, amely a jelen kiadvány oldalain felül tartalmazni fogja a huszonegyedik ülés második bizottságának munkájához kapcsolódó előkészítő dokumentumokat, jelentéseket és jegyzőkönyveket. A későbbiekben megjelenő kötet megrendelhető a Hágai Konferencia Állandó Hivatalánál (lásd az (5) bekezdést).*

(3) *Az Andrea Bonomi által készített magyarázó jelentés a huszonegyedik ülés által elfogadott, a 2007. november 23-i záróokmányban szereplő jegyzőkönyv kommentárjaként szolgál. Ezt a jelentést Peter Wells fordította angolra.*

(4) *A jegyzőkönyvet a huszonegyedik ülés 2007. november 23-án fogadta el, ezzel a dátummal. Az Európai Unió 2010. április 8-án hagyta jóvá, Szerbia pedig 2012. április 18-án írta alá.*

(5) *A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Hivatala (6 Scheveningseweg, 2517 KT Hága, Hollandia) kérésre örömmel tájékoztatást nyújt a konferencia keretében végzett munkáról.*

Hága, 2013. március

Jegyzőkönyv

Kivonat a huszonegyedik ülés
2007. november 23-án aláírt
záróokmányából*

JEGYZŐKÖNYV A TARTÁSI KÖTELEZETTSÉGEKRE
ALKALMAZANDÓ JOGRÓL

A jegyzőkönyvet aláíró államok,

azzal az óhajjal, hogy közös rendelkezéseket állapítsanak meg a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról,

azzal a kívánsággal, hogy korszerűsítsék a *gyermektartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról* szóló, 1956. október 24-i hágai egyezményt és a *tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról* szóló, 1973. október 2-i hágai egyezményt,

azzal a kívánsággal, hogy a *gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról* szóló, 2007. november 23-i hágai egyezményt kiegészítő általános szabályokat dolgozzanak ki az alkalmazandó jogról,

e célból jegyzőkönyv elfogadásáról határoztak, és az alábbi rendelkezésekről állapodtak meg:

1. cikk *Hatály*

(1) E jegyzőkönyv meghatározza a családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot, beleértve – a szülők családi állapotától függetlenül – a gyermektartási kötelezettséget.

(2) Az e jegyzőkönyv alkalmazásában hozott határozatok nem érintik az (1) bekezdésben említett kapcsolatok fennállását.

2. cikk *Általános alkalmazás*

Ez a jegyzőkönyv abban az esetben is alkalmazandó, ha az alkalmazandó jog a jegyzőkönyvet alá nem író valamely állam joga.

3. cikk *Az alkalmazandó jogra irányadó általános szabály*

(1) Amennyiben e jegyzőkönyv másként nem rendelkezik, a tartási kötelezettségekre irányadó jog a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga.

(2) A jogosult szokásos tartózkodási helyének megváltozása esetén a változás időpontjától az új

szokásos tartózkodási hely szerinti állam joga alkalmazandó.

4. cikk *Bizonyos jogosultakat előnyben részesítő különös szabályok*

(1) Az alábbi rendelkezések alkalmazandók a következő tartási kötelezettségekre:

a) szülő tartási kötelezettsége gyermekével szemben;

b) szülőn kívüli más személy tartási kötelezettsége 21. életévét be nem töltött személlyel szemben, kivéve az 5. cikkben említett valamely kapcsolatból származó kötelezettséget; valamint

c) gyermek tartási kötelezettsége szülőjével szemben.

(2) Amennyiben a jogosult a 3. cikkben említett jog szerint nem kaphat tartást a kötelezettől, az alkalmazandó jog az eljáró bíróság joga.

(3) A 3. cikk ellenére, amennyiben a jogosult a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam illetékes hatóságához fordul, az alkalmazandó jog az eljáró bíróság joga. Amennyiben azonban a jogosult e jog alapján nem kaphat tartást a kötelezettől, az alkalmazandó jog a kötelezett [helyesen: jogosult] szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga.

(4) Amennyiben a jogosult sem a 3. cikkben, sem az e cikk (2) és (3) bekezdésében említett jog alapján nem kaphat tartást a kötelezettől, és amennyiben a kötelezettel azonos állampolgársággal rendelkezik, az alkalmazandó jog a közös állampolgárságuk szerinti állam joga.

5. cikk *Házastársakra és volt házastársakra vonatkozó különös szabály*

Amennyiben házastársak, volt házastársak vagy érvénytelenített házasság felei között tartási kötelezettség áll fenn, a 3. cikk nem alkalmazandó, amennyiben a felek valamelyike azt kifogásolja, és egy másik állam, különösen az utolsó közös szokásos tartózkodási helyük szerinti állam joga szorosabban kapcsolódik a házasságukhoz. Ilyen esetben az alkalmazandó jog ennek az államnak a joga.

6. cikk *A védelemre vonatkozó különös szabály*

A szülő-gyermek kapcsolatból származó gyermektartási kötelezettség, illetve az 5. cikkben említett tartási kötelezettségek kivételével a kötelezett vitathatja a jogosult követelését, amennyiben sem a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga, sem – ha van ilyen – a felek közös állampolgársága szerinti állam joga szerint sem áll fenn ilyen kötelezettség.

7. cikk *Az adott eljárás tekintetében alkalmazandó jog kijelölése*

(1) A 3. és a 6. cikk ellenére a tartási kötelezettség jogosultja és kötelezettje – kizárólag egy adott államban folytatandó, meghatározott eljárás céljából – kifejezetten

* A záróokmány teljes szövegét lásd: A huszonegyedik ülés munkája (2007).

kijelölhetik, hogy a tartási kötelezettség tekintetében alkalmazandó jog az említett állam joga.

(2) Az alkalmazandó jog kijelölése az említett eljárás megindítása előtt, mindkét fél által aláírt megállapodás formájában történik, írásban, vagy bármilyen olyan eszközön történő rögzítéssel, amely a későbbi hivatkozás számára elérhetővé teszi az információkat.

8. cikk Az alkalmazandó jog kijelölése

(1) A 3. és a 6. cikktől eltérve a tartási kötelezettség jogosultja és kötelezettje a tartási kötelezettség tekintetében alkalmazandó jogként bármikor kijelölheti a következők egyikét:

a) annak az államnak a joga, amelynek a kijelölés időpontjában bármelyik fél az állampolgára;

b) annak az államnak a joga, amelyben a kijelölés időpontjában bármelyik fél szokásos tartózkodási helye található;

c) a vagyoni jogi ügyek tekintetében a felek által alkalmazandó jogként kijelölt vagy a valóságban alkalmazott jog;

d) a házasság felbontása vagy a különválás tekintetében a felek által alkalmazandó jogként kijelölt vagy a valóságban alkalmazott jog.

(2) Az erre vonatkozó megállapodást írásban vagy bármilyen olyan eszközön kell rögzíteni, amely a későbbi hivatkozás számára elérhetővé teszi az információkat, és azt mindkét félnek alá kell írnia.

(3) Az (1) bekezdés nem alkalmazandó a 18. életévét be nem töltött személlyel vagy olyan nagykorúval szembeni tartási kötelezettség esetében, akinek személyes képességei korlátozottak vagy hiányoznak, és ezért érdekeit nem képes képviselni.

(4) Azt, hogy a jogosult lemondhat-e tartásra vonatkozó jogáról, a felek által az (1) bekezdés alapján megjelölt jogtól eltérve a jogosultnak a kijelölés időpontjában szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga határozza meg.

(5) A felek által kijelölt jog nem alkalmazandó, ha annak alkalmazása nyilvánvalóan méltánytalan vagy ésszerűtlen következményekkel járna bármelyik félre nézve, kivéve abban az esetben, ha a kijelölés időpontjában a felek teljes körű információval rendelkeztek választásuk következményeiről, és e következményeknek teljes mértékben tudatában voltak.

9. cikk „Domicile” figyelembevétele az „állampolgárság” helyett

Azok az államok, amelyek családjogi ügyekben a „domicile” fogalmát alkalmazzák kapcsoló tényezőként, tájékoztatják a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Hivatalát arról, hogy a hatóságai [helyesen: hatóságaik] elé kerülő ügyek vonatkozásában a 4. és 6. cikkben szereplő „állampolgárság” szó helyébe az adott államban meghatározottak szerinti „domicile” lép.

10. cikk Közintézmények

A közintézmények a jogosultnak nyújtott tartást helyettesítő ellátás megtérítésére vonatkozó igényüket az intézményre alkalmazandó jog alapján érvényesíthetik.

11. cikk Az alkalmazandó jog tárgyi hatálya

A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jognak többek között a következőket kell meghatároznia:

a) a jogosult tartás iránti jogainak fennállását és terjedelmét, valamint azt, hogy kivel szemben gyakorolhatja azokat;

b) azt, hogy a jogosult mennyiben követelhet visszamenőlegesen tartást;

c) a tartás összegének kiszámítási alapját és indexálását;

d) azt, hogy ki jogosult eljárást indítani tartással kapcsolatos ügyben, kivéve azokat a kérdéseket, amelyek az eljárási képességhez és az eljárás során történő képviselőhöz kapcsolódnak;

e) az elévülési időt;

f) a tartásra kötelezett köteletségének mértéke, amennyiben a jogosult számára tartást helyettesítő ellátást nyújtó közintézmény az ellátás visszatérítését igényli.

12. cikk A vissza- és továbbutalás kizárása

A jegyzőkönyvben a „jog” kifejezés az adott államban hatályos anyagi jogot jelenti, a kollíziós szabályok kivételével.

13. cikk Közrend

A jegyzőkönyv alapján meghatározott jog alkalmazása kizárólag olyan mértékben tagadható meg, amennyiben az alkalmazás hatásai nyilvánvalóan ellentétesek lennének az eljáró bíróság államának közrendjével.

14. cikk A tartás összegének megállapítása

Még abban az esetben is, ha az alkalmazandó jog másképpen rendelkezik, a tartás összegének megállapításakor figyelembe kell venni a jogosult szükségleteit és a kötelezett forrásait, valamint a jogosultnak a rendszeres tartásdíj fizetése helyett megítélt mindenfajta kompenzációt.

15. cikk A jegyzőkönyv alkalmazásától való eltérés belső kollízió esetén

(1) Azon szerződő államok, amelyekben a tartási kötelezettségekre különböző jogrendszerek vagy jogszabályok vonatkoznak, nem kötelesek a jegyzőkönyv szabályait alkalmazni a kizárólag ezen különböző jogrendszerek vagy jogszabályrendszerek közötti kollízió esetén.

(2) Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

16. cikk *Nem egységes jogrendszerek – területi eltérések*

(1) Olyan állam vonatkozásában, amelyben az ezen jegyzőkönyvben szabályozott bármilyen ügy tekintetében a különböző területi egységekben két vagy több jogrendszert vagy jogszabályrendszert kell alkalmazni:

a) az állam jogára történő bármely hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az az érintett területi egység hatályos jogára vonatkozik;

b) az állam illetékes hatóságaira vagy közintézményeire történő hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az érintett területi egység eljárásra jogosult hatóságaira vagy közintézményeire vonatkozik;

c) az államban található szokásos tartózkodási helyre történő hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az érintett területi egységben található szokásos tartózkodási helyre vonatkozik;

d) a két személy közös állampolgársága szerinti államra való hivatkozást az adott állam joga által kijelölt területi egységre való hivatkozásként, vagy ilyen jellegű szabályozás hiányában az arra a területi egységre való hivatkozásként kell értelmezni, amelyhez a tartási kötelezettség a legszorosabban kapcsolódik;

e) a személy állampolgársága szerinti államra való hivatkozást az adott állam joga által kijelölt területi egységre való hivatkozásként, vagy ilyen jellegű szabályozás hiányában az arra a területi egységre való hivatkozásként kell értelmezni, amellyel a személynek a legszorosabb a kapcsolata.

(2) A jegyzőkönyv alapján alkalmazandó jog meghatározása céljából, azon állam vonatkozásában, amely két vagy több olyan területi egységből áll, amelyek mindegyike az ezen jegyzőkönyv hatálya alá tartozó ügyek tekintetében saját jogrendszerrel vagy jogszabályrendszerrel rendelkezik, a következő szabályokat kell alkalmazni:

a) ha az államban léteznek olyan hatályos szabályok, amelyek meghatározzák, hogy mely területi egység joga az alkalmazandó, akkor ennek az egységnek a jogát kell alkalmazni;

b) ilyen szabályok hiányában az (1) bekezdésben meghatározott területi egység jogát kell alkalmazni.

(3) Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

17. cikk *Nem egységes jogrendszerek – személyek joga közötti kollízió*

Azon állam vonatkozásában, amely az ezen jegyzőkönyv hatálya alá tartozó ügyek tekintetében a személyek különböző csoportjaira két vagy több jogrendszerrel vagy jogszabályrendszerrel rendelkezik, a jegyzőkönyv alapján alkalmazandó jog meghatározása céljából az ilyen állam jogára való hivatkozást úgy kell értelmezni, hogy az arra a jogrendszerre vonatkozik, amelyet ezen állam hatályos szabályai meghatároznak.

18. cikk *A tartásra vonatkozó korábbi hágai egyezményekkel való összhang*

A szerződő felek közötti kapcsolatban ez a jegyzőkönyv helyettesíti a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. október 2-i hágai egyezményt és a gyermektartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1956. október 24-i hágai egyezményt.

19. cikk *Más jogi okmányokkal való összhang*

(1) Ez a jegyzőkönyv nem érinti azokat az egyéb nemzetközi jogi okmányokat, amelyeknek a szerződő államok részesei vagy azok lesznek, és amelyek a jegyzőkönyv által szabályozott ügyekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazznak, kivéve, ha a jogi okmány részes államai ezzel ellentétes tartalmú nyilatkozatot nem tesznek [helyesen: nyilatkozatot tesznek].

(2) Az (1) bekezdést kell alkalmazni az érintett államok közötti regionális vagy más természetű különleges kapcsolaton alapuló egységes jogszabályokra is.

20. cikk *Egységes értelmezés*

A jegyzőkönyv értelmezésekor figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és az egységes alkalmazás előmozdításának szükségességét.

21. cikk *A jegyzőkönyv gyakorlati működésének felülvizsgálata*

(1) A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia főtitkára szükség esetén különbizottságot hív össze a jegyzőkönyv gyakorlati működésének felülvizsgálatára.

(2) A felülvizsgálat céljából a szerződő felek együttműködnek a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Hivatalával a jegyzőkönyv alkalmazására vonatkozó ítélkezési gyakorlat összegyűjtése terén.

22. cikk *Átmeneti intézkedések*

Ez a jegyzőkönyv nem alkalmazható valamely szerződő államban olyan időszakra vonatkozóan igényelt tartásra, amely megelőzi a jegyzőkönyvnek az adott államban történő hatálybalépését.

23. cikk *Aláírás, megerősítés és csatlakozás*

(1) Ezt a jegyzőkönyvet valamennyi állam aláírhatja.

(2) Ezt a jegyzőkönyvet az aláíró államoknak meg kell erősíteniük, el kell fogadniuk vagy jóvá kell hagyniuk.

(3) Ehhez a jegyzőkönyvhöz valamennyi állam csatlakozhat.

(4) A megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratokat a jegyzőkönyv letétmenyesénél, a Holland Királyság Külügyminisztériumnál kell letétbe helyezni.

24. cikk *Regionális gazdasági integrációs szervezetek*

(1) Azok a regionális gazdasági integrációs szervezetek, amelyek kizárólag független államokból állnak, és a jegyzőkönyv hatálya alá eső ügyek némelyikében vagy mindegyikében hatáskörrel rendelkeznek, ezt a jegyzőkönyvet szintén aláírhatják, elfogadhatják, jóváhagyhatják, illetve csatlakozhatnak hozzá. Ebben az esetben a regionális gazdasági integrációs szervezetet a szerződő államokéval megegyező jogok és kötelezettségek illetik meg olyan mértékben, amennyiben a szervezet a jegyzőkönyv által szabályozott ügyekben hatáskörrel rendelkezik.

(2) A regionális gazdasági integrációs szervezetek az aláírással, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg írásban értesítik a letéteményest azokról a jegyzőkönyv hatálya alá tartozó ügyekről, amelyek tekintetében a szervezet tagállamai hatáskörüket a szervezetre ruházták. A szervezetek az e bekezdés szerinti, legutóbb megküldött értesítésben meghatározott hatáskört érintő mindennemű változásról haladéktalanul, írásban értesítik a letéteményest.

(3) A regionális gazdasági integrációs szervezet az aláírással, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg a 28. cikk szerint nyilatkozhat arról, hogy a jegyzőkönyv által szabályozott valamennyi ügyben hatáskörrel rendelkezik, és hogy a jegyzőkönyv azokra a tagállamaira nézve, amelyek hatáskörüket a szóban forgó ügyben átruházták a regionális gazdasági integrációs szervezetre, a jegyzőkönyvnek a szervezet általi aláírása, elfogadása, jóváhagyása, illetve a szervezetnek a jegyzőkönyvhöz való csatlakozása erejénél fogva kötelező.

(4) A jegyzőkönyv hatálybalépése tekintetében a regionális gazdasági integrációs szervezet által letétbe helyezett okmányokat kizárólag akkor veszik figyelembe, ha a regionális gazdasági integrációs szervezet a (3) bekezdés értelmében e tekintetben egyértelmű nyilatkozatot tesz.

(5) Az ebben a jegyzőkönyvben a „szerződő államra” vagy „államra” tett hivatkozások – adott esetben – egyaránt vonatkoznak azokra a regionális gazdasági integrációs szervezetekre is, amelyek a jegyzőkönyv részes felei. Amennyiben a regionális gazdasági integrációs szervezet a (3) bekezdésnek megfelelően nyilatkozatot tesz, az ebben a jegyzőkönyvben a „szerződő államra” vagy „államra” tett hivatkozások – adott esetben – a szervezet tagállamaira is vonatkoznak.

25. cikk *Hatálybalépés*

(1) Ez a jegyzőkönyv a 23. cikkben említett második megerősítő, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lép hatályba.

(2) Ezt követően a jegyzőkönyv a következő napon lép hatályba:

a) a jegyzőkönyvet később megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó, illetve ahhoz később csatlakozó államok vagy a 24. cikkben említett regionális gazdasági integrációs

szervezetek tekintetében a megerősítő, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján;

b) azon területi egységek tekintetében, amelyekre a jegyzőkönyv hatályát a 26. cikknek megfelelően kiterjesztették, az ugyane cikkben említett nyilatkozatról való értesítéstől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján.

26. cikk *Nem egységes jogrendszerekre vonatkozó nyilatkozatok*

(1) Amennyiben egy államban két vagy több olyan területi egység is van, amelyben az ebben a jegyzőkönyvben szabályozott kérdésekre különböző jogrendszer vonatkozik, akkor az állam az aláírásakor, megerősítéskor, elfogadáskor, jóváhagyáskor vagy csatlakozáskor a 28. cikknek megfelelően nyilatkozhat arról, hogy a jegyzőkönyv kiterjed-e valamennyi területi egységére vagy azok közül csak egyre vagy néhányra, és ezt a nyilatkozatot újabb nyilatkozat benyújtásával bármikor módosíthatja.

(2) Bármely ilyen nyilatkozatról értesíteni kell a letéteményest, és az értesítésben kifejezetten meg kell jelölni azokat a területi egységeket, amelyekre a jegyzőkönyv kiterjed.

(3) Ha egy állam e cikk alapján nem tesz nyilatkozatot, a jegyzőkönyv az adott állam összes területi egységére kiterjed.

(4) Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

27. cikk *Fenntartások*

A jegyzőkönyvvel kapcsolatban fenntartásnak helye nincs.

28. cikk *Nyilatkozatok*

(1) A 24. cikk (3) bekezdésében és a 26. cikk (1) bekezdésében említett nyilatkozatokat az aláírással, megerősítéssel, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg vagy azt követően bármikor meg lehet tenni, és azt bármikor módosítani lehet vagy vissza lehet vonni.

(2) A nyilatkozatról, módosításról és visszavonásról a letéteményest értesíteni kell.

(3) Az aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás időpontjában tett nyilatkozatok az érintett állam tekintetében a jegyzőkönyv hatálybalépésével egyidejűleg lépnek hatályba.

(4) A későbbiekben tett nyilatkozatok és a nyilatkozatok módosítása vagy visszavonása az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lépnek hatályba.

29. cikk Felmondás

(1) A jegyzőkönyv szerződő államai a jegyzőkönyvet a letéteményesnek címzett írásbeli értesítéssel felmondhatják. A felmondást korlátozni lehet a jegyzőkönyv hatálya alá tartozó, nem egységes jogrendszerű állam bizonyos területi egységeire.

(2) A felmondás az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított tizenkét hónapos időszak lejártát követő hónap első napján hatályosul. Amennyiben az értesítésben ennél hosszabb felmondási időt határoznak meg, a felmondás az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított e hosszabb időszak lejártát követő napon hatályosul.

30. cikk Értesítés

A letéteményes értesíti a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia tagjait és a 23. és 24. cikknek megfelelően aláíró, megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozó többi államot és regionális gazdasági integrációs szervezetet az alábbiakról:

- a) a 23. és 24. cikkben említett aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás;
- b) a jegyzőkönyv hatálybalépésének időpontja a 25. cikkel összhangban;
- c) a 24. cikk (3) bekezdésében és a 26. cikk (1) bekezdésében említett nyilatkozatok,
- d) a 29. cikkben említett felmondás.

A fentiek hitelül az alulírott kellően meghatalmazott személyek aláírták ezt a jegyzőkönyvet.

Kelt Hágában 2007. november 23-án, angol és francia nyelven, amely nyelvek mindegyike egyaránt hiteles, egyetlen példányban, amelyet a Holland Királyság kormányának levéltárában kell letétbe helyezni, és amelynek hiteles másolatát diplomáciai úton meg kell küldeni a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia azon tagállamainak, amelyek a huszonegyedik ülés idején már tagok voltak, és valamennyi más államnak, amely ezen az ülésen részt vett.

Jelentés

Magyarázó jelentés, készítette:
Andrea Bonomi

(fordítás)

Tartalomjegyzék	oldal
ELSŐ RÉSZ: HÁTTÉR	13
MÁSODIK RÉSZ: A JEGYZŐKÖNYV CÍME, PREAMBULUMA ÉS ÁLTALÁNOS FELÉPÍTÉSE	14
HARMADIK RÉSZ: A JEGYZŐKÖNYV ÁLTAL LEFEKTETETT RENDSZER FŐ SZEMPONTJAI	15
NEGYEDIK RÉSZ: CIKKENKÉNTI MAGYARÁZAT	16
1. cikk Hatály	16
a A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jog	16
b Családi kapcsolatokból származó tartási kötelezettségek	16
i Az egyezménynél tágabb tárgyi hatály	16
ii Családi kapcsolatból származó tartási kötelezettségek	17
c A jegyzőkönyv alkalmazásában hozott határozatok hatálya	18
2. cikk Általános alkalmazás	18
3. cikk Az alkalmazandó jogra irányadó általános szabály	18
a E kapcsoló elv indokai	18
b A szokásos tartózkodási hely fogalma	19
c A szokásos tartózkodási hely megváltozása	19
4. cikk Bizonyos jogosultakat előnyben részesítő különös szabályok	20
a A 4. cikk hatálya	20
b Az eljáró bíróság jogának kiegészítő jellegű kapcsoló elve	21
c A kapcsoló elvek sorrendjének megfordulása a jogosult által a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti államban indított eljárás esetén	22
i Az eljáró bíróság jogának elsődleges kapcsoló elve	22
ii A jogosult szokásos tartózkodási helyének joga mint kiegészítő jellegű kapcsoló elv	23
d A felek közös állampolgárságának joga mint kiegészítő jellegű kapcsoló elv	23
5. cikk Házastársakra és volt házastársakra vonatkozó különös szabály	24
a A különös szabály indoka	24
b A mentesítési záradék érvényesülése	25

i A felek valamelyikének kérelme	25
ii A szorosabb kapcsolatok	26
c Az 5. cikk hatálya	26
6. cikk A védelemre vonatkozó különös szabály	27
a A 6. cikk hatálya	27
b A 6. cikk szerinti mechanizmus	28
7. és 8. cikk Az alkalmazandó jog megválasztása	29
7. cikk Az adott eljárás tekintetében alkalmazandó jog kijelölése	29
a A 7. cikk hatálya	30
b Választás az adott eljárás tekintetében	30
c A választás módja	30
8. cikk Az alkalmazandó jog kijelölése	31
a A 8. cikk hatálya	31
b A választható jogok köre	31
c További lehetőségek a c) és a d) pont alapján	32
i A vagyoni jogi ügyek tekintetében irányadóként kijelölt jog	32
ii A vagyoni jogi ügyek tekintetében a valóságban alkalmazott jog	33
iii A különválás vagy a házasság felbontása tekintetében irányadóként kijelölt jog	33
iv A különválás vagy a házasság felbontása tekintetében a valóságban alkalmazott jog	33
d A választás módja	33
e A választás joghatásaira vonatkozó korlátozások	34
i A jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti jog alkalmazása a tartásról való lemondás jogára	34
ii A bíróság mérséklési jogköre	34
f A felek közötti megállapodás létezése és érvényessége	34
9. cikk „Domicile” figyelembevétele az „állampolgárság” helyett	35
10. cikk Közintézmények	36
11. cikk Az alkalmazandó jog tárgyi hatálya	36
12. cikk A vissza- és továbbutalás kizárása	37
13. cikk Közrend	37
14. cikk A tartás összegének megállapítása	38
15–17. cikk Nem egységes jogrendszerek	39
15. cikk A jegyzőkönyv alkalmazásától való eltérés belső kollízió esetén	39
16. cikk Nem egységes jogrendszerek – területi eltérések	39
17. cikk Nem egységes jogrendszerek – személyek joga közötti kollízió	40
18. cikk A tartásra vonatkozó korábbi hágai egyezményekkel való összhang	40

19. cikk	<i>Más jogi okmányokkal való összhang</i>	41
20. cikk	<i>Egységes értelmezés</i>	41
21. cikk	<i>A jegyzőkönyv gyakorlati működésének felülvizsgálata</i>	42
22. cikk	<i>Átmeneti intézkedések</i>	42
23. cikk	<i>Aláírás, megerősítés és csatlakozás</i>	42
24. cikk	<i>Regionális gazdasági integrációs szervezetek</i>	42
25. cikk	<i>Hatálybalépés</i>	43
26. cikk	<i>Nem egységes jogrendszerekre vonatkozó nyilatkozatok</i>	43
27. cikk	<i>Fenntartások</i>	44
28–30. cikk	<i>Nyilatkozatok, felmondás, értesítés</i>	44
28. cikk	<i>Nyilatkozatok</i>	44
29. cikk	<i>Felmondás</i>	44
30. cikk	<i>Értesítés</i>	44

1 2007. november 23-án a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia huszonegyedik ülése Hágában elfogadta a tartás nemzetközi behajtásának megkönnyítését célzó két nemzetközi jogi aktus, a *gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló hágai egyezmény* (a továbbiakban: egyezmény) és a *tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló hágai jegyzőkönyv* (a továbbiakban: jegyzőkönyv) szövegét. Ez a magyarázó jelentés a jegyzőkönyvhöz kapcsolódik; az egyezményről egy önálló jelentés szól, amelyet az Állandó Hivatal munkatársai, William Duncan és Philippe Lortie segítségével Alegria Borrás (Spanyolország) és Jennifer Degeling (Ausztrália) készített (a továbbiakban: Borrás-Degeling-jelentés).

2 Az egyezmény és a jegyzőkönyv előzetes tervezetét elkészítő, a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásával foglalkozó különbizottság hivatalos megbízása a kezdetektől fogva kiterjedt a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jog kérdésére: a különbizottság 1999. áprilisi ülése¹ úgy határozott, hogy a Konferencia jövőbeli munkájának ütemezésében elsőbbséget kell biztosítani a tartási kötelezettségekre vonatkozó, átfogóbb egyezmény megalkotásának, mely javíthatná a kérdéskört aktuálisan szabályozó hágai egyezményeket, emellett az igazságügyi és közigazgatási együttműködéssel kapcsolatos rendelkezéseket is tartalmazhatna.² A tartási kötelezettségekkel kapcsolatos, meglévő hágai egyezmények közül kettőnek célja az alkalmazandó jog meghatározása: a gyermektartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1956. október 24-i hágai egyezménynek (a továbbiakban: az 1956. évi hágai tartási egyezmény) és a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. október 2-i hágai egyezménynek (a továbbiakban: a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény).

3 A tizenkilencedik ülés határozatának megfelelően a főtitkár különbizottságot hívott össze, amely 2003. május 5. és 16. között, 2004. június 7. és 18. között, 2005. április 4. és 15. között, 2006. június 19. és 28. között, valamint 2007. május 8. és 16. között ült össze Hágában. A különbizottság elnökévé Fausto Pocart (Olaszország), alelnökeivé pedig Kurucz Máriát (Magyarország), Mary Helen Carlsont (Amerikai Egyesült Államok) és Jin Sunt (Kína) választották. Alegria Borrást és Jennifer Degelinget társelőadóvá választották. Jan Doogue (Új-Zéland) elnökletével szerkesztőbizottság alakult. A különbizottság és a szerkesztőbizottság munkáját fontos előkészítő dokumentumok³ mellett a titkárság

tudományos munkájáért felelős William Duncan főtitkárhelyettes, valamint Philippe Lortie első titkár észrevételei is nagyban megkönnyítették.

4 A különbizottság a 2003. májusában tartott első ülésén, megbízatásának megfelelően megvitatta, hogy az új jogi aktus tartalmazzon-e rendelkezéseket arra vonatkozóan, hogy a tartással kapcsolatos határozatot hozó hatóságoknak mely jogot kell alkalmazniuk, és ha igen, akkor milyen szabályok szerepeljenek ezekben a rendelkezésekben. A viták nyomán két ellentétes álláspont bontakozott ki. Míg a civiljogi jogrendszereket képviselő küldöttek többsége támogatta az alkalmazandó jogra vonatkozó bizonyos szabályrendszer lefektetését, addig a common law jogrendszereket képviselő küldöttek legtöbbször ezt ellenezte.⁴ Ez az ellenállás érthető, figyelemmel arra, hogy a legtöbb common law országban hagyományosan az eljáró bíróság joga alapján hozzák meg a tartással kapcsolatos határozatokat. Az eljáró bíróság jogát azokban az államokban is gyakran alkalmazzák, amelyek rendelkeznek a tartás behajtását szolgáló közigazgatási rendszerrel, és ezen államok közül nem mindegyik common law ország.

5 Az alkalmazandó jogra vonatkozó általános szabályrendszer kialakítását támogató küldöttségek legtöbbször úgy vélte, hogy ezek a tárgyalások egyedülálló lehetőséget kínálnak az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezmények felülvizsgálatára, amelyet nem szabad elszalasztani. Bár az 1973. évi egyezmény nagyjából és egészében kielégítő volt, és kiinduló pontként szolgálhatott az új jogi aktus megszövegezéséhez, a hiányosságok orvoslása és a megerősítő államok számának növelése érdekében érdekes megoldásai felülvizsgálatra és korszerűsítésre szorultak.⁵ Ezért fontos volt, hogy a felülvizsgálati folyamat ne csak az 1956. vagy az 1973. évi egyezményben már részes államokra, hanem valamennyi államra kiterjedjen.

6 Az elnök javaslata alapján a különbizottság megalakította az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoportot, az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezményekben részes és egyéb államok szakértőinek részvételével és a szerző elnökletével. A kapott megbízás alapján – amelyet a különbizottság 2004., 2005. és 2006.

tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásával foglalkozó különbizottság 2003. májusi ülése részére (elérhető: <www.hcch.net>).

⁴ Kanada, amelynek tartományai és területei lépcsőzetes megközelítést alkalmaznak – bár korlátozottabb mértékben, mint amit a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény előír –, készen mutatkozott arra, hogy a jövőbeli jogi aktusba bizonyos szabályok kerüljenek az alkalmazandó jogra vonatkozóan. Azon tartományokban és területein, ahol a common law jogrendszer érvényesül, az alkalmazandó jog a gyermek szokásos tartózkodási helyének joga; ha e jog alapján a gyermeknek nem jár tartás, az eljáró bíróság joga alkalmazandó (lásd például a más joghatóság területén érvényesítendő tartást elrendelő határozatokról szóló manitobai törvény 12. cikkének (1) bekezdését). A civiljogi rendszert alkalmazó Quebecben viszont elsősorban a tartásra jogosult lakóhelyének joga, ezt követően pedig a kötelezett lakóhelyének joga alkalmazandó (a polgári törvénykönyv 3094. cikke).

⁵ A szövegezés időpontjában az 1973. évi egyezmény 14 államban volt hatályban (Észtország, Franciaország, Németország, Görögország, Olaszország, Japán, Litvánia, Luxemburg, Hollandia, Lengyelország, Portugália, Spanyolország, Svájc és Törökország). Az 1956. évi egyezmény 12 államban volt hatályban (Ausztria, Belgium, Franciaország, Németország, Olaszország, Japán, Luxemburg, Hollandia, Portugália, Spanyolország, Svájc és Törökország).

¹ Az ülés krónikáját és határozatait lásd a Hágai Konferencia weboldalán (<www.hcch.net>) elérhető Borrás-Degeling-jelentés 1–5. pontjában.

² Lásd a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia tizenkilencedik ülésének záróokmányát: *A tizenkilencedik ülés munkája (2001/2002.)*, I. kötet (Vegyes kérdések, 35–47. o.), 45. o.

³ Lásd különösen: W. Duncan, *Towards a New Global Instrument on the International Recovery of Child Support and other Forms of Family Maintenance* (A gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, új nemzetközi jogi aktus felé); 3. számú, 2003. áprilisi előkészítő dokumentum a gyermektartás és a családi

évi ülésein megújítottak és pontosítottak –, az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport kidolgozta egy, a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló jogi aktus munkapéldányát (a továbbiakban: munkapéldány). A munkapéldány első változatát az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport 2006. júniusi jelentésének⁶ függelékeként mutatták be, és a különbizottság 2006. júliusi ülésén vitatták meg. Ez a bizottság 2007. májusára újabb különbizottsági ülést hívott össze, melynek fő témája az alkalmazandó jog kérdése volt. A munkapéldány második változatával⁷ kapcsolatban az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport 2007. áprilisi jelentése⁸ tartalmazott észrevételeket, és ez a változat szolgált a 2007. májusi különbizottsági ülés munkájának alapjául.

7 A különbizottság 2007. májusi ülése munkájának középpontjában az alkalmazandó jog kérdése állt. A bizottság mindenekelőtt úgy határozott, hogy az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályok az egyezménytől formálisan elkülönülő jegyzőkönyvben fognak szerepelni. Ezt követően a bizottság megállapodott a jegyzőkönyv előzetes tervezetének kidolgozásában,⁹ amely egy magyarázó jelentéssel együtt¹⁰ a konferencia 2007. november 5. és 23. között Hágában tartott, huszonegyedik ülésén folytatott tanácskozások alapjául szolgált. A szerzőt ekkor a jegyzőkönyvhöz kapcsolódó magyarázó jelentés előadójává választották.

8 A Hágai Konferencia huszonegyedik ülésének plenáris ülésén Teun Struycken (Hollandia) látta el az elnöki feladatokat. Az alelnökök a következők voltak: Gilberto Vergne Saboia (Brazília nagykövete), Xue Hanqin (Kína nagykövete), Ioannis Voulgaris (Görögország), Dorothee van Itersen (Hollandia), Jan Doogue (Új-Zéland), Alexander Y. Bavykin (Oroszországi Föderáció), Hlengiwe B. Mkhize (Dél-Afrika nagykövete) és Mary Helen Carlson (Amerikai Egyesült Államok).

9 Az egyezmény megszövegezésével a konferencia diplomáciai ülése a Kurucz Mária (Magyarország)

elnökletével működő I. bizottságát, a jegyzőkönyv megszövegezésével pedig a szerző elnökletével működő II. bizottságát bízta meg. Az I. bizottság alelnökei Lixiao Tian (Kína) és Mary Helen Carlson (Amerikai Egyesült Államok), a II. bizottság alelnökei pedig Nádia de Araújo (Brazília) és Shinichiro Hayakawa (Japán) voltak. A huszonegyedik ülésen a konferencia 68 tagját képviselték küldöttek; rajtuk kívül 14, tagsággal nem rendelkező állam, valamint kilenc kormányközi és nem kormányzati szervezet megfigyelői is jelen voltak.

10 Jan Doogue (Új-Zéland) elnökletével szerkesztőbizottság alakult az I. és a II. bizottság munkájának továbbvitelére. Az elnök mellett a szerkesztőbizottság tagja volt hivatalból a két bizottság előadója, valamint az Állandó Hivatal tagjai és a következő szakértők: Denise Gervais (Kanada), Katja Lenzing (Európai Közösség), María Elena Mansilla y Mejía (Mexikó), Mary Helen Carlson (Amerikai Egyesült Államok), James Ding (Kína), Lixiao Tian (Kína), Miloš Hatapka (Európai Közösség), Edouard de Leiris (Franciaország), Paul Beaumont (Egyesült Királyság) és Robert Keith (Amerikai Egyesült Államok).

11 A jegyzőkönyv tervezetének harmadik olvasatára a 2007. november 22-i plenáris ülésen került sor. A jegyzőkönyv tervezetét formálisan a 2007. november 23-i záróülésen fogadták el, a huszonegyedik ülés záróokmányának aláírásával.

MÁSODIK RÉSZ: A JEGYZŐKÖNYV CÍME, PREAMBULUMA ÉS ÁLTALÁNOS FELÉPÍTÉSE

12 A jegyzőkönyv címe – „Jegyzőkönyv a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról” – hangsúlyozza a jogi aktus elsődleges célját, vagyis a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jog meghatározására vonatkozó egységes szabályok bevezetését. Ez a cím azonos az ugyanezen célt szolgáló, a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény címével.

13 A jegyzőkönyv nem tartalmaz a joghatósági összeütközésekre (a hatóságok joghatósága, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása), sem az államok közötti közigazgatási együttműködésre vonatkozó szabályokat. E kérdések némelyikét (közigazgatási együttműködés a tartás nemzetközi behajtása érdekében és során, valamint a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása) az egyezmény rendezi.

14 Eltérően az egyezménytől, amelynek címe kifejezetten utal a gyermektartásra és a családi tartások egyéb formáira, a jegyzőkönyv címe nem tartalmaz ilyen utalást. Ez tükrözi a jegyzőkönyv különösen széles tárgyi hatályát, melyet az 1. cikk biztosít: a jegyzőkönyv valamennyi családi kapcsolaton alapuló tartási kötelezettség vonatkozásában meghatározza az alkalmazandó jogot, korlátozások és esetleges fenntartások nélkül (lásd a 27. cikket). A gyermektartás is

⁶ „Az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport jelentése”, készítette Andrea Bonomi, a munkacsoport elnöke; 22. számú, 2006. júniusi előkészítő dokumentum a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásával foglalkozó különbizottság 2006. júniusi ülése részére (elérhető: <www.hcch.net>).

⁷ „Munkapéldány az alkalmazandó jogról”, készítette a tartási kötelezettségekre alkalmazandó joggal foglalkozó, 2006. november 17-18-én Hágában ülésező munkacsoport; 24. számú, 2007. januári előkészítő dokumentum a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásával foglalkozó különbizottság 2007. májusi ülése részére (elérhető: <www.hcch.net>).

⁸ „Az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport jelentése”, készítette Andrea Bonomi, a munkacsoport elnöke; 27. számú, 2007. áprilisi előkészítő dokumentum a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásával foglalkozó különbizottság 2007. májusi ülése részére (elérhető: <www.hcch.net>).

⁹ „A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló jegyzőkönyv előzetes tervezete”, készült a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásával foglalkozó különbizottság felügyelete alatt, jóváhagyta a szerkesztőbizottság; 30. számú, 2007. júniusi előkészítő dokumentum a 2007. novemberi huszonegyedik ülés részére (elérhető: <www.hcch.net>).

¹⁰ „A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló jegyzőkönyv előzetes tervezete – Magyarázó jelentés”, készítette Andrea Bonomi; 33. számú, 2007. augusztusi előkészítő dokumentum a 2007. novemberi huszonegyedik ülés részére (elérhető: <www.hcch.net>).

a jegyzőkönyv hatálya alá tartozik, csakúgy, mint a jegyzőkönyv által kijelölt jog szerint a nagykorúaknak járó tartás.

15 A „jegyzőkönyv” cím tárgyában a diplomáciai ülés II. bizottságában a 2007. november 22-i – a jegyzőkönyv-tervezet második olvasatának szentelt – utolsó ülésig viták folytak. A jegyzőkönyv és az egyezmény formális elválasztására vonatkozó döntés alapján¹¹ egyes küldöttségek azt javasolták, hogy a jogi aktus címében a „jegyzőkönyv” helyébe az „egyezmény” szó lépjen; úgy vélték ugyanis, hogy előbbi nem jelzi kellőképpen a szövegnek az egyezményhez kapcsolódását.¹² A két megoldás előnyeinek és hátrányainak megvitatása után végül a „jegyzőkönyv” kifejezés használatáról született megállapodás.

16 A „jegyzőkönyv” kifejezés – bár nem bevett a Hágai Konferencia által elfogadott jogi aktusok esetében – azzal az előnnyel jár, hogy hangsúlyozza a jegyzőkönyv és az egyezmény között létrejöttük és érvényesülésük tekintetében fennálló kapcsolatot. A jegyzőkönyv háttéré mellett (lásd fentebb a 2. és az azt követő pontokat) ki kell emelni, hogy az egyezményhez hasonlóan a jegyzőkönyvnek is az a célja, hogy megkönnyítse a tartás nemzetközi behajtását: az alkalmazandó jog meghatározása (és adott esetben egy külföldi jog alkalmazása) az egyik olyan nehézség, amely a tartásra jogosult előtt felmerülhet, ha egy külföldön letelepedett kötelezettel szemben kívánja követelését érvényesíteni. A jegyzőkönyv által kínált bizonyos megoldások – így részben az eljáró bíróság jogának más létező jogforrásokhoz képest biztosított fokozott szerep (lásd a 4. és a 7. cikket) – célja a tartással kapcsolatos határozat meghozatalának megkönnyítése; ennek megfelelően ugyanazokon a megfontolásokon alapulnak, mint az egyezmény. Végül meg kell jegyezni, hogy tekintettel a jegyzőkönyv *erga omnes* hatályára (lásd a 2. cikket), annak nagyszámú állam általi megerősítése előnyös lehet a jogosultakra nézve, még azon jogosultak esetében is, akik a jegyzőkönyvhöz nem csatlakozott (és a csatlakozást nem is tervező) államban laknak: még az ilyen államban lakó jogosultakat is segítheti a jegyzőkönyv által lefektetett, a jogosult számára kedvező, egységes szabályok alkalmazása egy szerződő államban (például a kötelezett lakóhelyének államában) indított eljárás során.

17 Ezt a funkcionális kapcsolatot a preambulum is hangsúlyozza, megjegyezve, hogy az alkalmazandó jogra vonatkozó általános szabályok kidolgozása az egyezmény hasznos kiegészítését jelenti. A preambulum a továbbiakban összefoglalja azon egyéb megfontolásokat, amelyek meghatározták a jegyzőkönyv szerkesztését; így különösen megemlíti a kollíziós szabályok egységességének, valamint az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezmények korszerűsítésének célját.

18 A jegyzőkönyv 30 cikkből áll. Nem tagolódik fejezetekre, de rendelkezései három csoportba sorolhatók.

¹¹ Lásd a 23. cikket, melynek értelmében valamennyi állam aláírhatja vagy megerősítheti a jegyzőkönyvet, illetve csatlakozhat ahhoz, akkor is, ha az egyezménynek nem részes felei.

¹² Lásd a 6. számú jegyzőkönyv 11. és azt követő pontjait, valamint 178. és azt követő pontjait.

Az 1. és a 2. cikk a jegyzőkönyv tárgyi és földrajzi hatályát jelöli ki; a 3–14. cikk meghatározza a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot, kijelölve annak hatályát is; a 15–30. cikk olyan általános és záró rendelkezéseket tartalmaz, amelyek immár a Hágai Konferencia által kidolgozott legtöbb jogi aktusban megszokottak.

HARMADIK RÉSZ: A JEGYZŐKÖNYV ÁLTAL LEFEKTETETT RENDSZER FŐ SZEMPONTJAI

19 A jegyzőkönyv anélkül kívánja felülvizsgálni a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogra vonatkozó korábbi egyezményeket, hogy azok megközelítését teljes egészében elvetné; ennek megfelelően sok tekintetben követi ezen egyezmények – és különösen a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény – megoldásait. Ez különösen a következőkről mondható el: az 1. és 2. cikkben kijelölt, különösen széles hatály; az a megfontolás, miszerint a tartási kötelezettségek érdemesek arra, hogy – az alapul szolgáló családi kapcsolattól függetlenül (az 1. cikk (2) bekezdése) – saját kollíziós szabállyal rendelkezzenek („kapcsoló elv”); a tartási kötelezettségekre irányadó, a jogosult szokásos tartózkodási helye jogának általános kapcsoló elve (3. cikk); a tartásra jogosult javát szolgáló bizonyos „lépcsőzetes” kiegészítő jellegű kapcsoló elvek megengedése (4. cikk), valamint a tartási kötelezettségekre alkalmazandóként kijelölt jog által szabályozott kérdések nagyon széles körének meghatározása (11. cikk). A jegyzőkönyv megoldásai több tekintetben hasonlíthatók az 1989. július 15-én Montevideóban aláírt, tartási kötelezettségekről szóló Amerika-közi egyezmény (a továbbiakban: az 1989. évi montevidói egyezmény) megoldásaihoz is.¹³

20 A jegyzőkönyv három fő újítást tartalmaz a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményhez képest: az első a *lex fori* fokozott szerepe, amelyet bizonyos „privilegizált” jogosulti csoportok által érvényesített követelések tekintetében a fő kapcsoló elv rangjára emel – ezekben az esetekben a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga csak kiegészítő szerepet játszik (a 4. cikk (3) bekezdése); a következő a házastársak és a volt házastársak közötti kötelezettségek tekintetében a szoros kapcsolódás elvén alapuló mentesítési záradék bevezetése (5. cikk), amely szakít a házasság felbontására alkalmazott jognak az 1973. évi egyezmény 8. cikke szerinti, állandó kapcsoló elvével; végül pedig bizonyos mértékű autonómia biztosítása a felek részére, kétféle formában: eljárási megállapodás, amely bármely tartási kötelezettség kapcsán lehetővé teszi a feleknek, hogy az adott eljárás tekintetében az eljáró bíróság jogát válasszák (7. cikk), valamint az alkalmazandó jog tekintetében fennálló választási lehetőség, amellyel a saját érdekeik védelmére képes nagykorúak – bizonyos feltételekkel és korlátozásokkal – bármikor élhetnek (8. cikk).

¹³ Lásd lentebb a 33., 36., 39., 57., 66., 67. és 166. pontot.

1. cikk *Hatály*

21 Az 1. cikk kijelöli a jegyzőkönyv tárgyi hatályát. A cikk (1) bekezdése szerint a jegyzőkönyv meghatározza a családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó valamennyi tartási kötelezettségre alkalmazandó jogot.

(1) bekezdés – E jegyzőkönyv meghatározza a családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot, beleértve – a szülők családi állapotától függetlenül – a gyermektartási kötelezettséget.

a *A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jog*

22 A jegyzőkönyv célja a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jog meghatározása. Ennek megfelelően nem tartalmaz szabályokat a joghatósági összeütközésekre és a közigazgatási együttműködésre vonatkozóan, mely tárgyköröket – legalábbis részben – az egyezmény rendez.

23 Emellett fontos kiemelni, hogy a jegyzőkönyv csak a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogot határozza meg, amelyet önálló kapcsoló elvnek tekint. Nem kívánja tehát meghatározni a tartási kötelezettség alapjául szolgáló családi kapcsolatokra alkalmazandó jogot. Ezt a fontos elvet egyértelműen kifejezi a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 2. cikkének (1) bekezdése, mely kimondja, hogy „[e]z az egyezmény csak a tartási kötelezettségekkel kapcsolatos kollízióra vonatkozik”. A jegyzőkönyvben nem szerepel ugyanez a szöveg, valószínűleg azért, mert azt feleslegesnek tartották, tekintettel a jogi aktus címére („Jegyzőkönyv a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról”, kiemelés a szerzőtől), valamint 1. cikke (1) bekezdésének szövegére („E jegyzőkönyv meghatározza a [...] tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot”). E hallgatás ellenére a jegyzőkönyv az 1973. évi egyezménnyel azonos módon közelíti meg a kérdést, abban az értelemben, hogy a jegyzőkönyv közvetlenül nem vonatkozik az 1. cikk (1) bekezdésében említett családi kapcsolatokra (például rokoni kapcsolatra vagy házasságra) alkalmazandó jogra. Ezt megerősíti a jegyzőkönyv 1. cikkének (2) bekezdése, amely megismétli az 1973. évi egyezmény 2. cikke (2) bekezdésének szövegét, kimondva, hogy „[a]z e jegyzőkönyv alkalmazásában hozott határozatok nem érintik az (1) bekezdésben említett kapcsolatok fennállását”: ez a szabály a tartási kötelezettség önálló kapcsoló elvének pusztá vellejárója.

24 A tartási kötelezettség önálló kapcsoló elvéből az következik, hogy az 1. cikk (1) bekezdésében említett családi kapcsolatokra alkalmazandó jogot minden egyes szerződő állam vonatkozásában az adott államban hatályos és általánosan alkalmazandó kollíziós szabályok alapján kell meghatározni. Ez nem okoz nehézséget, ha az adott eljárás elsődleges tárgyát a családi kapcsolat fennállása vagy hiánya képezi (például ha a kereset a rokoni kapcsolat bizonyítására, a házasság érvényességének megállapítására, a különválásra vagy a

házasság felbontására irányul), még akkor sem, ha ugyanazon eljárásban járulékos jelleggel tartási követelést terjesztenek elő. A helyzet nehezebb, ha a családi kapcsolat fennállásának kérdése előkérdésként merül fel azon eljárás során, amelynek elsődleges tárgya a tartási követelés (például ha a vélelmezett kötelezett vitatja a rokoni kapcsolat fennállását vagy a házasság érvényességét). Tekintettel arra, hogy a jegyzőkönyv nem szól e kérdéstről, semmi sem akadályozza, hogy ez esetben is az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezmények tekintetében javasolt értelmezést alkalmazzuk, miszerint a tartási kötelezettségre irányadó jog az 1. cikk (1) bekezdése szerinti családi kapcsolat fennállásának előkérdésére is alkalmazható.¹⁴ Ez a megoldás azonban nem kötelező a szerződő államokra nézve, amelyek az előkérdés tekintetében jogszerűen választhatnak önálló kapcsoló elvet; ilyen esetben utóbbit az eljáró bíróság kollíziós szabályai által kijelölt jog alapján határozzák meg. Mindenesetre az 1. cikk (2) bekezdése értelmében a tartási követelés tekintetében a jegyzőkönyv által kijelölt jog alapján hozott határozat nem érinti az adott családi kapcsolat fennállását.

b *Családi kapcsolatokból származó tartási kötelezettségek*

25 Az 1. cikk (1) bekezdése szerint a jegyzőkönyv meghatározza a családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot. Ez megfelel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 1. cikke szövegezésének. Utóbbitól¹⁵ eltérően azonban a jegyzőkönyv nem ad lehetőséget fenntartásokra, amelyek alapján a szerződő államok meghatározott tartási kötelezettségekre korlátozhatnák a jegyzőkönyv hatályát, másokat pedig kizárhatnának alóla.¹⁶ Ennek megfelelően a jegyzőkönyv hatálya nagyon tág.

i *Az egyezménynél tágabb tárgyi hatály*

26 A jegyzőkönyv hatálya tágabb, mint az egyezmény kötelező hatálya, amely a 2. cikk (1) bekezdése értelmében a következőre korlátozódik:

□ „a) a szülő-gyermek kapcsolatból fakadó, 21. életévét be nem töltött személy tartására vonatkozó kötelezettségekre;

b) a házastársi tartásról szóló határozat elismerésére és végrehajtására, illetve végrehajtására, amennyiben a kérelmet az a) albekezdés hatálya alá tartozó követeléssel együtt nyújtják be; valamint

c) a II. és III. fejezet kivételével a házastársi tartási kötelezettségre.”

¹⁴M. Verwilghen: Magyarázó jelentés a tartási kötelezettségek végrehajtásáról és az e kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményekhez (a továbbiakban: Verwilghen-jelentés), *Actes et documents de la Douzième session (1972)*, IV. kötet, *Obligations alimentaires*, 383-465. o., 125. és azt követő pontok, (elérhető a következő címen is: <www.hcch.net>).

¹⁵Lásd különösen a 13. és a 14. cikket.

¹⁶Lásd a 27. cikket, mely szerint „[a] jegyzőkönyvvel kapcsolatban fenntartásnak helye nincs”.

E különbség oka egyrészt az a szándék, hogy a jegyzőkönyv hatálya megegyezzen a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény hatályával, és így előbbi (legalábbis a szerződő államok között) helyettesíthesse az utóbbit (lásd a 18. cikket). Emellett azt a szándékot is tükrözi, hogy ne korlátozzák túlságosan egy olyan szöveg hatályát, amely a jegyzőkönyv és az egyezmény tárgyának elkülönülése miatt opcionális az utóbbit megerősítő államok vonatkozásában, és amelyet az egyezményben nem részes államok is megerősíthetnek (lásd a 23. cikket).

27 Valójában semmiképpen nem eshetnek egybe azok az esetek, amikor mindkét jogi aktus alkalmazandó, ugyanis területi alkalmazási feltételeik különbözőek: az egyezmény a benne részes felek közötti jogi aktus, amely a szerződő államok egymás közötti viszonylatában alkalmazandó; ez a közigazgatási együttműködésre¹⁷, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására¹⁸ egyaránt igaz. A jegyzőkönyv azonban *erga omnes* hatályú, még akkor is, ha az általa kijelölt jog a jegyzőkönyvet *alá nem író* valamely állam joga (lásd a 2. cikket).

28 Azt is ki kell emelni, hogy az egyezmény tárgyi hatálya opcionálisan (a 63. cikk szerinti nyilatkozattal) kiterjeszthető „bármely, a családi vagy rokon kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó [...] tartási kötelezettségre” (a 2. cikk (3) bekezdése). Egy ilyen nyilatkozattal tehát mindegyik szerződő állam azonossá teheti a két jogi aktus *tárgyi* hatályát. Ez az egyezés azonban még ilyen nyilatkozat megléte esetén sem lesz teljes: az egyezmény 2. cikkének (3) bekezdése alapján tett nyilatkozat csak viszonyossági alapon keletkeztet kötelezettséget két szerződő állam között, vagyis „csak akkor [...], amennyiben nyilatkozataik ugyanazon tartási kötelezettségre és az egyezmény ugyanazon részeire vonatkoznak”; ugyanakkor a jegyzőkönyv – mint fentebb említettük – viszonyosságtól függetlenül *erga omnes* hatályú (lásd a 2. cikket). Ennek megfelelően még az is lehetséges, hogy egy ilyen nyilatkozatot tevő, mindkét jogi aktusban részes államban az egyezmény – a jegyzőkönyvtől eltérően – nem alkalmazandó egy adott ügyre.

ii Családi kapcsolatból származó tartási kötelezettségek

29 A jegyzőkönyv nem határozza meg a családi kapcsolat fogalmát, pusztán néhány olyan példával szolgál, amelyek megfelelnek a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményben említetteknek. Kifejezetten említi a szülő-gyermek kapcsolatot, a rokon kapcsolatot, a házasságot és a házassági rokonságot. Ez a lista jelzi, hogy a családi kapcsolat jegyzőkönyv által alkalmazott fogalma meglehetősen tág: magába foglalja a házassági

rokonságot, noha ezeket a kapcsolatokat nem mindegyik állam ismeri el.

30 Az 1. cikk (1) bekezdésének vége egyértelművé teszi, hogy gyermektartás esetében a jegyzőkönyv alkalmazása független a szülők családi állapotától. Ez a pontosítás – amely a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 1. cikkében és az egyezmény 2. cikkének (4) bekezdésében is megjelenik – egyértelművé teszi, hogy a jegyzőkönyv megkülönböztetés nélkül alkalmazandó a házasságból és a házasságon kívül született gyermekekre.

31 Jelenleg az azonos neműek házasságának vagy élettársi kapcsolatának különböző formái okoznak nehézséget. Ezeket a kapcsolatokat egyre több jogrendszer ismeri el, gyakran családi kapcsolatnak minősítve őket – ami tartási követelésekhez vezethet. Más államok azonban nem ismerik el ezeket a kapcsolatokat, mivel egyes esetekben a közrenddel ellentétesnek vélik őket. Ezt a helyzetet a jegyzőkönyv nem fogja megváltoztatni. A jegyzőkönyv kollíziós szabályai ugyanis csak a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot határozzák meg; nem határozzák meg az alkalmazandó jogot sem a tekintetben, hogy mi minősül családi kapcsolatnak, sem pedig a tartási kötelezettséget megalapozó ilyen kapcsolatok létesítését illetően (lásd fentebb a 23. pontot). Az azonos neműek házasságának vagy élettársi kapcsolatának fennállására és érvényességére ezért továbbra is a szerződő államok belső joga irányadó, ideértve nemzetközi magánjogi szabályait is. Ráadásul a jegyzőkönyv nem határozza meg, hogy az ilyen kapcsolatból származó tartási kötelezettségek a hatálya alá tartoznak-e; ez a hallgatás szándékos, célja, hogy a jegyzőkönyv ne ütközzön az államok között e kérdésekkel kapcsolatban meglévő, alapvető véleménykülönbségbe. Mindazonáltal a kérdést bizonyos kapcsoló elvek vonatkozásában tárgyalták, különös tekintettel a házastársak vagy volt házastársak közötti tartási kötelezettségek 5. cikkben szereplő kapcsoló elvére. Egyes küldöttségek azt javasolták, hogy a jegyzőkönyv kifejezetten mondja ki: e rendelkezésnek a házassághoz hasonló ilyen jogintézményekre történő alkalmazásáról az államok szabadon dönthetnek. Jóllehet e javaslat nem kapta meg a szükséges egyetértést, a diplomáciai ülés II. bizottsága beleegyezett abba, hogy az ilyen jogintézményeket saját jogrendszerükben elismerő vagy erre késznek mutatkozó államok kiterjeszthessék az 5. cikk szabályát az ilyen kapcsolatokra (lásd a lenti 92. és azt követő pontokat); ez pedig egyenértékű annak hallgatólagos elismerésével, hogy a jegyzőkönyv ezekre a kapcsolatokra is alkalmazható. Ugyanakkor semmilyen döntés nem született azon szerződő államok tekintetében, amelyek nem hajlandók ezeket a jogintézményeket a házassághoz hasonlóan kezelni. Utóbbi tekintetben megoldást jelenthet az a megfontolás, miszerint ezek a kapcsolatok nem kezelhetők a házassághoz hasonlóan (ez esetben az alkalmazandó jogot a jegyzőkönyv egyéb szabályai – különösen a 3. és a 6. cikk – fogják meghatározni). Mivel a jegyzőkönyv és az előkészítő dokumentumok hallgatnak a kérdésről, el kell ismerni, hogy ez a megoldás jogszerű, ám egyúttal azt is jelenti, hogy a jegyzőkönyv alkalmazása nem lesz egységes a szerződő államokban. Az egységesség hiánya azonban

¹⁷ Lásd az egyezmény 9. cikkét, amely a megkeresett állam központi hatóságához a kérelmező lakóhelye szerinti *szerződő* állam központi hatóságán keresztül intézett kérelmekre utal.

¹⁸ Lásd az egyezmény 20. cikkének (1) bekezdését, amely meghatározza azokat a feltételeket, amelyek mellett „[a]z egy *szerződő* államban [...] hozott határozatot más *szerződő* államokban el kell ismerni és végre kell hajtani” (kiemelés a szerzőtől).

nem súlyos, ha figyelembe vesszük, hogy az érintett bíróság vagy hatóság közrendi okból – eseti alapon – mindenképpen megtagadhatná egy olyan külföldi jog alkalmazását, amely elismeri e vitatott kapcsolatokból származó tartási kötelezettségeket (lásd a 13. cikket, valamint lentebb a 178. pontot).

32 A jegyzőkönyv nem határozza meg, hogy alkalmazandó-e a tartási kötelezettség fennállására vagy mértékére vonatkozó megállapodásból származó tartási kötelezettségekre. E megállapodások gyakran – házasságkötéskor vagy a házasság felbontásakor – házastársak között, illetve élettársak között jönnek létre. Emlékeztetni kell arra, hogy ezt a kérdést nem lehetett rendezni a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény szövegezésékor, mely ennek megfelelően „széles mozgásteret” biztosított a bíróságoknak, lehetővé téve számukra, hogy az ilyen kötelezettségekre a szerződéses rendelkezéseket vagy az általánosan irányadó kollíziós szabályokat alkalmazzák¹⁹. Annak ellenére, hogy a jegyzőkönyv hallgat a kérdéstről, tartalmaz olyan elemeket, amelyek alapján kijelenthető, hogy a tartással kapcsolatos megállapodásokra is alkalmazandó annyiban, amennyiben e megállapodások célja egy családi kapcsolatból származó kötelezettség módosítása vagy pontosítása: az 1973. évi egyezménytől eltérően a jegyzőkönyv meghatározott feltételekkel megengedi a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog megválasztását²⁰. E jogválasztás megengedésének egyik – ha nem legfőbb – célja azonban éppen az volt, hogy bizonyos mértékű stabilitást biztosítson a házastársak vagy más nagykorúak által tartási kérdésekben kötött megállapodások számára (lásd lentebb a 126. pontot). Ha elfogadjuk, hogy a felek által a jegyzőkönyv alapján kijelölt jog alkalmazandó a tartással kapcsolatos megállapodásokra, ugyanezen következtetésre kell jutnunk azon jogot illetően is, amelyet objektív kapcsolóelv révén maga a jegyzőkönyv jelöl ki.

c *A jegyzőkönyv alkalmazásában hozott határozatok hatálya*

(2) bekezdés – Az e jegyzőkönyv alkalmazásában hozott határozatok nem érintik az (1) bekezdésben említett kapcsolatok fennállását.

33 Az 1. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy a jegyzőkönyv alkalmazásában hozott határozatok nem érintik az (1) bekezdésben említett kapcsolatok fennállását. E rendelkezés szövege azonos a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 2. cikke (2) bekezdésének szövegével; ugyanezt a megoldást alkalmazta az 1989. évi montevidói egyezmény 5. cikke. Eszerint a – például az 1. cikk (1) bekezdésében említett – családi kapcsolat fennállásának igazolása érdekében senki sem hivatkozhat a jegyzőkönyv által kijelölt jog alapján hozott olyan határozatra, amely elrendeli, hogy a kötelezett fizessen tartást a jogosultnak. Ez a szabály következik a tartási kötelezettség önálló kapcsoló elvéből (lásd fentebb a 23. pontot). Ez megfelel az egyezmény 19. cikke (2)

bekezdésének, amely szerint ha egy külföldi határozat nem kizárólag a tartási kötelezettséggel kapcsolatos, az egyezmény elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályainak hatálya a tartási kötelezettségre korlátozódik²¹. E megközelítés mélyebb elemzése – mely megközelítés az 1973. évi egyezmény szerződő államaiban már jól ismert – megtalálható a Verwilghen-jelentésben.²²

2. cikk Általános alkalmazás

Ez a jegyzőkönyv abban az esetben is alkalmazandó, ha az alkalmazandó jog a jegyzőkönyvet alá nem író valamely állam joga.

34 Ez a rendelkezés pusztán pontosítja a jegyzőkönyv általános jellegét: az a szerződő államokban akkor is alkalmazandó, ha a rendelkezései által kijelölt jog a jegyzőkönyvet alá nem író valamely állam joga. Ez megegyezik a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény (2. cikk), valamint az alkalmazandó jogra vonatkozó több más hágai egyezmény által alkalmazott megközelítéssel.

35 E szabály szerint ha az egyik szerződő állam hatósága a jegyzőkönyv tárgyi hatálya alá tartozó tartási kötelezettséghez kapcsolódó kérelmet bírál el, az ügy érdemére alkalmazandó jog meghatározásához még akkor is ezt a szöveget kell alkalmaznia, ha az ügy (a felek tartózkodási helye miatt vagy más okból) nagyon szorosan kapcsolódik a jegyzőkönyvet alá nem író egy vagy több államhoz. Ugyanez irányadó, ha a jegyzőkönyv által kijelölt jog a jegyzőkönyvet alá nem író állam joga (ez lehet a helyzet például, ha a jogosult ilyen államban lakik vagy ha a felek ezt a jogot jelölték ki a tartási kötelezettségre alkalmazandó jognak; lásd a 3. és a 8. cikket).

3. cikk Az alkalmazandó jogra irányadó általános szabály

36 Ez a rendelkezés lefekteti azt a kapcsoló elvet, mely szerint a tartási kötelezettségre a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga irányadó. Ez megfelel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményben, illetve a gyermektartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1956. évi hágai egyezményben elsődlegesen alkalmazott kapcsoló elvnek. Szerepel továbbá az 1989. évi montevidói egyezmény 6. cikkének a) pontjában is (igaz, a kötelezett szokásos tartózkodási helyének alternatívájaként). Ez a megoldás a tárgyalások során egyhangú támogatást kapott.

(1) bekezdés – Amennyiben e jegyzőkönyv másként nem rendelkezik, a tartási kötelezettségekre irányadó jog a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga.

a *E kapcsoló elv indokai*

37 Ez a kapcsoló elv több előnnyel is jár. Közülük a legfontosabb annak megengedése, hogy a tartási kötelezettség fennállását és mértékét azon ország

¹⁹ A Verwilghen-jelentés (a 14. lábjegyzetben hivatkozott mű) 120. pontja.

²⁰ Lásd különösen a 8. cikket, amely megengedi, hogy a felek „bármikor” kijelöljék az alkalmazandó jogot.

²¹ Lásd a Borrás-Degeling-jelentés 438. pontját.

²² A 14. lábjegyzetben hivatkozott mű 122. és azt követő pontjai.

társadalmi környezetének jogi és ténybeli adottságaira figyelemmel határozzák meg, amelyben a jogosult lakik és tevékenységeinek legnagyobb részét végzi. Mint azt a Verwilghen-jelentés helyesen megjegyezte, „[a jogosult] a tartást létfenntartására fordítja”. Ennek megfelelően „ésszerű a felmerülő konkrét problémát egy konkrét társadalommal kapcsolatban értékelni: azzal, amelyben a kérelmező él és élni kíván”²³.

38 A szokásos tartózkodási hely jogának kapcsoló elve biztosítja az ugyanazon országban élő jogosultakkal szembeni, állampolgárságtól független egyenlő bánásmódot is. Nem látható, hogy egy külföldi állampolgár jogosultat miért kellene – azonos körülmények között – a lakóhelye szerinti állam állampolgárságával rendelkező jogosulttól eltérően kezelni.

39 Megjegyzendő végül, hogy a jogosult szokásos tartózkodási helyét az egységesítést szolgáló jogi aktusokban²⁴ és több állam belső jogában is gyakran alkalmazzák a tartási ügyben illetékes bíróság meghatározásának szempontjaként. Ennek megfelelően ugyanezen szempontnak az alkalmazandó jog meghatározása során történő alkalmazása gyakran vezet az eljáró hatóság jogának alkalmazásához, ami az egyszerűség és hatékonyság szempontjából nyilvánvaló előnyökkel jár. Ezek az előnyök különösen értékesek azokban a tartási ügyekben, ahol a szóban forgó összeg rendszerint csekély, és ennek megfelelően a külföldi jog meghatározásához is kevés erőforrás áll rendelkezésre.

40 Mint azt a 3. cikk (1) bekezdése hangsúlyozza, a jogosult szokásos tartózkodási helyének kapcsoló elve nem alkalmazható, ha a jegyzőkönyv másként rendelkezik. Ez fontos korlátozás, mivel a jegyzőkönyv 4–8. cikke több kivételt is tesz e kapcsoló elv alól. Összességében megállapítható, hogy e szabály hatálya a jegyzőkönyv esetében szűkebb, mint az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezmények tekintetében.

b A szokásos tartózkodási hely fogalma

41 A jegyzőkönyv nem határozza meg a szokásos tartózkodási hely fogalmát. Ugyanez igaz arra a számos hágai egyezményre – ideértve az egyezményt is –, amelyek ezt a fogalmat használják az alkalmazandó jog vagy a hatóságok joghatóságának meghatározásához²⁵. Egy konkrét ügyben annak meghatározása, hogy a jogosult tartózkodási helye egyik vagy másik államban van-e, az eljáró hatóság feladata; utóbbi azonban a jegyzőkönyv célkitűzése alapján köteles egységes fogalmat keresni, és nem alkalmazhatja a nemzeti jog szempontjait.²⁶

²³ A 14. lábjegyzetben hivatkozott mű 138. pontja.

²⁴ Például a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet („Brüsszel I. rendelet”) 5. cikkének (2) bekezdése, valamint a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1988. szeptember 16-i Luganói Egyezmény (a továbbiakban: az 1988. évi Luganói Egyezmény) 5. cikke (2) bekezdésének „párhuzamos” rendelkezése; valamint az 1989. évi montevidói egyezmény 8. cikkének a) pontja.

²⁵ Lásd a Borrás-Degeling-jelentés 61. és 62. pontját.

²⁶ 20. cikk, lásd a 202. pontot.

42 Megjegyzendő, hogy a kiválasztott szempont a szokásos tartózkodási hely, amely bizonyos mértékű állandóságot feltételez. A pusztán átmeneti jellegű tartózkodási hely nem elégséges a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog meghatározásához. Ha a tartásra jogosult például tanulmányok folytatása vagy ideiglenes tevékenység végzése céljából néhány hónapig a letelepedése szerinti helytől eltérő országban tartózkodik, ez főszabály szerint nem módosítja a szokásos tartózkodási helyet, sem a 3. cikk alapján a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogot.

43 Az egyezmény használja a „szokásos tartózkodási hely” és a „tartózkodási hely” fogalmát is. Az egyezmény 20. cikke (1) bekezdésének c) és d) pontja a „szokásos tartózkodási hely” fogalmának segítségével határozza meg a külföldi határozatok elismerésének alapjait²⁷, az egyezmény 9. cikke pedig a „tartózkodási hely” fogalma révén határozza meg a megkereső állam központi hatóságának joghatóságát, és teszi alkalmazandóvá az egyezmény közigazgatási együttműködésre vonatkozó rendelkezéseit: a 9. cikk szerint „[a]z e fejezet szerinti kérelmet a kérelmező tartózkodási helye szerinti szerződő állam központi hatóságán keresztül kell benyújtani a megkeresett állam központi hatóságához.” E rendelkezés szerint elegendő a pusztán tartózkodás, még akkor is, ha nem szokásos tartózkodásról van szó; ugyanakkor a pusztán, alkalmoszerű jelenlét nem elégséges. E megoldás kiválasztásának célja az volt, hogy a tartás nemzetközi behajtása iránti kérelmeket a lehető legkönnyebben lehessen érvényesíteni²⁸.

c A szokásos tartózkodási hely megváltozása

(2) bekezdés – A jogosult szokásos tartózkodási helyének megváltozása esetén a változás időpontjától az új szokásos tartózkodási hely szerinti állam joga alkalmazandó.

44 Ha a jogosult tartózkodási helye megváltozik, a változás időpontjától az új szokásos tartózkodási hely szerinti állam joga válik alkalmazandóvá. E megoldás – mely megfelel az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezmények szabályozásának (lásd az 1. cikk (2) bekezdését, illetve a 4. cikk (2) bekezdését) – azon okokra figyelemmel szükséges, amelyek a szokásos tartózkodási hely kapcsoló elve alapul. A szokásos tartózkodási hely megváltozása esetén logikus, hogy a tartási kötelezettség fennállását és összegét azon ország joga szerint kelljen meghatározni, ahol a jogosult él. E jog alkalmazását indokolják továbbá az egyazon országban tartózkodó valamennyi jogosulttal szembeni egyenlő bánásmóddal kapcsolatos megfontolások is.

45 Megjegyzendő, hogy a tartózkodási hely megváltoztatásából eredő kollízió esetére kínált megoldás nem feltétlenül áll összhangban a hatóságok joghatósága és az alkalmazandó jog egybeesésének biztosítására irányuló céllal: ha a hatóság joghatósága a jogosult szokásos tartózkodási helyétől függ, utóbbit rendszerint a kérelmezés időpontjában határozzák meg, a későbbi változásoktól függetlenül (*perpetuatio fori* elve). Ugyanakkor ami az alkalmazandó jogot illeti, a jogosult

²⁷ Lásd a Borrás-Degeling-jelentés 444. pontját.

²⁸ Uo., 228. pont.

szokásos tartózkodási helyének megváltozását még akkor is figyelembe kell venni a tartási kötelezettséget megállapító határozatban, ha a változás az eljárás során történt. Amennyiben a határozat jövőbeli tartást állapít meg, nem lenne logikus figyelmen kívül hagyni a körülmények ilyen jelentős változását.

46 Mindazonáltal a jegyzőkönyv nem határozza meg azt, hogy legkésőbb mikor lehet e változásra hivatkozni, amennyiben az az eljárás során merül fel. Így ez az egyes szerződő államokban alkalmazandó eljárási szabályok függvénye lesz.

47 Megjegyzendő, hogy a tartózkodási hely megváltozását csak akkor és attól az időponttól kezdve kell figyelembe venni, ha és amikor a jogosult új szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, vagyis amikor az új tartózkodási helyre jellemző lesz a szokásos jelleghez szükséges mértékű stabilitás. Ha a jogosult kifejezetten átmeneti tartózkodás céljából költözik másik országba,²⁹ főszabály szerint nem változik meg a szokásos tartózkodási hely, kivéve, ha az új tartózkodási hely később stabillá válik (például ha a külföldi képzésen részt vevő jogosult munkát talál az adott országban, és így ott tartós lakóhelyet tud létesíteni).

48 Az alkalmazandó jog megváltozása a szokásos tartózkodási hely megváltozásának pillanatában megtörténik, de csak a jövőre nézve (*ex nunc* hatállyal). Ennek megfelelően a változás előtti időszakhoz kapcsolódó jogosulti követelésekre továbbra is a korábbi szokásos tartózkodási hely joga vonatkozik. Ez a megoldás indokolt, ha figyelembe vesszük, hogy a jogosult már megszerezte a korábbi időszakra vonatkozó juttatásokhoz való jogot, amit ennek megfelelően nem indokolt további viták tárgyává tenni az alkalmazandó jog későbbi megváltozása miatt.

4. cikk Bizonyos jogosultakat előnyben részesítő különös szabályok

49 Ez a rendelkezés fontos kivételeket határoz meg a tartásra jogosult szokásos tartózkodási helyének fő kapcsoló elve alól. E kivételek beiktatásának célja, hogy valamivel kedvezőbb szabályok vonatkozzanak a tartásra jogosultak bizonyos csoportjaira olyan esetekben, amikor szokásos tartózkodási helyük jogának alkalmazása érdekeikkel ellentétesnek bizonyul.

a A 4. cikk hatálya

(1) bekezdés – Az alábbi rendelkezések alkalmazandók a következő tartási kötelezettségekre:

50 A 4. cikkben szereplő szabály csak bizonyos, a cikk (1) bekezdésében meghatározott jogosulti csoportokat kíván előnyben részesíteni. A félreértések elkerülése végett ki kell emelni, hogy ez a bekezdés nem a tartás megállapításának feltételeit kívánja meghatározni (amely a kijelölt nemzeti jog alapján történik), hanem csak a jogosultak azon csoportjait, akik a követelésükre alkalmazandó jog meghatározására – a 3. cikktől eltérve – a 4. cikkben meghatározott, számukra kedvezőbb kapcsoló elveket alkalmazhatják. A tartásra való jogosultság fennállása az e cikk által kijelölt jog (vagy

jogok) függvénye lesz. A 4. cikkben nem említett jogosulti csoportok tartási követeléseire alkalmazandó jogot a jegyzőkönyv 3. cikke vagy egyéb rendelkezései határozzák meg.

51 Hangsúlyozni kell azt is, hogy a 4. cikk az általa említett jogosulti csoportok tekintetében nem zárja ki a jegyzőkönyv egyéb rendelkezéseinek alkalmazását: a 3. cikk a 4. cikkben említett kivételek figyelembevételével továbbra is alkalmazandó, a 6. cikk megengedi a jogosultnak, hogy bizonyos ügyekben vitassa a jogosult követelését, a 7. és a 8. cikk pedig az alkalmazandó jogról rendelkező megállapodásokra irányadó.

52 Eltérően a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezménytől – mely szerint a kiegészítő jellegű kapcsoló elveken alapuló, lépcsőzetes rendszer általános hatállyal bír (lásd az 5. és a 6. cikket) –, a jegyzőkönyv ezt csak a 4. cikk (1) bekezdésében említett jogosulti csoportok javára írja elő (lásd lentebb az 53. és az azt követő pontokat). Az 1973. évi egyezmény szerződő államaiban ez az eltérés visszalépésnek tekinthető a tartásra jogosultaknak biztosított védelem jelenlegi szintjével kapcsolatban. Ez az álláspont azonban nem teljesen helytálló: az 1973. évi egyezmény már kizárta a kapcsoló elvek lépcsőzetes érvényesülését az elvált házastársak közötti tartás tekintetében, amelyre mindenképpen a válásra alkalmazott jog vonatkozott (az egyezmény 8. cikke). Ugyanez volt a helyzet különválás, valamint a házasság érvénytelensége és érvénytelenítése esetén. Ennek megfelelően a két jogi aktus egybevetése után megfigyelhetjük, hogy eltérő módon kezelik a házasságukat megtartó házastársakat,³⁰ valamint bizonyos olyan nagykorú jogosultakat, akiknek tartási követelése tekintetében az összehasonlító jogban nem találunk egyhangú álláspontot (pl. oldalági rokonok vagy házassági rokonok), valamint akik tekintetében a jegyzőkönyv bizonyos védelmet vezet be a kötelezett javára (lásd lentebb a 6. cikket). Tekintettel arra, hogy e jogosulti csoportokra kevésbé kedvező, különös szabályok vonatkoznak, igen logikátlanak, sőt akár kifejezetten ellentmondásosnak is tűnhetett az, hogy e jogosultakat megillessen a 4. cikk szerinti lépcsőzetes kapcsoló elvek kedvezménye.

53 Az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport 2007. januári munkatervében³¹ a későbbi 4. cikket alkotó különös szabályok csak a 21 év alatti személyek javára szögltek. A különbizottság 2007. májusi találkozásán ezt a csoportot két külön kategóriára bontották. Így a 4. cikk egyrészt vonatkozik a szülő tartási kötelezettségére gyermekével szemben, (a 4. cikk (1) bekezdésének a) pontja), másrészt pedig a szülőn kívüli más személy tartási kötelezettségére 21. életévét be nem töltött bármely személlyel szemben (a 4. cikk (1) bekezdésének b) pontja). Előbbi esetben a szülő-gyermek kapcsolat a meghatározó tényező; utóbbiban ugyanakkor a kedvezményes elbánás a jogosult életkorának függvénye. Emellett a különbizottság 2007. májusi találkozásán a cikk alkalmazását kiterjesztették a gyermek

²⁹ Lásd a 42. pontban szereplő példákat.

³⁰ Azok, akikre kiterjed a jegyzőkönyv 5. cikkének hatálya, viszont a 8. cikk kizárta őket az 1973. évi jegyzőkönyv hatálya alól.

³¹ 24. számú előzetes dokumentum, 2007. január (a 7. látjegyzetben hivatkozott mű), D cikk.

szülőjével szembeni tartási kötelezettségre is. Ezek a megoldások szerepelnek a jegyzőkönyv végleges szövegében.

a) pont – szülő tartási kötelezettsége gyermekével szemben;

54 A 4. cikk (1) bekezdésének a) pontja értelmében a 4. cikk életkortól függetlenül alkalmazandó a szülőnek a gyermekével szembeni tartási kötelezettségére. A szülő-gyermek kapcsolat fennállását elég indoknak tartották az alkalmazandó jog meghatározásával kapcsolatos kedvezményes elbánáshoz. Ez nem azt jelenti, hogy a gyermek életkorától függetlenül jogosult lesz a tartásra (ez a kérdés a kijelölt jog vagy jogok anyagi jogi szabályaitól függ), hanem pusztán azt, hogy részesülhet a lépcsőzetes kiegészítő kapcsoló elvek, valamint a másik kapcsoló elvre való áttérés lehetőségének kedvezményeiben, amelyeket a 4. cikk (2)–(4) bekezdése biztosít.

b) pont – szülőn kívüli más személy tartási kötelezettsége 21. életévét be nem töltött személlyel szemben, kivéve az 5. cikkben említett valamely kapcsolatból származó kötelezettséget; valamint

55 A 4. cikk (1) bekezdésének b) pontja a 4. cikkben foglalt szabályok kedvezményét kiterjeszti a 21 év alatti személyekre. Ez a jegyzőkönyv hatálya alá tartozó családi kapcsolatokon alapuló tartási kötelezettségekre utal (lásd az 1. cikk (1) bekezdését), kivéve a szülő-gyermek kapcsolatokat (ezekről már rendelkezett a 4. cikk (1) bekezdésének a) pontja) és a házasságot: a 4. cikk (1) bekezdésének b) pontja kifejezetten kimondja, hogy nem alkalmazandó az 5. cikkben említett valamely kapcsolatból származó tartási kötelezettségre, vagyis a házastársak, volt házastársak vagy érvénytelenített házasság felei között tartási kötelezettségekre. Az alkalmazandó jog megválasztásának hiányában a házastársak és volt házastársak közötti tartási kötelezettségre a 3. és az 5. cikk szabályai vonatkoznak; a 4. cikk alapjául szolgáló *favor creditoris* elv nem alkalmazandó rájuk.

56 A b) pontban említett helyzetek ennek megfelelően alapvetően azon tartási követelések esetei, amelyek alapja egyenes- vagy oldalági rokonság (pl. az unoka, testvér, unokaöcs vagy unokahúg által előterjesztett követelés) vagy házassági rokonság (pl. a gyermek követelése szülőjének házastársával szemben). Megjegyzendő, hogy ezekre a kötelezettségekre is vonatkozik a 6. cikk, így a kötelezett adott esetben hivatkozhat az ott biztosított védelemre. A jegyzőkönyv által e tekintetben kínált megoldás nem igazán következetes, mivel ugyanazok a kapcsolatok a 4. cikk alapján kedvezményben, a 6. cikk alapján pedig hátrányos elbánásban részesülnek (lásd lentebb a 100. pontot). Ez nyilvánvalóan kompromisszumos megoldás.

57 A korhatár 18 vagy 21 évben történő meghatározásával kapcsolatos, hosszas hezitálás után a diplomáciai ülés végül utóbbi mellett döntött. E megoldás mellett a fő érv az, hogy összhangban áll az összehasonlító jogban megfigyelt azon tendenciával, amely a felsőoktatásban részt vevő, elsősorban egyetemista fiataloknak nyújtott tartást támogatja. Ezt a

trendet több nemzetközi jogi aktus is figyelembe vette; az 1989. évi montevidói egyezmény például úgy rendelkezik, hogy az általa biztosított kedvezmények azon személyeket illetik meg, akik az alkalmazandó jog értelmében 18. életévük betöltése után is jogosultak maradnak a tartásra. Mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy a tartásra való jogosultság a kijelölt jogtól (vagy jogoktól) függ; a jegyzőkönyv pusztán a kollízióra vonatkozik, de nem kötelezi az államokat belső joguk módosítására.

c) pont – gyermek tartási kötelezettsége szülőjével szemben.

58 A 4. cikk (1) bekezdésének c) pontja értelmében a 4. cikk alkalmazandó a gyermeknek a szülőjével szembeni tartási kötelezettségére. E különös szabály hatályának kiterjesztését a különbizottság 2007. májusi találkozásán részt vevő küldöttségek többsége javasolta, azzal az indokkal, hogy a gyermekekhez hasonlóan a szülők is megérdemlik a kollízióval kapcsolatos kedvezményes elbánást. A diplomáciai ülés végül elfogadta ezt a megoldást. A b) ponthoz hasonlóan a c) pontban említett kapcsolatokra is vonatkozik a 6. cikk szabálya, amely lehetővé teszi, hogy a kötelezett hivatkozzon az e rendelkezés által biztosított védelemre (uo.).

b Az eljáró bíróság jogának kiegészítő jellegű kapcsoló elve

(2) bekezdés – Amennyiben a jogosult a 3. cikkben említett jog szerint nem kaphat tartást a kötelezettől, az alkalmazandó jog az eljáró bíróság joga.

59 A 4. cikk (1) bekezdésében meghatározott jogosulti csoportoknak biztosított első előny az eljáró bíróság jogának kiegészítő jellegű kapcsoló elve olyan esetekben, amikor a jogosult a szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga alapján nem kaphat tartást. Ezt a – *favor creditoris* elvén alapuló – megoldást annak biztosítására alakították ki, hogy a jogosultnak lehetősége legyen tartáshoz jutni, ha az eljáró hatóság joga így rendelkezik.

60 Ez egy hagyományos megoldás. Jelenleg az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezményekben szerepel (a 3., illetve a 6. cikkben). Utóbbi azonban csak végső lehetőségként rendelkezik róla, a felek közös állampolgársága szerinti állam jogának – szintén kiegészítő jellegű – alkalmazását követően (5. cikk). E két kiegészítő jellegű kapcsoló elvnek a jegyzőkönyvben történő összekapcsolását (az eljáró bíróság joga a közös állampolgárság szerinti állam joga előtt, lásd a 4. cikk (4) bekezdését) több indok is alátámasztja. Ez egyrészt korlátozza a közös állampolgárság szerinti állam joga mint kapcsoló elv gyakorlati jelentőségét, melynek tartási ügyekben játszott szerepe vitatott (lásd lentebb a 74. pontot). Másrészt megkönnyíti az eljáró hatóság munkáját, amely kiegészítő jelleggel alkalmazhatja a saját jogát, anélkül, hogy először tájékozódnia kellene a felek közös állampolgársága szerinti állam anyagi jogáról. Következésképpen ez a megoldás a jogosultra is kedvező, mivel gyorsabban és alacsonyabb költségek mellett teszi lehetővé a határozathozatalt.

61 Az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezményekhez hasonlóan itt is csak akkor érvényesül a kiegészítő jellegű

kapcsoló elv, ha a jogosult az elsődlegesen alkalmazandó jog – vagyis a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga – alapján „nem kaphat tartást”. E kifejezés pontos jelentése tárgyában a különbizottság 2007. májusi találkozásán viták folytak. Egyértelmű, hogy a jogosult nem csak akkor részesülhet az eljáró bíróság joga kiegészítő jellegű alkalmazásának kedvezményében, ha a szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga nem rendelkezik az adott családi kapcsolatból származó tartási kötelezettségről (pl. nem ír elő tartási kötelezettséget a gyermek számára szülőjével szemben), hanem akkor is, ha ugyan elvben elismeri e kötelezettséget, annak fennállását azonban olyan feltételtől teszi függővé, amely a konkrét esetben nem teljesül (pl. úgy rendelkezik, hogy a szülő gyermekével szembeni tartási kötelezettsége megszűnik, ha a gyermek betölti 18. életévét, és a jogosult a konkrét esetben betöltötte ezt az életkort).³² Az továbbra is vitatott, hogy az eljáró bíróság joga kiegészítő jellegű alkalmazásának akkor is érvényesülnie kellene-e, amikor a szokásos tartózkodási hely szerinti állam joga alapján gazdasági okokból – vagyis az e jog által a jogosult szükségleteinek és/vagy a kötelezett forrásainak meghatározására – előírt feltételek alapján nem jár tartás (ha például a szokásos tartózkodási hely szerinti állam joga alapján a jogosult nem követel tartást, vagy a kötelezett nem tud a részére tartást biztosítani). Szigorúan elméleti síkon nehéz megkülönböztetni ezt a helyzetet a fent említettektől, mivel ez is olyan eset, amikor a tartást azért tagadják meg, mert nem teljesül az elsődlegesen alkalmazandó jog által meghatározott egyik követelmény. A küldöttségek többsége szerint azonban utóbbi esetben nem indokolt alkalmazni a *favor creditoris* elvét (és az ezt jogi normában kifejező, kiegészítő kapcsoló elvet).

62 A kiegészítő jellegű kapcsoló elv alkalmazása mindenképpen kizárt, ha a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga alapján a tartási kötelezettség összege alacsonyabb, mint az eljáró bíróság joga szerint. Ebben az esetben a 3. cikk által kijelölt jog lesz alkalmazandó, még akkor is, ha ez a gyakorlatban hátrányosabb a jogosultra nézve, mint az eljáró hatóság joga.

63 Azokban az esetekben, amikor érvényesül az eljáró bíróság jogának kiegészítő jellegű kapcsoló elve, ez nyilvánvalóan csak akkor hasznos, ha a tartással kapcsolatos eljárást a jogosult szokásos tartózkodási helyén kívüli államban indították, mivel egyébként a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga és az eljáró bíróság joga ugyanaz. Emellett a jegyzőkönyv 4. cikke (2) bekezdésének hatályát később szűkíti a 4. cikk (3) bekezdésében foglalt rendelkezés. Utóbbi értelmében elsődlegesen mindenképpen az eljáró bíróság joga alkalmazandó, ha a jogosult a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam illetékes hatósága előtt indít eljárást (lásd lentebb a 64. és az azt követő pontokat). Következésképpen az eljáró bíróság jogának a 4. cikk (2) bekezdésén alapuló, kiegészítő jellegű alkalmazása csak akkor jöhet szóba, ha az eljárást a kötelezett indítja (pl. ha a kötelezett a saját szokásos tartózkodási helye szerinti állam illetékes hatósága előtt indít eljárást, feltéve, hogy a megkeresett bíróság eljárhat

az ügyben;³³ ilyen esetben a jogosult a saját védelmében hivatkozhat az eljáró bíróság jogára), vagy ha az eljáró hatóság azon állam hatósága, amelyben egyik fél sem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel (például ha a tartási követelést kiegészítő jelleggel terjesztik azon bíróság elé, amely joghatósággal rendelkezik a rokoni kapcsolat megállapítására vagy a házasság felbontására).

c *A kapcsoló elvek sorrendjének megfordulása a jogosult által a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti államban indított eljárás esetén*

(3) bekezdés – A 3. cikk ellenére, amennyiben a jogosult a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam illetékes hatóságához fordul, az alkalmazandó jog az eljáró bíróság joga. Amennyiben azonban a jogosult e jog alapján nem kaphat tartást a kötelezettől, az alkalmazandó jog a kötelezett [helyesen: jogosult] szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga.

64 A 4. cikk (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy elsődlegesen az eljáró bíróság joga alkalmazandó, amennyiben a jogosult a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam illetékes hatóságához fordul. Ez esetben azonban ha a tartásra jogosult az eljáró bíróság joga alapján nem kaphat tartást, kiegészítő jelleggel itt is a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga válik alkalmazandóvá. Ez a 3. cikkben és a 4. cikk (2) bekezdésében meghatározott kapcsoló elvek sorrendjének megfordulása (az eljáró bíróság joga a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga előtt). Ez a rendelkezés a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga megkülönböztetés nélküli alkalmazásának, valamint az eljáró bíróság jogának támogatói közötti kompromisszum eredménye.

i *Az eljáró bíróság jogának elsődleges kapcsoló elve*

65 Az eljáró bíróság joga két feltétellel alkalmazható: egyrészt a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam hatóságának kell az eljáró hatóságnak lennie, másrészt a jogosultnak kell az eljárást megindítania.

66 E feltételek közül az első indokolja az eljáró bíróság jogának alkalmazását a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga helyett. Megjegyzendő, hogy ha a tartással kapcsolatos eljárást a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti államban indítják, a jogosult szokásos tartózkodási helyének kapcsoló elve veszít értékéből. Ilyen esetben ez a feltétel nem eredményezi a *lex fori* alkalmazását, és így az eljáró hatóság köteles lesz meghatározni a külföldi jog tartalmát, mely művelet időigényes és költséges lehet. Ráadásul ezt a külföldi jogot még akkor is alkalmazni kell majd, ha a konkrét esetben ez *hátrányosabb* a jogosultra nézve, mint az

³² Lásd a Verwilghen-jelentés (a 14. lábjegyzetben hivatkozott mű) 145. pontját.

³³ Rendszerint nem ez lesz a helyzet az egyezmény részes államaiban akkor, ha a kötelezett a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti szerződő államban hozott korábbi határozatot követően keresetet indít egy tartási kötelezettség alóli mentesülés érdekében. Az egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése szerint – bizonyos kivételekkel – „[a]mennyiben egy olyan szerződő államban hoztak határozatot, amelyben a jogosult szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, a kötelezett mindaddig nem nyújthat be másik szerződő államban a határozat módosítása vagy új határozat meghozatala iránti kérelmet, amíg a jogosult továbbra is abban az államban rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, amelyben a határozatot hozták”.

eljáró bíróság joga (a 4. cikk (2) bekezdése által előírt egyetlen kivétel az a helyzet, amikor a jogosult *egyáltalán nem jogosult tartásra* a szokásos tartózkodási helye szerinti jog alapján, lásd fentebb a 62. pontot). Ilyen helyzetben a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti jog alkalmazása e szabály céljával (a jogosult védelmével) ellentétes eredményre vezet. Ezért úgy tűnt, hogy indokolt lenne e kapcsoló elv helyett az eljáró bíróság jogának kapcsoló elvét alkalmazni, ami ez esetben szintén a kötelezett szokásos tartózkodási helyének joga (megjegyzendő, hogy más nemzetközi jogforrások alapján bizonyos esetekben a kötelezett szokásos tartózkodási helyének joga alkalmazandó; ez különösen igaz az 1989. évi montevidói egyezményre, amelynek 6. cikke ezt a jogot rendeli alkalmazni a jogosult szokásos tartózkodási helye jogának alternatívájaként, ha ez a tartásra jogosult számára kedvezőbb).

67 Az eljáró bíróság joga alkalmazásának második feltétele az, hogy az eljárást a jogosult indítsa; ennek célja, hogy a jogosult érdekében korlátozza a jogosult tartózkodási helye szerinti jog kapcsoló elvétől való eltérést. Ez az eltérés indokoltnak tűnhet akkor, ha maga a jogosult dönt úgy, hogy a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti államban indítja meg az eljárást, ugyanakkor túlzottnak tűnik, ha az eljárás a kötelezett kezdeményezésére indul ebben az országban (pl. tartási határozat módosítása iránti kérelem esetében). A jogosultnak gyakran van lehetősége arra, hogy eldöntse: a saját tartózkodási helye vagy a kötelezett tartózkodási helye szerinti országban kíván eljárást indítani (a jog érvényesülésén alapuló európai térségen belül különösen a 2000. december 22-i 44/2001/EK rendelet 2. cikke, illetve 5. cikkének (2) bekezdése és az 1988. évi Luganói Egyezmény alapján; hasonló lehetőséget biztosít az 1989. évi montevidói egyezmény 8. cikke, lásd fentebb a 39. pontot). Ha a második megoldást választja, nem sérelmezheti a kötelezett országa nemzeti jogának alkalmazását. Erre figyelemmel a választott megoldás bizonyos kompromisszumot jelent azok között, akik szerint indokolt az eljáró bíróság jogának automatikus alkalmazása, valamint azok között, akik szerint célszerűbb lett volna, ha ez a jogosult döntésének függvénye.³⁴ Megjegyzendő továbbá, hogy ha az eljárást a jogosult indítja, a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam hatóságainak joghatósága nagyon szilárd alapokon (az *actor sequitur forum rei* elvén) fog nyugodni, és így megalapozottabb indokot fog szolgáltatni az eljáró bíróság jogának alkalmazásához. Ha azonban az eljárást a kötelezett indítja a saját tartózkodási államában, ezen állam hatóságainak (az eljáró bíróság joga alapján fennálló) joghatósága alapulhat olyan joghatósági szemponton, amely sokkal kevésbé jelentős (például az egyik fél állampolgársága), vagy akár egyértelműen túlzó (*forum actoris*). Ez egy újabb indok arra, hogy ilyen esetben kizárjuk az eljáró bíróság jogának alkalmazását.

68 Az eljáró bíróság joga elsődlegesen csak a 4. cikk (1) bekezdésében említett jogosult csoportok (gyermek, 21 év alatti jogosultak és szülők) esetében alkalmazandó. Ez

a megszorító jellegű megoldás – amely eltér az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport által a 2006. évi munkatervezetben javasolt megoldástól³⁵ – főként az alábbiakkal magyarázható. Úgy tűnt, hogy az eljáró bíróság jogának a szóban forgó rendelkezés által előírt szempontokra történő alkalmazása lényeges előnnyel jár a jogosult számára: a jogosult a saját tartózkodási helye vagy a kötelezett tartózkodási helye szerinti állam hatóságainak eljárása miatt lehetőséget kap arra, hogy közvetetten megválassza a tartási követelésére alkalmazandó jogot (a legkedvezőbb igazságszolgáltatási fórum kiválasztása – „forum shopping”). A diplomáciai ülés szerint egy ilyen előny csak a 4. cikk kedvezményében részesített csoportok esetében indokolható.

69 Ami a gyermekekkel szembeni tartási kötelezettségeket illeti, az eljáró bíróság jogának alkalmazása is egy további megfontoláson alapul. E kötelezettségek megállapítása egyre több országban a közigazgatási hatóságok feladata. Ezek a hatóságok adott esetben nem rendelkeznek a külföldi jog tartalmának megállapításához és alkalmazásához szükséges szakértelemmel vagy eszközökkel. Ezért az eljáró bíróság jogának alkalmazása megfelelőbb lehet bizonyos, a tartás behajtását szolgáló, adminisztratív alapú rendszerek esetében. Ez természetesen sokkal kevésbé aggályos a nagykorú jogosultak tartási követeléseinek esetében, amelyeket rendszerint a bírói hatóságok állapítanak meg (legalábbis amikor ezek nem kapcsolódnak össze a gyermekek tartási követeléseivel).

ii *A jogosult szokásos tartózkodási helyének joga mint kiegészítő jellegű kapcsoló elv*

70 Mivel az eljáró bíróság jogának elsődleges alkalmazása a *favor creditoris* elvén alapul, nem tartható fenn akkor, ha ennek következtében a jogosult egyáltalán nem kaphatna tartást. Ezért írja elő a 4. cikk (3) bekezdésének vége – a 4. cikk (2) bekezdéséhez hasonló stílusban, de fordított sorrendben – kiegészítő jellegű kapcsoló elvként a jogosult szokásos tartózkodási helyének jogát, ha utóbbi az eljáró hatóság joga alapján nem kaphat tartást. A 4. cikk (3) bekezdése tehát pusztán megfordítja az általános szabályok szerinti kapcsoló elvek sorrendjét. A „nem kaphat tartást” kifejezés jelentése természetesen ugyanaz, mint a 4. cikk (2) bekezdésében (lásd fentebb a 61. és a 62. pontot).

d *A felek közös állampolgárságának joga mint kiegészítő jellegű kapcsoló elv*

(4) bekezdés – Amennyiben a jogosult sem a 3. cikkben, sem az e cikk (2) és (3) bekezdésében említett jog alapján nem kaphat tartást a kötelezettől, és amennyiben a kötelezettel azonos állampolgársággal rendelkezik, az alkalmazandó jog a közös állampolgárságuk szerinti állam joga.

71 Ha a jogosult a szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga vagy az eljáró bíróság joga alapján (ebben a sorrendben, illetve a 4. cikk (3) bekezdése esetében fordított sorrendben) nem kaphat tartást, végső esetben a felek közös állampolgárságának joga alkalmazandó. E

³⁴ Lásd az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoport jelentését, 22. számú előzetes dokumentum, 2006. június (a 6. lábjegyzetben hivatkozott mű), 24. és 25. pont.

³⁵ Uo., 20. és azt követő pontok.

második kiegészítő jellegű kapcsoló elv kiegészíti a tartásra jogosult védelmét olyan esetekben, amikor az első két feltétel által kijelölt jog nem ír elő tartási kötelezettséget. A „nem kaphat tartást” kifejezés jelentése természetesen ugyanaz, mint a 4. cikk (2) bekezdésében (uo.).

72 A felek közös állampolgárságának jogáról mint kapcsoló elvről a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény is rendelkezik (5. cikk), de abban ez a kapcsoló elv megelőzi az eljáró bíróság jogát. A két feltétel sorrendjének megfordítását megalapozó indokokat már említettük (lásd fentebb a 60. pontot).

73 Eltérően a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezménytől, a felek állampolgárságának (csakúgy, mint az eljáró bíróság jogának) kiegészítő jellegű kapcsoló elve csak a 4. cikk (1) bekezdésében említett jogosulti csoportokra irányadó. A lépcsőzetes kapcsoló elvek hatályának e korlátozását megalapozó indokokat már kifejtettük (lásd fentebb az 52. pontot).

74 A közös állampolgárság kapcsoló elvének a tartási kötelezettségekre történő alkalmazását sok bírálat érte, leginkább e feltétel megkülönböztető jellege miatt, ugyanis az általa nyújtott előnyt csak a kötelezettel azonos állampolgárságú jogosultak számára biztosítja.³⁶ Bírálták továbbá e kapcsoló elv félreérthetőségét olyan esetekben, amikor a közös állampolgárság egy több egységet magában foglaló állam állampolgársága.³⁷ E bírálatok ellenére több küldöttség szorgalmazta e kiegészítő jellegű kapcsoló elv jegyzőkönyvben tartását, aminek következtében végül konszenzus született ennek támogatásáról. Megjegyzendő, hogy e kapcsoló elvnek a 4. cikk (1) bekezdésében említett jogosulti csoportokra korlátozása (miközben a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény alapján ez a kapcsoló elv általános hatályú), valamint második kiegészítő jellegű kapcsoló elvvé történő „lefokozása” (miközben az 1973. évi egyezmény rendszerében ez volt az első kiegészítő jellegű kapcsoló elv a szokásos tartózkodási hely után és a *lex fori* előtt) a kapcsoló elv gyakorlati hatását és hátrányos következményeit is jelentős mértékben korlátozni fogja.

75 E harmadik kapcsoló elv alkalmazására kiskorú gyermekek esetében minden bizonnyal meglehetősen ritkán kerül sor, mivel ilyen esetben a legtöbb belső jog elismeri a tartáshoz való jogot. Másrészt a közös állampolgárság fontosabb szerepet játszhat a 4. cikk (1) bekezdésében említett egyéb esetekben, különös tekintettel a nagykorú gyermekek szüleikkel szembeni, a 21 év alatti személyek más családtagokkal szembeni, valamint a szülők gyermekeikkel szembeni tartási követeléseire.

76 A jegyzőkönyv nem szól a többes állampolgárságról; a jogosultnak, a kötelezettnek, vagy akár mindkettőjüknek lehet két vagy több állampolgársága. Az ilyen ügyek megoldására az államok nemzetközi magánjogában

általában használt módszereket nem a jegyzőkönyv szerinti alkalmazásra alakították ki. Ugyanis az, hogy bizonyos államok elsőbbséget biztosítanak az eljáró bíróság állama szerinti állampolgárságnak, igencsak eltérő eredményekhez vezet. Ami a legszorosabb kapcsolatot tükröző állampolgárság meghatározását illeti, ez jelentős bizonytalanságot tartalmaz, és különböző eredményekhez is vezethet a szerződő államok között. Ezzel szemben a 4. cikk (4) bekezdésének alapjául szolgáló *favor creditoris* elvének minden olyan esetben a közös állampolgárság jogának alkalmazásához kellene vezetnie, amikor ilyen létezik, még akkor is, ha ez egyik vagy másik fél esetében nem ez a legszorosabb kapcsolatot tükröző állampolgárság. Ugyanezen megfontolásoknak kell érvényesülniük, amikor a feleknek több közös állampolgárságuk van, aminek következtében a jogosult követelésének e közös állampolgárság szerinti jogok közül egyik vagy másik alapján is helyt adhatnak.

5. cikk Házastársakra és volt házastársakra vonatkozó különös szabály

Amennyiben házastársak, volt házastársak vagy érvénytelenített házasság felei között tartási kötelezettség áll fenn, a 3. cikk nem alkalmazandó, amennyiben a felek valamelyike azt kifogásolja, és egy másik állam, különösen az utolsó közös szokásos tartózkodási helyük szerinti állam joga szorosabban kapcsolódik a házasságukhoz. Ilyen esetben az alkalmazandó jog ennek az államnak a joga.

77 Ez a cikk különös szabályt tartalmaz a házastársak és volt házastársak közötti tartási kötelezettségeket illető kapcsoló elvre vonatkozóan. E kötelezettségek esetében a jogosult szokásos tartózkodási helyének elsődleges kapcsoló elve helyett az egyik fél kérelme alapján egy másik állam joga, különösen pedig a házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga lesz alkalmazandó, ha ez a jog szorosabban kapcsolódik a házassághoz.

a Különös szabály indoka

78 A tartási kötelezettségek e csoportjára vonatkozó különös szabály előírása azon a megfigyelésen alapul, hogy a jogosult szokásos tartózkodási helye jogának alkalmazása nem mindig megfelelő a házastársak vagy volt házastársak közötti kötelezettségek esetében. Figyelemmel kell lenni arra, hogy bizonyos nemzeti rendszerekben a tartást csak nagyon korlátozott és kivételes esetekben ítélik meg a házastárs javára (Európában különösen a skandináv államok jogára jellemző ez a korlátozó megközelítés). Erre tekintettel a *favor creditoris* elvén alapuló szabályok megkülönböztetésmentes alkalmazását bizonyos államokban túlzottnak tekintik. Így különösen az egyik házastárs azon lehetősége, hogy tartózkodási helyének egyoldalú megváltoztatásával befolyásolja a tartási követelés fennállását és tartalmát, olyan eredményre vezethet, amely nem méltányos, és ellentétes a kötelezett jogos elvárásaival. Vegyük például az „A” állam állampolgárságával rendelkező házaspár esetét, mely állam joga alapján a házasság felbontása után főszabály szerint nem jár tartás. Miután házasságuk alatt végig ebben az államban éltek, a felek felbontják házasságukat,

³⁶ Ennek alátámasztására lásd a Verwilghen-jelentés (a 14. lábjegyzetben hivatkozott mű) 144. pontját.

³⁷ A jegyzőkönyvben erre az esetre előírt megoldás a legszorosabb kapcsolat fogalmának bevezetése, lásd a 16. cikk (1) bekezdésének d) és e) pontját, valamint lentebb a 193. pontot.

és egyikük – az elvált házaspárokkal nagyvonalúbb – „B” tagállamba költözik, majd új szokásos tartózkodási helyének joga alapján tartást követel. A 3. cikk általános kapcsoló elve értelmében helyt kellene adni ennek a követelésnek. Ilyen körülmények között azonban úgy tűnik, a „B” állam jogának alkalmazása – mely államban a felek házasságuk alatt soha nem éltek – nem méltányos a másik házassággal szemben, és ellentétes a házaspár által a házasság fennállása alatt esetlegesen kialakított jogos elvárásokkal.

79 Elvált házastársak közötti tartási kötelezettségek esetében a jogosult szokásos tartózkodási helye mint kapcsoló elv gyengeségét már a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény szövegezése során is megállapították. Utóbbi erre a helyzetre különös szabályt ír elő, miszerint az elvált házastársak közötti tartási kötelezettségekre a válásra alkalmazott jog irányadó (8. cikk). Ugyanez irányadó értelemszerűen a különválás, valamint a semmissé nyilvánított vagy érvénytelenített házasság eseteire (a 8. cikk (2) bekezdése). Ez a megoldás nemcsak akkor alkalmazandó, ha a tartási követelést a házasság felbontására irányuló eljárás során (vagy a házasság felbontásának időpontjában) rendezik, hanem a házasság felbontásáról rendelkező határozat felülvizsgálata vagy kiegészítése érdekében később indított eljárásokra is irányadó. E *perpetuatio juris* indoka a folytonosság biztosításának követelménye, mely annak megakadályozása révén érvényesül, hogy a jogosult házastársa tartózkodási helyének megváltozása az alkalmazandó jog megváltozásához vezessen.

80 E megoldásnak azonban több hátránya is van, amelyek kiváltották a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény szerződő államainak élénk bírálatát. Először is meg kell jegyezni, hogy mivel a házasság felbontására vonatkozó kollíziós szabályok nemzetközi szinten nem harmonizáltak, a 8. cikk valójában semmilyen módon nem egységesíti a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot. Ez a jog továbbra is a bontóperben eljáró bíróság állama nemzetközi magánjogának függvénye, és ez a megoldás elkerülhetetlenül kedvez a legkedvezőbb igazságszolgáltatási fórum kiválasztása („forum shopping”) jelenségének. Ráadásul ha a házastársak közötti tartási kötelezettséget a házasság felbontása után kell megállapítani, egy időben változatlan kapcsoló elv kiválasztása egy olyan jog alkalmazásához vezethet, amely a volt házastársak helyzete és érdekei szempontjából teljesen irrelevánsá vált; így a bíróság gyakorlatilag nem veheti figyelembe a jogosult vagy a kötelezett jelenlegi tartózkodási helyének jogát. Az is előfordulhat, hogy a házasság felbontásáról rendelkező határozat nem tartalmaz a tartásra vonatkozó rendelkezést; ilyen esetben a 8. cikket megalapozó, folytonossággal kapcsolatos aggály kevésbé releváns. Különösen igaz ez akkor, amikor a házastársak olyan országban bontották fel házasságukat, amely nem biztosít tartást az elvált házastárs számára. Ez esetben a házasság felbontására irányadó jog alkalmazása a tartás teljes megtagadásához vezet, ami nem tűnik indokoltnak olyan helyzetekben, amikor ez a jog nem kapcsolódik különösebben szorosan a szóban forgó ügyszövhöz. Végül a

házasság felbontására irányadó jog alkalmazása gyakorlati nehézségeket okozhat, mert adott esetben nehéz lehet a határozatban megjelölni azt a jogot, amely alapján a házasságot felbontották. Mindezen megfontolások értelemszerűen érvényesek a különválásra, vagy a házasság érvénytelenségére vagy érvénytelenítésére.

81 Amikor a különbizottság az egyensúlyt kereste a jogosult védelmére, valamint a házassággal szoros kapcsolatot mutató állam jogának alkalmazására irányuló cél között, először a házastársak vagy volt házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helye kapcsoló elvének alkalmazása felé fordult. Ez a szempont bizonyos körülmények között valószínűleg szorosabb kapcsolatot fejez ki, mint kizárólag a tartásra jogosult szokásos tartózkodási helye, és ennek megfelelően nagyobb legitimitást élvez.³⁸ Azonban nem mindig ez a helyzet. Ha az utolsó szokásos tartózkodási hely abban az „A” államban található, ahol a házastársak – miután több éven át „B” államban éltek – nemrég letelepedtek, a jogosult pedig a különválás után visszatér az utóbbi államba, a jogosult szokásos tartózkodási helye (mely ez esetben egyúttal egy korábbi közös szokásos tartózkodási hely állama) mint kapcsoló elv jobban igazodik a felek elvárásaihoz. Más helyzetben ennél is nagyobb jelentősége lehet egy eltérő kapcsoló elvnek, például a felek korábbi közös szokásos tartózkodási helyének vagy közös állampolgárságának.

82 Tekintettel az egyes ügyek konkrét jellemzőire és a merev és átfogó kapcsoló szabályok meghatározásával kapcsolatos nehézségekre, a diplomáciai ülés rugalmas megoldást fogadott el. A jogosult szokásos tartózkodási helyének a 3. cikk által előírt kapcsoló elve főszabály szerint továbbra is alkalmazandó a házastársak és volt házastársak közötti tartási kötelezettségekre. Ez azonban valamelyik fél kérelmére kizárható, ha egy másik állam – elsősorban az utolsó közös szokásos tartózkodási hely állama – szorosabban kapcsolódik a házasságukhoz. Ez a megoldás az Európai Közösség küldöttségének javaslatán alapul.³⁹

b A mentesítési záradék érvényesülése

i A felek valamelyikének kérelme

83 Az új szabály a kapcsolat szorosságának (a legszorosabb kapcsolat) fogalmán alapuló mentesítési záradék formáját ölti, melynek alkalmazása azonban valamelyik fél kérelmének függvénye. Ez eredeti megoldás, amely nem felel meg azon „hagyományos” mentesítési záradékok szerkezetének, amelyek különböző belföldi⁴⁰, nemzetközi vagy regionális szintű⁴¹ nemzetközi magánjogi jogforrásokban szerepelnek, ideértve egyes hágai egyezményeket.⁴² Ezek a

³⁸ Lásd a fenti 78. pontban vázolt helyzetet.

³⁹ 4. számú munkadokumentum.

⁴⁰ Lásd a nemzetközi magánjogról szóló, 1987. december 18-i svájci szövetségi törvény 15. cikkét.

⁴¹ Lásd a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1980. június 19-i Római Egyezmény 4. cikkének (5) bekezdését, valamint a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (Róma I.) 4. cikkének (3) bekezdését.

⁴² Lásd a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen

rendelkezések lehetővé teszik, hogy a bíróság eltérjen a rugalmatlan kapcsoló elvektől, ha ez a kapcsolat szorosságára tekintettel szükséges – ugyanakkor rendszerint nem függenek valamelyik fél kérelmétől. A jegyzőkönyvben szereplő megoldás előnye az, hogy csökkenti a mentesítési záradékokban általában rejlő bizonytalanságot, mivel kizárólag azokra az esetekre korlátozza a legszorosabb kapcsolat keresését, amikor ezt valamelyik fél kéri. Megjegyzendő, hogy ilyen kérelem előterjesztése esetén a kérelmező fél által szolgáltatott információk rendszerint megkönnyítik a hatóság dolgát.

84 A jegyzőkönyv nem szól arról, hogy mikor kell a kérelmet előterjeszteni, de a megbeszélések alapján azt külön eljárásban kell előterjeszteni, ideértve az alternatív vitarendezési eljárásokat, például a közvetítést.⁴³ E kérelem előterjesztésének végső határideje az egyes szerződő államokban alkalmazandó eljárási szabályoktól függ, mivel a svájci küldöttség vonatkozó egységes szabály kialakítására irányuló javaslata⁴⁴ tárgyában nem született meg a szükséges konszenzus.⁴⁵ Annak megakadályozása érdekében, hogy egy ilyen kérelmet – különösen a kötelezettek – időhúzási céllal használjanak, indokolt, hogy azokat az eljárás késői szakaszában ne lehessen benyújtani. Így ki kellene zárni, hogy azt első alkalommal az ügy érdemére vonatkozó utolsó beadvánnyal egyidejűleg vagy a fellebbezési eljárásban nyújtsák be. Az egyik megközelítés annak előírása lehet, hogy a kérelmet legkésőbb az első érdemi védekezés időpontjában kell benyújtani, de más megoldások is lehetségesek.

ii A szorosabb kapcsolatok

85 A felek valamelyikének kifogása nem vezet automatikusan a jogosult szokásos tartózkodási helye – 3. cikk által kijelölt – jogának mellőzéséhez. Az is szükséges, hogy az eljáró hatóság megítélése szerint az a jog, amelynek alkalmazását kéri, szorosabban kapcsolódjon a házassághoz. E szabály alapja tehát csakugyan a kapcsolat szorosságának elve. Ez azt jelenti, hogy egy ilyen kérelem alapján a bíróság meg fog győződni arról, hogy a jogosult szokásos tartózkodási helyének jogán kívül valamely más jog szorosabban kapcsolódik-e a házassághoz. Ennek során tekintettel kell lennie a házasság és a különböző érintett országok közötti valamennyi kapcsolatra, például a házastársaknak a házasság fennállása alatti szokásos tartózkodási helyére és / vagy lakóhelyére, állampolgárságukra, a házasságkötés helyére és a különválásnak vagy a házasság felbontásának a helyére. Emellett annak megállapítása érdekében is értékelnie kell ezeket a kapcsolatokat, hogy azok szorosabbak-e, mint a tartásra jogosult jelenlegi szokásos tartózkodási helye, vagy sem.

86 E szempontok közül az 5. cikk a házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helyének biztosít vezető szerepet. Ez nem a más jogforrásokban alkalmazottakhoz

hasonló, igazi vélelem⁴⁶, hanem pusztán⁴⁷ a diplomáciai ülés azon meggyőződésének kifejeződése, miszerint az utolsó közös szokásos tartózkodási hely joga sok esetben nagyon szorosan kapcsolódik a házassághoz. Megjegyzendő, hogy a „közös szokásos tartózkodási hely” kifejezés nem azt jelenti, hogy a házastársaknak együtt kellett élniük, hanem azt, hogy a házasság fennállása alatt egyidejűleg tartózkodtak ugyanabban az államban. Másrészt a házasságkötés előtti közös szokásos tartózkodási hely nem felel meg az 5. cikk által előírt helyzetnek, bár semmi nem akadályozza meg, hogy azt – bármely más kapcsoló elvhez hasonlóan – figyelembe vegyék a szorosabb kapcsolatok fennállásának értékelésekor.

87 A házastársak aktuális közös szokásos tartózkodási helyét nem említi az 5. cikk, pusztán azért, mert ez egybeesik a jogosult szokásos tartózkodási helyével, ezért adott esetben nem vezet a 3. cikk kapcsoló elve alóli kivételhez. Ez nem jelenti azt, hogy a házastársak azonos állambeli, aktuális szokásos tartózkodási helye ne játszana szerepet az 5. cikk alkalmazásában. Éppen ellenkezőleg: az, hogy a két házastárs a kérelem előterjesztésének időpontjában ugyanabban az államban tartózkodik, megnehezíti (noha elméletileg nem zárja ki) a 3. cikk mellőzését azon az alapon, hogy egy másik állam joga (pl. egy korábbi közös szokásos tartózkodási hely államé) szorosabban kapcsolódik a házassághoz.

88 Noha az 5. cikk alapján az utolsó közös szokásos tartózkodási helynek szánták a vezető szerepet, más szempontok is jelentősek lehetnek a cikk alkalmazása szempontjából. Ez a helyzet a házastársak korábbi közös szokásos tartózkodási helyével, amely bizonyos körülmények között nagyon szoros kapcsolatot jelenthet. Ha a házastársak sok éven át „A” államban, majd nagyon rövid ideig „B” államban éltek, ezt követően pedig a jogosult „C” államba költözött, nincs szoros kapcsolat a házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helyét jelentő „B” állammal; ilyen kapcsolat az „A” állammal – a korábbi közös szokásos tartózkodási hely államával – áll fenn.

89 Elméletileg más szempontok – például a házastársak közös állampolgársága vagy a házasságkötés helye – is figyelembe vehetők, de ezek csak másodlagos jelentőségűnek tűnnek. Mindenképpen szerepet játszhatnak a házastársak (aktuális vagy korábbi) szokásos tartózkodási helye jelentőségének növelésében (utóbbi nagyobb hangsúlyt fog kapni például, ha egybeesik a házastársak közös állampolgárságával). Önmagukban csak kivételes esetekben lesz jelentőségük (pl. ha a házastársaknak soha nem volt szokásos tartózkodási helye ugyanabban az államban, vagy a házasság fennállása alatt nagyon gyakran költöztek).

c Az 5. cikk hatálya

90 Megjegyzendő, hogy az 5. cikk hatálya tág, mivel a házastársakra és a volt házastársakra egyaránt kiterjed. A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 8. cikkétől eltérően, a jegyzőkönyv

ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1996. október 19-i Hágai Egyezmény 15. cikkének (2) bekezdését.

⁴³ Az 1. számú jegyzőkönyv 25–29. pontja, a 3. számú jegyzőkönyv 21. pontja.

⁴⁴ 9. számú munkadokumentum.

⁴⁵ A 4. számú jegyzőkönyv 74. és azt követő pontjai.

⁴⁶ Lásd az 1980. június 19-i Római Egyezmény 4. cikkének (2) bekezdését.

⁴⁷ Lásd a 2. számú munkadokumentumot.

e rendelkezése a szándék szerint nemcsak az elvált vagy különvált házastársak, vagy érvénytelenített vagy semmissé nyilvánított házasság felei közötti kötelezettségekre alkalmazandó, hanem a házastársak között házasságuk fennállása alatt fennálló tartási kötelezettségekre is. A különbizottság úgy vélte, hogy célszerűbb egyetlen kapcsoló elvről rendelkezni a házasság során és a házasság felbontása (vagy a különválás) után fennálló kötelezettségek tekintetében, hogy a házasság felbontása (vagy *a fortiori* a pusztán különválás) ne vezessen az alkalmazandó jog megváltozásához. Emellett ez a választás indokolt annyiban, amennyiben a rendelkezésben példaként meghatározott kapcsoló elvnek – az utolsó közös szokásos tartózkodási helynek – még nagyobb súlya van a házastársak között a házasság során fennálló kötelezettségek tekintetében.

91 A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 8. cikkéhez hasonlóan az 5. cikk különös szabálya is vonatkozik az érvénytelenített házasság feleire. Ezek a vélt házasság olyan esetei, amikor a jog esetenként elismeri az egyik házastárs javára fennálló tartási jogokat. Noha az 5. cikk – az 1973. évi egyezmény 8. cikkétől eltérően – nem említi a semmissé nyilvánított házasság esetét, ez a hallgatás nem szándékos; ennek megfelelően kimondható, hogy ez a rendelkezés erre a helyzetre is kiterjed.

92 Az egyes küldöttségek által e tekintetben tett javaslatok ellenére⁴⁸ az 5. cikk nem említi a házassághoz hasonló jogintézményeket, például a bejegyzett élettársi kapcsolat bizonyos formáit, amelyek a tartási kötelezettségeket illetően a házassághoz hasonló hatásokkal járnak. A jogi aktus hallgatása ellenére a diplomáciai ülés beleegyezett, hogy az ilyen jogintézményüket a saját jogrendszerükben elismerő vagy erre készen mutatkozó államok kiterjeszthetik ezekre az 5. cikkben foglalt szabályt.⁴⁹ Ez a megoldás lehetővé fogja tenni ezen államok hatóságai számára, hogy ne kezeljék eltérően azokat a jogintézményeket, amelyek belső joguk alapján a házassággal egyenértékűek. Különösen igaz ez az azonos neműek házasságára, amelyet bizonyos államok elismernek.

93 Ez a megoldás opcionális, amennyiben nincs kötelező ereje azon államokra nézve, amelyek nem ismerik el ezeket a kapcsolatokat. Már említettük azokat a megoldásokat, amelyek az ilyen államok esetében alkalmazhatók (lásd fentebb a 31. pontot). Azt is ki kell emelni, hogy ha a jegyzőkönyv által kijelölt jog tartási kötelezettséget ír elő a bejegyzett élettársak vagy az azonos nemű élettársak javára, az ilyen kapcsolatok (például tartással kapcsolatos) joghatásait el nem ismerő állam bírósága vagy hatósága megtagadhatná a külföldi jog alkalmazását olyan mértékben, amennyiben az alkalmazás hatásai nyilvánvalóan ellentétesek lennének az eljáró bíróság államának közrendjével (lásd a 13. cikket).

94 Végül ki kell emelni, hogy az 5. cikkben említett kapcsolatokból származó tartási kötelezettségeket

kifejezetten kizártak a 4. cikk hatálya alól (lásd az (1) bekezdés b) pontját). Következésképpen a házastársak vagy volt házastársak közötti kötelezettségek nem élvezik a kapcsoló elvek e rendelkezésen alapuló lépcsőzetességének vagy sorrendjük megfordulásának előnyét. Az alkalmazandó jog megválasztása hiányában (lásd a 7. és a 8. cikket) ezekre vagy a 3. cikk alapján a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga, vagy az 5. cikk által kijelölt jog vonatkozik. Az eljáró bíróság és a közös állampolgárság joga ilyen esetben csak akkor vehető figyelembe, ha az 5. cikk értelmében szorosabban kapcsolódnak a házassághoz.

6. cikk A védelemre vonatkozó különös szabály

A szülő-gyermek kapcsolatból származó gyermektartási kötelezettség, illetve az 5. cikkben említett tartási kötelezettségek kivételével a kötelezett vitathatja a jogosult követelését, amennyiben sem a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga, sem – ha van ilyen – a felek közös állampolgársága szerinti állam joga szerint sem áll fenn ilyen kötelezettség.

95 A szülő-gyermek kapcsolatból származó gyermektartási kötelezettségen, illetve a házastársak vagy volt házastársak közötti tartási kötelezettségeken (5. cikk) kívüli tartási kötelezettségeket illetően a 6. cikk úgy rendelkezik, hogy a kötelezett vitathatja a jogosult követelését, amennyiben sem a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga, sem – ha van ilyen – a felek közös állampolgársága szerinti állam joga szerint sem áll fenn ilyen kötelezettség.

96 Ez a védelem a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 7. cikke által kínált megoldáson alapul, amely szerint oldalági rokonok vagy házassági rokonok között a kötelezett vitathatja a tartási követelést, amennyiben a kötelezett és a jogosult közös állampolgárságának joga, vagy közös állampolgárság hiányában a kötelezett szokásos tartózkodási helyének joga alapján nem áll fenn tartási kötelezettség.

a A 6. cikk hatálya

97 Eltérően a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 7. cikkétől, a jegyzőkönyvben szereplő szabály nemcsak az oldalági rokonok vagy házassági rokonok közötti kapcsolatokra alkalmazandó, hanem a szülő-gyermek kapcsolatból származó gyermektartási kötelezettségeken, illetve a házastársak vagy volt házastársak közötti tartási kötelezettségeken kívüli valamennyi tartási kötelezettségre.

98 E kiterjesztés mellett több ok is szól. Elsőként meg kell jegyezni, hogy az e szabály által említett családi kapcsolat alapján járó tartás megítélése tekintetében nem állt fenn nemzetközi szintű konszenzus, így egyes államok korlátozni kívánták annak hatását. A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményben ezt a szándékot az a rendelkezés vette figyelembe, amely alapján az egyezmény tárgyi hatályának korlátozása érdekében több fenntartás is tehető (lásd a 13. és 14. cikket). Azért, hogy a jegyzőkönyv alapján ne lehessen fenntartásokat tenni (lásd a 27.

⁴⁸ Lásd a 8. és 15. számú munkadokumentumot; az 5. számú jegyzőkönyv 84. és azt követő pontjait, valamint a 6. számú jegyzőkönyv 56. és azt követő pontjait.

⁴⁹ A 6. számú jegyzőkönyv 59. és azt követő pontjai.

cikket), célszerűbbnek gondolták azt, ha egyes államoknak a fent említett családi kapcsolatokon alapuló tartási kötelezettségekkel szembeni tartózkodását korábban figyelembe veszik – ezért ezekre az esetekre korlátozóbb kapcsoló elveket írtak elő.

99 Bizonyos esetekben a 3. cikk által kijelölt jogon (a jogosult szokásos tartózkodási helyének jogán) alapuló tartás megtagadása érdekében a 6. cikkre lehet hivatkozni. Ez a helyzet a nagykorúakkal szembeni, következő kapcsolatokon alapuló tartási kötelezettségek esetében:

– szülő-gyermek kapcsolaton kívüli egyenesági rokoni kapcsolat (pl. az unoka kötelezettsége nagyszülőjével szemben vagy fordítva);

– oldalági rokonság (pl. a testvérrel szembeni kötelezettség);

– házassági rokonság (pl. a házastárs gyermeke felé fennálló kötelezettség).

Ilyen esetekben a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog a 3. cikk alapján a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga. Ha a jog tartási kötelezettséget ír elő, a kötelezett azt a 6. cikk szerinti védelem alapján vitathatja.

100 Más esetekben a 3. vagy a 4. cikk által kijelölt jogok valamelyikén alapuló tartási követelés ellen lehet igénybe venni a 6. cikk által biztosított védelmet. Ez a helyzet a következő tartási kötelezettségek esetében:

– gyermek tartási kötelezettsége szülőjével szemben;

– a szülőkön és a házastárson kívüli bármely más személy tartási kötelezettsége 21 év alatti személlyel szemben (pl. oldalági rokonok vagy házassági rokonok ilyen kötelezettsége).

A 4. és a 6. cikk különös szabálya mindkét esetben egyaránt megfelelően alkalmazandó, következésképpen a 4. cikk lépcsőzetes kapcsoló elvei által kijelölt jogok egyike alapján fennálló tartási követelés megtagadható, ha az a 6. cikk által kijelölt jogok alapján nem áll fenn. A lépcsőzetes rendszer és a védelem egyidejű alkalmazása nemcsak nagyon összetett, hanem pusztán logikailag sem kielégítő: nem tűnik következetesnek az, hogy egyszerre kíván a kiegészítő jellegű kapcsoló elvekkel a jogosultnak kedvezni, a kumulatív kapcsoló elvekkel pedig a kötelezettnek védelmet biztosítani. Természetesen ez egy kompromisszumos megoldás. Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez a rendszer nem teljesen új, mivel megfelel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény alapján – igaz, csak az oldalági és házassági rokonok vonatkozásában – jelenleg alkalmazott rendszernek.⁵⁰

101 Nem lehet hivatkozni a 6. cikken alapuló védekezésre a házastársak vagy volt házastársak közötti tartási kötelezettséggel szemben, mivel ezt a rendelkezés szövege kifejezetten kizárja. Noha az összehasonlító jog nem kezeli egységesen a házasságból származó tartási kötelezettségeket, ezek sokkal szélesebb körben

elfogadottak, mint a 6. cikkben említett egyéb családi kapcsolatokból származó ilyen kötelezettségek. Az 5. cikk által kínált megoldást – mely már önmagában hátrányosabb a jogosultra nézve, mint a 3. és a 4. cikk megoldásai – nem kellene később még tovább nehezíteni a védekezés lehetőségének biztosításával.

102 A házassághoz hasonló családi kapcsolatból – például az élettársi kapcsolat bizonyos formáiból – származó tartási kötelezettségek különleges helyzetben vannak. Az ilyen jogintézményeket belső jogukban elismerő vagy erre legalábbis késznek mutakozó államokban az ilyen kapcsolatok a házassággal azonos módon kezelhetők, így a belőlük származó tartási kötelezettségek az 5. cikk hatálya alá fognak tartozni, következésképpen a 6. cikk hatálya nem fog rájuk kiterjedni. Más a helyzet azokban az államokban, amelyek elutasítják ezt az azonos kezelést; ezekben az államokban a kötelezett a 6. cikk által biztosított védelem segítségével el tudja kerülni e kötelezettségek teljesítését. Jóllehet a jegyzőkönyv szövege ezt így kifejezetten nem mondja ki, a diplomáciai ülés ezt a „kettős mércéjű” megoldást fogadta el (lásd fentebb a 92. és az azt követő pontokat.).

b A 6. cikk szerinti mechanizmus

103 A 6. cikk szabálya nem kapcsoló elvet tartalmaz, hanem olyan pusztán védelmet, amelyre a tartás megtagadása céljából hivatkozni lehet, még akkor is, ha az a 3. vagy a 4. cikk által kijelölt, alkalmazandó jog alapján járna.

104 A 6. cikk szerinti mechanizmus a következőképpen működik. A hatóság először a 3. vagy a 4. cikk alapján meghatározza a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogot. Ha az e rendelkezések egyike által kijelölt jog – a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga vagy az eljáró bíróság joga – előírja a tartási kötelezettséget, a kötelezett vitathatja a jogosult követelését, amennyiben saját szokásos tartózkodási helyének joga szerint nem áll fenn ez a kötelezettség. Ez elegendő lesz a követelés elutasításához, amennyiben a feleknek nincs közös állampolgársága. Ha például a kötelezett unokaöccse, aki „A” állam lakosa és állampolgára, ezen állam joga alapján tartási követeléssel lép fel nagybátyjával szemben, aki „B” állam lakosa és „C” állam állampolgára, utóbbi megtagadhatja a tartást, amennyiben „B” állam joga nem ismeri el az oldalági rokonok közötti tartási kötelezettségeket. Ebben az esetben a felek állampolgárságának nincs jelentősége.

105 Ha azonban a feleknek közös állampolgárságuk van, a védekezés csak akkor lehet eredményes, ha a szóban forgó tartási kötelezettség sem a kötelezett szokásos tartózkodási helyének joga, sem a közös állampolgárság joga alapján nem áll fenn. Utóbbi esetben a védekezés eredményességéhez az szükséges, hogy az mindkét említett jog alapján megálljon. Ugyanezen példával élve: ha a kötelezett unokaöccse szintén „C” állam állampolgára lenne, nagybátyja csak akkor vitathatná a követelést, ha az „A” állam joga alapján fennálló kötelezettség mind a „B”, mind a „C” állam jogában ismeretlen lenne. A közös állampolgárság jogának

⁵⁰ A Verwilghen-jelentés (a 14. lábjegyzetben hivatkozott mű) 149. pontja.

figyelembevételét az a megfontolás indokolja, hogy ha a feleknek közös állampolgársága van és közös állampolgárságuk joga alapján fennáll az adott kötelezettség, méltánytalannak tűnik azt megengedni, hogy a kötelezett pusztán amiatt ki tudjon bújni e kötelezettség alól, hogy az a szokásos tartózkodási helyének államában ismeretlen. Ez a megoldás egyebek mellett lehetővé teszi az esetleges visszaélések megakadályozását. Ha például egy apa a fiától a szokásos tartózkodási helye szerinti ország joga és egyúttal közös állampolgárságuk joga alapján követel tartást, méltánytalannak tűnik, ha a kötelezett kibújhat e kötelezettség alól úgy, hogy szokásos tartózkodási helyét áthelyezi egy olyan államba, ahol a jog nem ismeri el ezt a kötelezettséget.

106 A 6. cikk (csakúgy, mint a 4. cikk (4) bekezdése) nem mondja ki egyértelműen, hogy amennyiben az egyik félnek más állampolgársága is van, úgy figyelembe kell-e venni a közös állampolgárságot, és ha igen, milyen feltételekkel. Ilyen esetben a jegyzőkönyv egységes értelmezésének céljára figyelemmel el kell vetni azt a – sok állam általánosan alkalmazandó joga alapján irányadó – megközelítést, amely az eljáró bíróság állama szerinti állampolgárság elsőbbségén alapul. Ráadásul a legszorosabb kapcsolatot tükröző állampolgárság meghatározása – ami az összehasonlító jog szerinti másik nagyon gyakori megoldás – nem mindig könnyű feladat, emellett a jegyzőkönyv többféle értelmezéséhez is vezethet. Ezen okokra tekintettel – és a 4. cikk (4) bekezdése kapcsán tett javaslatunk szellemében (lásd fentebb a 76. pontot) – célszerűbbnek tűnik, ha minden esetben figyelembe vesszük a közös állampolgárságot, még akkor is, ha valamelyik fél számára nem ez a legelőnyösebb. Ez a megoldás kedvezőbb a tartásra jogosult számára, mivel megnehezíti a 6. cikk által biztosított védelem igénybevételét. Ennek megfelelően ez a megoldás összhangban áll a jegyzőkönyv általános szellemével (*favor creditoris*), és a 6. cikk kivételes jellegével.

107 A 6. cikk arról sem szól, melyik megoldást kell alkalmazni akkor, ha a feleknek több közös állampolgárságuk van. Tekintettel az imént említett teleologikus és rendszertani érvekre, a legmegfelelőbb megoldás az összes közös állampolgárság szerinti jog figyelembevétele, és a kötelezett védekezésének csak abban az esetben történő elfogadása, ha ezek egyike alapján sem áll fenn a tartási kötelezettség (uo.).

108 Megjegyzendő, hogy a védekezés csak akkor elfogadható, ha „nem áll fenn ilyen” kötelezettség azon jogok alapján, amelyekre a 6. cikk utal. Ezt a kifejezést ugyanúgy kell értelmezni, mint a 4. cikk (2)–(4) bekezdésében használt, „a jogosult nem kaphat tartást” kifejezést (lásd fentebb a 61. és a 62. pontot); ennek megfelelően az szükséges, hogy ne álljon fenn ilyen kötelezettség, vagy hogy az arra vonatkozó jogszabályi feltételek ne teljesüljenek. Ha azonban a kötelezett szokásos tartózkodási helyének joga és – adott esetben – a közös állampolgárság szerinti jog alapján az alkalmazandó jog által előírtnál alacsonyabb összegű kötelezettség áll fenn, önmagában ez a tény nem elegendő a követelés vitatására, sem a jogosultnak járó tartás mérséklésének kérelmezésére.

7. és 8. cikk Az alkalmazandó jog megválasztása

109 A 7. és a 8. cikk rendelkezései eltérő feltételekkel és joghatásokkal megengedik a feleknek, hogy megválasszák a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogot. A felek autonómiájának biztosítása a jegyzőkönyv által bevezetett egyik fő újdonság az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezményekhez képest. Ez a megoldás megfelel annak a határozott nemzetközi tendenciának, amely még olyan területeken is az alkalmazandó jog szabad megválasztásának elismerése irányába mutat, ahol ez hagyományosan kizárt volt.

110 Míg a felek számára a tartási kötelezettségek tekintetében biztosított autonómia a legtöbb tagállam kollíziós joga számára újdonság, nem mondható el ugyanez a joghatósági összeütközésekről: a joghatósági megállapodások megkötésének lehetőségét már több nemzetközi jogforrás elismeri. A jog érvényesülésén alapuló európai térségben különösen ez a helyzet a 2000. december 22-i 44/2001/EK rendelet 23. cikke, valamint az 1988. évi Luganói Egyezmény 17. cikke esetében. A joghatóság kiterjesztésének jogszerűségét az egyezmény is elismeri annak kimondásával, hogy – a gyerektartási kötelezettségeket kivéve – az államok kötelesek elismerni és végrehajtani a felek által kijelölt bíróság szerződő államában hozott határozatot.⁵¹ E tekintetben az alkalmazandó jog megválasztásának megengedése újból megteremt egy bizonyos következetességet a jogszabályi és a joghatósági összeütközések kapcsán elfogadott megoldások körében.

111 A jogválasztásra több korlátozás vonatkozik, amelyek célja a felek (és különösen a tartásra jogosult) védelme a visszaélések kockázatával szemben. Ez a kockázat még nagyobb akkor, ha a vitát megelőzően kerül sor a választásra. A jegyzőkönyv rendszere ezért biztosít kétféle autonómiát a feleknek, két különböző rendelkezésben; a 7. cikk az adott eljárás tekintetében alkalmazandó jog megválasztására vonatkozik (eljárási megállapodás), míg a 8. cikk – korlátozottabb mértékben – bármikor lehetővé teszi a jogválasztást.

7. cikk Az adott eljárás tekintetében alkalmazandó jog kijelölése

112 Ez a rendelkezés megengedi a feleknek, hogy egy adott eljárás tekintetében kifejezetten az eljáró bíróság jogát jelöljék ki a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogként. Ez az alkalmazandó jogra vonatkozó eljárási megállapodás, amely az eljáró hatóság belső jogához kapcsolódik, és amelynek hatálya az adott eljárásra korlátozódik.

(1) bekezdés – A 3. és a 6. cikk ellenére a tartási kötelezettség jogosultja és kötelezettje – kizárólag egy adott államban folytatandó, meghatározott eljárás céljából – kifejezetten kijelölhetik, hogy a tartási kötelezettség tekintetében alkalmazandó jog az említett állam joga.

⁵¹ Lásd az egyezmény 20. cikke (1) bekezdésének e) pontját, valamint a Borrás-Degeling-jelentés 455. pontját.

a *A 7. cikk hatálya*

113 Az alkalmazandó jog e rendelkezés alapján történő megválasztásának különösen nagykorúak egymás közötti viszonylatában kellene fontos szerepet játszania. A különválás vagy a házasság felbontása esetében például a feleknek lehetőségük van arra, hogy a tartási követelésekre az eljáró hatóság belső jogát tegyék alkalmazandóvá, ami mindenképpen megkönnyíti az eljárást.

114 A választás lehetősége azonban a gyermektartási kötelezettségek tekintetében is biztosított. A felek autonómiájának bevezetésével kapcsolatos, lehetséges kockázatokat bőven ellensúlyozni látszottak az eljáró bíróság joga alkalmazásának egyszerűséből eredő előnyök. Tekintettel a 4. cikk (3) bekezdésében foglalt különös szabályra, miszerint a szülő gyermekével szembeni tartási kötelezettségére, illetve bármely más személy 21 év alatti személlyel szembeni tartási kötelezettségére mindenképpen az eljáró bíróság joga irányadó, amennyiben a jogosult a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti államban érvényesíti követelését, a gyermektartási kötelezettségekre alkalmazandó jog megválasztásának hatása szükségképpen meglehetősen korlátozott marad. A 7. cikk ugyanakkor hasznos lehet, ha a kötelezett a saját szokásos tartózkodási helye szerinti állam vagy a jogosult szokásos tartózkodási helyén kívüli egyéb állam hatóságai előtt indít eljárást, feltéve, hogy a megkeresett bíróság eljárhat az ügyben.⁵²

b *Választás az adott eljárás tekintetében*

115 Hangsúlyozni kell, hogy a 7. cikk szerinti választás egy adott eljárás tekintetében történik; ez értelemszerűen feltételezi, hogy a tartásra jogosult vagy kötelezett már tartási követeléssel fordult vagy kíván fordulni egy meghatározott hatósághoz. E választás időpontjában a felek tájékozódhatnak (vagy adott esetben az eljáró hatóság tájékoztatja őket) az eljáró bíróság joga alapján járó tartás fennállásáról és jellegéről. A visszaélés kockázata ennek megfelelően alacsony.

116 A felek 7. cikk szerinti választása csak azon konkrét eljárásban vált ki joghatást, amelynek tekintetében arra sor kerül. Ha azonban később további követelést vagy módosítás iránti kérelmet terjesztenek ugyanazon hatóság vagy egy másik állam hatósága elé, a korábbi jogválasztásnak már semmilyen joghatása nem lesz, és az alkalmazandó jogot az objektív kapcsoló elvek alapján kell meghatározni. A választás joghatásainak ilyen korlátozása indokolt, mivel a választott jog az eljáró bíróság joga.

117 Megjegyzendő azonban, hogy a 18. életévét betöltött személlyel szembeni tartási kötelezettségeket illetően a jogosult és a kötelezett a 8. cikk alapján is megválaszthatja az alkalmazandó jogot. Ez a rendelkezés szélesebb körű választási lehetőséget kínál, mint a 7. cikk. Egyrészt nem korlátozódik az eljáró bíróság jogára, hanem a rendelkezés (1) bekezdésében felsorolt több joghoz is kapcsolódhat (lásd lentebb a 129. pontot). Másrészt a 8. cikk szerinti választás nem csak egy adott

eljárásra vonatkozik; joghatásai ennek megfelelően nem korlátozódnak a jogosult által már megindított vagy megindítani kívánt egyetlen eljárásra, hanem a jövőben is fennmaradnak mindaddig, amíg a felek a választást nem vonják vissza vagy nem módosítják (lásd lentebb a 124. pontot). Ez a választás – mint azt a 8. cikk kimondja – „bármikor” megtehető. Ha nagykorúak az eljárás során vagy éppen annak megindítása előtt választják meg az alkalmazandó jogot, felmerül a kérdés, hogy erre a választásra a 7. vagy a 8. cikk vonatkozik-e. Ez nem elméleti kérdés, mivel a választás joghatásai a két rendelkezés esetében különbözőek. A válasz egyszerű, ha a választott jog nem az eljáró bíróság joga; ez esetben a választás megengedhetőségét és joghatásait csak a 8. cikk határozhatja meg. Ugyanakkor kétségek merülhetnek fel akkor, ha a választott jog az eljáró hatóság joga. Ha az eljáró bíróság joga nem felel meg a 8. cikk (1) bekezdésében felsorolt jogoknak (az egyik fél állampolgársága szerinti jog, az egyik fél szokásos tartózkodási helye szerinti jog stb.; lásd lentebb a 129. pontot), a választásra szükségszerűen a 7. cikk lesz irányadó, melynek joghatása ennek megfelelően az adott eljárásra fog korlátozódni: a 8. cikk alkalmazása esetén a választás semmis lenne. Ha azonban az eljáró bíróság joga egyúttal a 8. cikk (1) bekezdésében felsorolt jogok között is szerepel – márpedig gyakran ez a helyzet –, a válasz a felek szándékának értelmezésétől függ.

118 A 7. és a 8. cikk közötti összhang kérdése nem merül fel, ha a tartási kötelezettség 18. életévét be nem töltött személlyel vagy olyan nagykorúval szemben áll fenn, akinek személyes képességei korlátozottak vagy hiányoznak, és ezért érdekeit nem képes képviselni – ilyen esetekben a 8. cikk választása kizárt (lásd a 8. cikk (3) bekezdését). Ennek megfelelően a felek – a 7. cikk szerinti feltételekkel és joghatásokkal – csak az eljáró bíróság jogát választhatják, az adott eljárás tekintetében.

c *A választás módja*

(2) bekezdés – Az alkalmazandó jog kijelölése az említett eljárás megindítása előtt, mindkét fél által aláírt megállapodás formájában történik, írásban, vagy bármilyen olyan eszközön történő rögzítéssel, amely a későbbi hivatkozás számára elérhetővé teszi az információkat.

119 Mivel az alkalmazandó jognak a 7. cikk (1) bekezdése szerinti megválasztására az eljárás megindítása előtt is sor kerülhet, a 7. cikk (2) bekezdése tartalmaz bizonyos formai részleteket, kimondva, hogy ilyen esetben az alkalmazandó jog kijelölése írásbeli, vagy bármilyen olyan eszközön rögzített megállapodás formájában történik, amely a későbbi hivatkozás számára elérhetővé teszi az információkat. Alapvető jelentőségűnek tűnt egyrészt a megállapodás fennállásának minden vitát kizáró, könnyű bizonyíthatósága, másrészt az, hogy a felek figyelmét felhívják azon fontos következményekre, amelyeket az alkalmazandó jog megválasztása a tartási kötelezettség fennállásával és mértékével kapcsolatban kiválthat. A diplomáciai ülés küldöttei szerint ez a rendelkezés csak minimális formai követelményeket tartalmaz a megállapodással kapcsolatban; az államok előírhatnak egyéb követelményeket, például annak biztosítása

⁵² Lásd fentebb a 33. lábjegyzetet.

érdekében, hogy a felek önkéntesen, elegendő információ birtokában adják meg hozzájárulásukat (pl. jogi tanácsadás lehetősége a megállapodás aláírása előtt).

120 Végül meg kell jegyezni, hogy ha a 7. cikk szerinti választásra az eljárás megindítása előtt kerül sor, az csak annyiban lesz érvényes, amennyiben a felek megjelölték az általuk kijelölni kívánt jogot, vagy legalább azt a hatóságot, amely előtt az eljárás megindítását tervezik. Ha később nem terjesztenek követelést a választott jog államának hatóságai elé, a választás nem fog joghatást kiváltani (kivéve, ha megfelel a 8. cikk feltételeinek). Ezzel szemben nem elegendő az, ha a felek általános jelleggel jelölik ki „az eljáró bíróság jogát”, mivel mindaddig, amíg nem kerül sor valamely hatóság megkeresésére, az „eljáró bíróság” nincs meghatározva. Egy ilyen „vak” választás nem biztosíték arra, hogy a felek információval rendelkeztek választásuk tárgyáról, és ennek tudatában vannak.

121 E kérdés megvitatása után végül az a döntés született, hogy nem állapítanak meg határidőt a választás időpontja és az eljárás megindításának időpontja között eltelt időre vonatkozóan. Ha ugyanis a választott jog államában érvényesítik a követelést, indokolt, hogy ez a választás akkor is kiváltsa joghatásait, ha a két esemény között viszonylag hosszú idő telt el. Ha azonban ebben az államban nem indítanak eljárást, a választás – mint említettük – semmiképpen nem vált ki joghatást.

122 A jegyzőkönyv nem tartalmaz szabályt az eljárás során tett választás módjára és időpontjára vonatkozóan. Ezeket a kérdéseket az eljáró hatóság joga rendezi.

8. cikk Az alkalmazandó jog kijelölése

(1) bekezdés – A 3. és a 6. cikktől eltérve a tartási kötelezettség jogosultja és kötelezettje a tartási kötelezettség tekintetében alkalmazandó jogként bármikor kijelölheti a következők egyikét:

123 Ez a rendelkezés megengedi a feleknek, hogy bármikor – akár vita felmerülése előtt is – megválasszák a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogot.

124 Eltérően az eljáró bíróság jogának a 7. cikk szerinti megválasztásától, az alkalmazandó jog 8. cikk alapján történő megválasztása nem „kizárólag [...] meghatározott eljárás céljából” történik; ennek megfelelően joghatásai nem korlátozódnak arra az eljárásra, amelyet a tartásra jogosult már megindított, vagy meg kíván indítani. A felek által választott jog a felek szándéka szerint a választás időpontjától annak esetleges visszavonásáig vagy módosításáig irányadó a felek közötti tartási kötelezettségekre.

125 Az alkalmazandó jog 8. cikk alapján történő megválasztásának legfőbb előnye az, hogy bizonyos stabilitást és előreláthatóságot biztosít az alkalmazandó jog tekintetében: ha a felek éltek e választás lehetőségével, a választott jog a személyes helyzetükben bekövetkezett változások ellenére továbbra is alkalmazandó marad, tekintet nélkül a vita esetén eljáró hatóságra. A jogosult szokásos tartózkodási helyének megváltozása például nem eredményezi az alkalmazandó jog megváltozását (lásd lentebb a 133. pontot), eltérően a 3. cikk (2) bekezdése szerinti esettől, amely választás hiányában érvényesül.

a A 8. cikk hatálya

126 Az alkalmazandó jog megválasztása különösen hasznos a házastársak viszonylatában, ha a házasságkötés előtt vagy a házasság fennállása alatt kötnek megállapodást a házasság során fennálló és/vagy a házasság felbontása utáni tartási kötelezettségekkel kapcsolatban. E választás eredményeképpen a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog előre meghatározott, ami kizárja a megállapodás érvényességének későbbi megtámadását a házastársak vagy a jogosult házastárs szokásos tartózkodási helyének megváltozása esetén. A jogválasztás valójában még a tartási kötelezettségekkel kapcsolatos megállapodás hiányában is megakadályozhatja azt, hogy a tartózkodási hely megváltoztatása miatt megváltozzon a jogvitában alkalmazandó jog.

127 Miután a házastársak esetében elfogadták az alkalmazandó jog megválasztását, ennek lehetőségét hasznosnak látszott valamennyi nagykorúra kiterjeszteni, azon személyek kivételével, akinek személyes képességei korlátozottak vagy hiányoznak, és ezért érdekeiket nem képesek képviselni. Noha ezeket a „védelemre szoruló” nagykorú személyeket gyakran védik a különböző nemzeti jogrendszerekben létrehozott mechanizmusok (például gyám vagy gondnok kirendelése formájában), a diplomáciai ülés – a visszaélések kockázatának megelőzése érdekében – e személyek tekintetében kizárta a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jog megválasztását (lásd a 8. cikk (3) bekezdését). A védelemre szoruló nagykorú személyek e rendelkezésben használt fogalom meghatározása azonos a *felnőttek nemzetközi védelméről* szóló, 2000. január 13-i hágai egyezmény definíciójával (lásd az 1. cikk (1) bekezdését).

128 Az alkalmazandó jog megválasztását a kiskorúakkal szemben fennálló tartási kötelezettségek tekintetében is kizárták, mivel e választás potenciális kockázatai a lehetséges előnyöknél nagyobbak látszanak. Figyelemmel kell lenni arra, hogy egy kiskorút rendszerint valamelyik szülője képvisel, akinek egyúttal kötelessége róla gondoskodni; a diplomáciai ülés ezért úgy vélte, hogy az alkalmazandó jog megválasztásának megengedése ilyen esetekben túlzott összeférhetlenségi kockázattal járna. A választás alsó korhatárának (18 vagy 21 év) meghatározásával kapcsolatban némi hezitálás után végül a 18. életév mellett döntöttek, mivel a legtöbb országban ez a nagykorúvá válás törvényes korhatára.

b A választható jogok köre

129 A 8. cikk – a tartásra jogosult védelmének célját szem előtt tartva – az alkalmazandó jog megválasztásának lehetőségét meghatározott feltételekkel és korlátozásokkal biztosítja a felek számára. Az első korlátozás a választás tárgyára vonatkozik, célja pedig a felek rendelkezésére álló lehetőségek körének korlátozása.

a) pont – annak az államnak a joga, amelynek a kijelölés időpontjában bármelyik fél az állampolgára;

130 A felek rendelkezésére álló első lehetőség az egyikük kijelölés időpontjában fennálló állampolgársága szerinti jogválasztása. Ezt a lehetőséget különösebb viták nélkül fogadták el, és nem is igényel hosszas

magyarázatot. Megjegyzendő, hogy eltérően a közös állampolgárság 4. cikk (4) bekezdése szerinti, kiegészítő jellegű kapcsoló elvétől, ebben az esetben elegendő, hogy a kijelölés olyan állam jogához kapcsolódjon, amelynek csak az egyik fél (a jogosult vagy a kötelezett) az állampolgára.

131 Többes állampolgárság esetében – mivel a jegyzőkönyv hallgat e kérdéstről – úgy kell tekinteni, hogy a választás a felek bármelyik nemzeti jogához kapcsolódhat: a legszorosabb kapcsolatot tükröző állampolgárság meghatározása a választás érvényességével kapcsolatos bizonytalanság kockázatával járna, ami gyengítené a felek autonómiáját.

b) pont – annak az államnak a joga, amelyben a kijelölés időpontjában bármelyik fél szokásos tartózkodási helye található;

132 A második lehetőséget bármelyik félnek a kijelölés időpontjában meglévő szokásos tartózkodási helye jelenti. Ezt a lehetőséget sosem vitatták a jegyzőkönyv előkészítése során. A szokásos tartózkodási hely fogalma nem igényel különösebb észrevételeket; megfelel a 3. cikk szerinti fogalomnak (lásd fentebb a 41. és az azt követő pontokat).

133 A döntő időpont az állampolgárság és a szokásos tartózkodási hely esetében is a kijelölés időpontja. Ez a megoldás összhangban van azzal, hogy az alkalmazandó jog megválasztásának fő célja a stabilitás biztosítása, a kijelölés után bekövetkező változásoktól függetlenül. Ezért – noha a jegyzőkönyv hallgat e kérdéstről – indokolt úgy tekinteni, hogy az érintett fél állampolgárságának vagy szokásos tartózkodási helyének a választás utáni megváltozása nem érinti a választás érvényességét. Ugyanakkor felmerülhet a kérdés, hogy egy olyan állam jogának választását, amelyben a választás időpontjában egyik fél sem rendelkezik állampolgársággal vagy szokásos tartózkodási hellyel, utóbb érvényessé teheti-e az ottani állampolgárság vagy szokásos tartózkodási hely későbbi megszerzése. A kijelölés időpontjára történő, a 8. cikk (1) bekezdésének a) és b) pontjában szereplő kifejezett hivatkozás ezt kizárni látszik.

c) További lehetőségek a c) és a d) pont alapján

134 A harmadik és a negyedik lehetőséget (a 8. cikk (1) bekezdésének c) és d) pontja) a házastársak vagyoni ügyei, illetve a különválás vagy a házasság felbontása tekintetében irányadóként *kijelölt*, valamint e kérdésekre *a valóságban alkalmazott* jog jelenti. Nyilvánvaló, hogy ezek a feltételek a házastársak és a volt házastársak számára biztosítottak.

135 E további lehetőségek biztosításának indokoltságát sokáig vitatták. Megengedésük ellen az szövege, hogy nagyon összetett rendszert hoznak létre, anélkül, hogy ez valóban szükséges lenne – tekintettel az a) és b) pont által már biztosított, igen széles körű választási lehetőségekre. Emellett a c) és a d) pont alapján fennálló további lehetőségek a vagyoni ügyekre, valamint a házasság felbontására és a különválásra vonatkozó nemzeti kollíziós szabályoktól függenek, ennek megfelelően csak látszatát keltik az egységességnek. Ráadásul olyan helyzetekben, amikor a felek a vagyoni ügyeik, illetve a különválás / a házasság felbontása tekintetében

alkalmazandó jogként *kijelölt* jogot rendelték alkalmazni a tartási kötelezettségekre, az e tartással kapcsolatos választás érvényessége valójában a vagyoni ügyekkel / a különválással / a házasság felbontásával kapcsolatos jogválasztás érvényességétől függ. Mivel a házastársak vagyoni ügyeire, valamint a különválásra vagy a házasság felbontására alkalmazandó jog megválasztására a jegyzőkönyv nem vonatkozik, ez kizárólag az eljáró bíróság nemzetközi magánjogától függ. Ha ez a jog nem tesz lehetővé ilyen jogválasztást, annak érvénytelensége maga után fogja vonni a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog megválasztásának érvénytelenségét. Ez a kockázat különösen nagy a házasság felbontása tekintetében, mivel a felek autonómiáját ilyen kérdésekben csak kevés állam ismeri el. Következésképpen fennáll annak kockázata, hogy az egyik szerződő állam nemzetközi magánjoga alapján érvényesen tett választást a saját kollíziós szabályait alkalmazó másik szerződő állam hatóságai semmisnek tekinthetik.

136 E hátrányok ellenére a diplomáciai ülés elfogadta a c) és a d) pontban biztosított lehetőségeket, mivel ezek alapján a házastársak biztosítani tudják, hogy egyetlen jog legyen alkalmazandó a kapcsolat felbontása esetén rendezendő különböző kérdésekre (a házasság felbontására és a különválásra, a házassági vagyoni rendszer megszüntetésére és a tartási kötelezettségekre). Ez az egységesség különösen fontos az egyes belföldi jogrendszerekben érvényesülő ilyen különböző szempontok közötti kapcsolatokra tekintettel. A vagyoni következmények meghatározása például esetenként a házasság felbontására vonatkozó engedély megadásának feltétele (ez a helyzet különösen a házastársak közös megegyezésén alapuló eljárásokban). Ráadásul bizonyos jogokban (és különösen több common law jogrendszerben) a házassági vagyoni rendszer felbontása és a tartási kötelezettségek közötti különbségtétel nem egyértelmű vagy adott esetben nem is létezik, és a házasság felbontásából eredő valamennyi vagyoni következmény rendezése a bíróságok feladata.

137 Meg kell jegyezni, hogy a 8. cikk nem azt engedi meg, hogy a házastársak a vagyoni ügyekre vagy a házasság felbontására *alkalmazandó* jogot megválasszák. Mivel ezt a kérdést a szerződő államok belső nemzetközi magánjogi szabályai rendezik (ideértve a nemzetközi vagy regionális szinten elfogadott szabályokat is), és a kínált megoldások nagyon különbözőek lehetnek, a vagyoni ügyekre vagy a házasság felbontására alkalmazandó jog meghatározása az eljáró hatóság államában hatályos szabályok szerint változhat. Ilyen esetben e jognak a tartási kötelezettségre irányadóként kijelölése vakon történne, ami nem tűnt kívánatosnak.

c) pont – a vagyoni ügyek tekintetében a felek által alkalmazandó jogként kijelölt vagy a valóságban alkalmazott jog;

i) A vagyoni ügyek tekintetében irányadóként kijelölt jog

138 A 8. cikk (1) bekezdésének c) pontja alapján a házastársak elsősorban azon jog választására jogosultak, amelyet a vagyoni ügyek tekintetében irányadóként

kijelöltek. Ilyen esetben a vagyoni jogi ügyek tekintetében irányadóként kijelölt jog egyúttal alkalmazandó lesz a tartási kötelezettségekre is, aminek nyilvánvaló előnye az, hogy e két kérdésre egységes jogi szabályozás vonatkozik.

139 A vagyoni jogi ügyekre alkalmazandó jog megválasztását nem a jegyzőkönyv, hanem az egyes szerződő államok nemzetközi magánjoga határozza meg (ideértve a nemzetközi vagy regionális eredetű jogi aktusokat is). Ez a választás az összehasonlító jogban széles körben elfogadott; egyebek mellett szerepel a házassági vagyoni rendszerekre alkalmazandó jogról szóló, 1978. március 14-i hágai egyezményben. A házastársaknak gyakran jogukban áll az egyikük állampolgársága vagy szokásos tartózkodási helye szerinti jogot választani;⁵³ ilyen esetben ez semmivel nem több az a) és a b) pont által biztosított lehetőségnél. Előfordulhat azonban, hogy a jogszabályok a jegyzőkönyv által nem biztosított további lehetőségeket biztosítanak a házastársaknak vagyoni jogi ügyeik tekintetében; ilyen lehet például a (szokásos tartózkodási hellyel nem szükségképpen azonos) lakóhely joga, vagy annak az államnak a joga, ahol meghatározott vagyontárgyak – különösen ingatlanok – találhatók.⁵⁴ Ilyen esetekben e további jogok is vonatkozhatnak a tartási kötelezettségekre.

140 Ha a felek választása nem felel meg az eljáró bíróság államában hatályos kollíziós szabályoknak (mert ez a választás ott nem elfogadott vagy mert a vonatkozó feltételek nem teljesültek, vagy a választott jog egyébként ellentétes ezekkel a szabályokkal), akkor semmisnek fog minősülni. Ez az érvénytelenség a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog kijelölésének érvénytelenségével is együtt fog jární, mivel utóbbi – a jegyzőkönyv szerint – az előbbihez illeszkedik.

ii *A vagyoni jogi ügyek tekintetében a valóságban alkalmazott jog*

141 A c) pont azt is lehetővé teszi a házastársaknak, hogy a vagyoni jogi ügyek tekintetében a valóságban alkalmazott jogot tegyék irányadóvá a tartási kötelezettségekre. A hivatkozott helyzetben a vagyoni jogi ügyekre alkalmazandó jogot már meghatározta az eljáró hatóság (különösen különválás vagy a házasság felbontása esetében). Választásuk révén a házastársak ugyanezen jogot tehetik irányadóvá a tartási kötelezettségekre. Ez bővíti a felek rendelkezésére álló választási lehetőségeket, mindenek előtt azonban azzal jár, hogy valamennyi vagyoni jogi kérdésre ugyanaz a jog fog vonatkozni. Megjegyzendő, hogy ha a vagyoni jogi ügyekre alkalmazott jog az eljáró bíróság joga, e jognak a tartási kötelezettségek tekintetében történő választása nem azonos a 7. cikk alapján történő választással: ez a választás nem egy adott eljárás tekintetében történik, hanem a jövőben is joghatásokat fog kiváltani, ideértve a jogosult vagy a kötelezett újabb (elsősorban módosításra irányuló) kérelmeit is. Emellett a 8. cikk (1) bekezdésének c) pontja szerinti választást nem szükségképpen kell az

eljárás során megtenni; erre a házastársak vagyoni jogi ügyeit rendező határozat meghozatala után is lehetőség van.

d) **pont – a házasság felbontása vagy a különválás tekintetében a felek által alkalmazandó jogként kijelölt vagy a valóságban alkalmazott jog.**

iii *A különválás vagy a házasság felbontása tekintetében irányadóként kijelölt jog*

142 A 8. cikk (1) bekezdésének d) pontja szerint a házastársak úgy is dönthetnek, hogy a különválásuk vagy a házasságuk felbontása tekintetében irányadóként kijelölt jog vonatkozzon a tartási kötelezettségre. A vagyoni jogi ügyek tekintetében kijelölt jog választásával kapcsolatos fenti megfontolások erre a helyzetre is megfelelően érvényesek. Ki kell azonban emelni, hogy a házasság felbontására vagy a különválásra alkalmazandó jog kijelölése nem igazán bevett az összehasonlító nemzetközi magánjogban. Ez természetesen növeli annak valószínűségét, hogy az ilyen választás az eljáró bíróság államában – a tartási kötelezettség tekintetében is – semmisnek minősül. Ezért a házastársaknak érdemes körülmények között eljárniuk. A „Róma III”-rendelet elfogadását követően azonban bizonyos európai országok nemzetközi magánjogában fejlődés ment végbe.*

iv *A különválás vagy a házasság felbontása tekintetében a valóságban alkalmazott jog*

143 A d) pont azt is lehetővé teszi a házastársaknak, hogy különválásuk vagy házasságuk felbontása tekintetében a valóságban alkalmazott jogot tegyék irányadóvá a tartási kötelezettségekre. Az említett helyzetben az eljáró hatóság már meghatározta az alkalmazandó jogot; választásuk révén a házastársak ugyanezen jogot tehetik irányadóvá tartási kötelezettségeikre. Ez szélesíti a felek rendelkezésére álló választási lehetőségeket, de elsősorban valamennyi tartási kötelezettségre ugyanazon jogot teszi irányadóvá, mint amelyet a különválásra vagy a házasság felbontására alkalmaztak. Az e választás és a 7. cikk alapján tett választás közötti különbséggel kapcsolatos fenti megfontolások (lásd fentebb a 141. pontot) ebben az esetben is érvényesek.

d *A választás módja*

(2) bekezdés – Az erre vonatkozó megállapodást írásban vagy bármilyen olyan eszközzel kell rögzíteni, amely a későbbi hivatkozás számára elérhetővé teszi az információkat, és azt mindkét félnek alá kell írnia.

144 Az alkalmazandó jog megválasztását gyakorlatilag írásban kell megtenni, és azt a feleknek alá kell írniuk. Az írásbeliség előírása – nyilvánvaló előnyeinek említése nélkül is – arra szolgál, hogy felhívja a jogosult figyelmét a választás fontosságára és megvédje őt a meggondolatlan választás következményeitől.

145 Az írásbeliség helyett bármilyen olyan eszköz használható, amely a későbbi hivatkozás számára

⁵³ Lásd az 1978. évi egyezmény 3. és 6. cikkét.

⁵⁴ Lásd az 1978. évi egyezmény 3. cikkének (4) bekezdését és 6. cikkének (4) bekezdését.

elérhetővé teszi annak tartalmát. E rendelkezés célja, hogy lehetővé tegye az információs technológiák használatát. Ez azonban nem jelenti az aláírt dokumentum követelményének mellőzését; ezért egy elektronikus dokumentum csak akkor elegendő, ha azt elektronikus aláírással látták el.

(3) bekezdés – Az (1) bekezdés nem alkalmazandó a 18. életévét be nem töltött személlyel vagy olyan nagykorúval szembeni tartási kötelezettség esetében, akinek személyes képességei korlátozottak vagy hiányoznak, és ezért érdekeit nem képes képviselni.

146 Ez a bekezdés nem igényel különösebb magyarázatot.

e *A választás joghatásaira vonatkozó korlátozások*

147 Jelentős korlátozásokat vezettek be az alkalmazandó jog megválasztásának joghatásaira vonatkozóan (lásd a 8. cikk (4) és (5) bekezdését). Mivel egy tartási kérdésekben korlátozó jellegű jog választása megfoszthatja a jogosultat tartási jogától, vagy nagymértékben korlátozhatja azt, elengedhetetlennek látszott a joghatások korlátozása.

i *A jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti jog alkalmazása a tartásról való lemondás jogára*

(4) bekezdés – Azt, hogy a jogosult lemondhat-e tartásra vonatkozó jogáról, a felek által az (1) bekezdés alapján megjelölt jogtól eltérve a jogosultnak a kijelölés időpontjában szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga határozza meg.

148 A 8. cikk (4) bekezdése értelmében azt, hogy a jogosult lemondhat-e tartásra vonatkozó jogáról, a felek által megjelölt jogtól eltérve a jogosultnak a kijelölés időpontjában szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga határozza meg. Ezt a szabályt a diplomáciai ülésen vezették be a jegyzőkönyv szövegébe, az Európai Közösség javaslata alapján.⁵⁵ Ez együtt jár a felek által kijelölt jog hatályának korlátozásával; a tartásról való lemondás lehetőségére és feltételeire – e jog tartalmától függetlenül – továbbra is a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga fog vonatkozni. E rendelkezés célja természetesen annak megakadályozása, hogy egy különösen liberális, alacsony védelmi szintet biztosító jog választása miatt a jogosultnak le kelljen mondania arról a tartásról, amelyre a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog alapján jogosult lenne.

149 A rendelkezés alapjául szolgáló javaslat szerint e cikk értelmében nem minősül a tartási jogról való lemondásnak az, ha a jogosult javára átalányösszeget ítélnek meg jövőbeni szükségleteinek fedezésére. Ilyen esetben ezért a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga figyelmen kívül marad.

150 Szó szerinti értelemben úgy tűnik, hogy a rendelkezés azokat az eseteket kívánja szabályozni, amelyekben a jogosult lemondott a jogairól, és ehhez a lemondáshoz kapcsolódik az azt lehetővé tevő jog megválasztása. A rendelkezés indokolása azonban azt sugallja, hogy azt olyan esetekben kell alkalmazni, amikor egy meghatározott jog választása magában

foglalja a lemondást, mivel a kijelölt jog alapján nem jár tartás a jogosultnak.

ii *A bíróság mérséklési jogköre*

(5) bekezdés – A felek által kijelölt jog nem alkalmazandó, ha annak alkalmazása nyilvánvalóan méltánytalan vagy ésszerűtlen következményekkel járna bármelyik félre nézve, kivéve abban az esetben, ha a kijelölés időpontjában a felek teljes körű információval rendelkeztek választásuk következményeiről, és e következményeknek teljes mértékben tudatában voltak.

151 Az alkalmazandó jog megválasztásának joghatásait továbbá korlátozza a követelés ügyében eljáró hatóság részére biztosított mérséklési jogkör. Ha a hatóság úgy véli, hogy a felek által választott jog alkalmazása a konkrét esetben nyilvánvalóan méltánytalan vagy ésszerűtlen következményekkel jár, a választott jog mellőzhető, és helyette a 3–5. cikk objektív kapcsoló elvei által kijelölt jog alkalmazható. E mentesítési záradék az anyagi igazsággal kapcsolatos megfontolásokon alapul, és megfelel azoknak a jogköröknek, amelyek alapján a bíróságok több nemzeti jog szerint is módosíthatják vagy akár meg is semmisíthetik a felek között létrejött tartási megállapodásokat, ha ezek méltánytalan vagy ésszerűtlen eredménnyel járnak. A küldöttségek azonban aggályosnak tartották azt is, hogy a bíróságnak a választott jog mellőzésére vonatkozó korlátlan jogköre teljes mértékben megfosztaná a feleket attól a lehetőségtől, hogy a 8. cikk szerinti jogválasztási megállapodásokat kössenek. Ezért a bíróság mérséklési jogkörének azon rendelkezéssel történő korlátozásában állapodtak meg, amely szerint az (5) bekezdés nem alkalmazandó, ha a felek teljes körű információval rendelkeztek választásuk következményeiről, és e következményeknek teljes mértékben tudatában voltak. E fordulat célja, hogy lehetővé tegye a felek számára a megállapodásuk megsemmisítésével kapcsolatos kockázatok csökkentését azáltal, hogy annak megkötése előtt jogi tanácsot kérnek választásuk következményeiről. Az a követelmény, miszerint a feleknek teljes körű információval kell rendelkezniük a következményekről és teljes mértékben tudatában kell lenniük azoknak, azt jelenti, hogy nem elég, ha a felek csak megkapták a vonatkozó információkat: az is feltétel, hogy képesek voltak azokat megérteni; a kifejezés nem felesleges, mivel valaki úgy is rendelkezhet teljes körű információval választásának következményeiről, hogy nincs tudatában e következményeknek.

f *A felek közötti megállapodás létezése és érvényessége*

152 Az alkalmazandó jog megválasztásának megengedhetőségével kapcsolatos bizonyos korlátozásoktól, valamint a választás időpontjával és formájával kapcsolatos néhány jelzéstől eltekintve a jegyzőkönyv megválaszolatlanul hagyja az azon megállapodás létezését és érvényességét érintő kérdéseket, amellyel a felek kijelölik az alkalmazandó jogot (nem rendelkezik például az esetleges akarathibák hatásáról). Ezeket a kérdéseket a felek között a kijelölés tárgyában született megállapodásra alkalmazandó jog

⁵⁵ 5. számú munkadokumentum.

alapján kell rendezni, de a jegyzőkönyv kifejezetten nem határozza meg ezt a jogot. E hiányosság kezelésének ideális módja az, ha úgy tekintjük, hogy ezeket a kérdéseket a felek által kijelölt jog fogja rendezni. Ez a megközelítés, amely alapján az *optio legis* érvényességét azon jognak vetik alá, amely akkor lenne alkalmazandó, ha a felek közötti megállapodás érvényes lenne, nagyon gyakori a felek autonómiáját elismerő nemzetközi jogforrásokban, különösen a beleegyezés létezését és érvényességét illetően.⁵⁶ Fő előnye annak biztosítása, hogy ezeket a kérdéseket egységes módon rendezik a jegyzőkönyv különböző szerződő államaiban.

9. cikk „Domicile” figyelembevétele az „állampolgárság” helyett

Azok az államok, amelyek családjogi ügyekben a „domicile” fogalmát alkalmazzák kapcsoló tényezőként, tájékoztathatják a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Hivatalát arról, hogy a hatóságai [helyesen: hatóságaik] elé kerülő ügyek vonatkozásában a 4. és 6. cikkben szereplő „állampolgárság” szó helyébe az adott államban meghatározottak szerinti „domicile” lép.

153 E rendelkezés értelmében azok az államok, amelyek családjogi ügyekben a „domicile” (lakóhely) fogalmát alkalmazzák kapcsoló tényezőként, tájékoztathatják a Hágai Konferencia Állandó Hivatalát arról, hogy a hatóságaik elé kerülő ügyek vonatkozásában a 4. és 6. cikkben szereplő „állampolgárság” szó helyébe az adott államban meghatározottak szerinti „domicile” lép.

154 Ezt a rendelkezést a diplomáciai ülésen vezették be a jegyzőkönyvbe, az Európai Közösség javaslata alapján.⁵⁷ Célja, hogy megkönnyítse a jegyzőkönyv azon államok (különösen a common law jogrendszerek) általi alkalmazását, amelyek nemzetközi magánjogában nem megszokott az állampolgárság mint kapcsoló elv használata. Ezek az államok ennek megfelelően dönthetnek úgy, hogy a 4. és 6. cikkben szereplő állampolgársági feltétel helyébe az adott államban meghatározottak szerinti „domicile” (lakóhely) feltétele lép. Az Európai Közösség bizonyos jogforrásai hasonló rendelkezéseket tartalmaznak az Egyesült Királyság és Írország javára.⁵⁸

155 Noha nem kifejezetten pontos azon államok körének meghatározása, amelyek igénybe vehetik ezt a különös szabályt, egyértelmű, hogy a 9. cikkben biztosított lehetőség azon common law jogrendszerek számára adott, amelyek családjogi ügyekben a „domicile” fogalmát

alkalmazzák kapcsoló tényezőként. A 9. cikk szóhasználata – „[a]zok az államok, amelyek családjogi ügyekben a »domicile« fogalmát alkalmazzák kapcsoló tényezőként” – nem korlátozza kifejezetten a common law államokra a cikk alkalmazási körét. Több olyan civiljogi rendszer is van, amely családjogi ügyekben szintén használja a lakóhely kapcsoló elvét.⁵⁹ A 9. cikk szövege alapján úgy tűnhet, hogy ezek az államok is élhetnek az e rendelkezés által elismert lehetőséggel. Ez az értelmezés azonban nem áll összhangban az Európai Közösség javaslatának szellemével, melynek deklarált célja azon államok dolgának megkönnyítése volt, amelyek belső nemzetközi magánjogi rendszerében nem megszokott az állampolgárság mint kapcsoló elv használata.⁶⁰ Ezért úgy tűnik, hogy ha egy államban kollíziós kérdésekben – akárcsak kiegészítő jelleggel – létezik és általánosan használatos az állampolgárság fogalma, akkor ez az állam nem veheti igénybe a 9. cikk különös szabálya által kínált lehetőséget.

156 A 9. cikkben biztosított lehetőséggel élő államban „az adott államban meghatározottak szerint” kell használni a „domicile” feltételét. Ez értelemszerűen az érintett állam belső jogára, és annak saját „domicile”-meghatározására utal. Ez a megközelítés természetesen nem igazán kedvez a jegyzőkönyv egységes alkalmazásának, hatásait azonban nem kell túlértékelni, mivel azok továbbra is a jegyzőkönyv 4. cikkének (4) bekezdésében és 6. cikkében foglalt rendelkezésekre fognak korlátozódni. Azt is meg kell jegyezni, hogy a „domicile” belföldi fogalmára utalást az egységes nemzetközi magánjog más jogforrásai is használják, anélkül, hogy e jogforrások alkalmazása terén jelentős problémákat okoztak volna.⁶¹

157 A 9. cikk alapján az állampolgárság fogalmának a „domicile” fogalmával történő helyettesítése csak a jegyzőkönyv 4. és 6. cikkének, vagyis azon két rendelkezésnek alkalmazása kapcsán lehetséges, amelyek a felek közös állampolgárságát használják kapcsoló elvként. Ez a helyettesítés a 4. cikk (4) bekezdése esetében azzal fog járni, hogy az a jogosult, aki a szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga vagy az eljáró bíróság joga alapján (ebben vagy fordított sorrendben, lásd a 4. cikk (3) bekezdését) nem kaphat tartást, a jegyzőkönyv e lehetőséggel élt szerződő államaiban azonban alapozhatja követelését azon állam jogára, amelyben mindkét fél lakóhelye van. A 6. cikk esetében ez a helyettesítés azt jelenti, hogy az érintett államokban a tartásra kötelezett vitathatja a jogosult követelését, amennyiben ez a kötelezettség sem saját szokásos tartózkodási helyének joga, sem azon állam joga szerint nem áll fenn, amelyben mindkét fél lakóhelye van.

158 Az állampolgárságnak a „domicile” fogalmával történő helyettesítése a 9. cikkben hivatkozott mindkét esetben csak azon szerződő állam tekintetében fog joghatást kiváltani, amely élt a rendelkezés kínálta

⁵⁶ Lásd a házassági vagyoni jogi rendszerekre alkalmazandó jogról szóló, 1978. március 14-i hágai egyezmény 10. cikkét; az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseire alkalmazandó jogról szóló, 1986. december 22-i hágai egyezmény 10. cikkének (1) bekezdését; az öröklésre alkalmazandó jogról szóló, 1989. augusztus 1-jei hágai egyezmény 5. cikkének (2) bekezdését; az 1980. június 19-i római egyezmény 3. cikkének (4) bekezdését és 8. cikkének (1) bekezdését, valamint a Róma I. rendelet (2008. június 17-i 593/2008/EK rendelet) 3. cikkének (5) bekezdését és 10. cikkének (1) bekezdését.

⁵⁷ A 2., a 6. és a 11. számú munkadokumentum.

⁵⁸ Lásd a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet (Brüsszel IIa. rendelet) 3. cikkének (2) bekezdését és 6. cikkének b) pontját.

⁵⁹ Például Svájc, ahol a lakóhelyet azon helyként határozzák meg, ahol egy személy „a letelepedés szándékával tartózkodik”; lásd a nemzetközi magánjogról szóló, 1987. december 18-i szövetségi törvény 20. cikke (1) bekezdésének a) pontját.

⁶⁰ Lásd az 5. számú jegyzőkönyv 31. pontját.

⁶¹ Lásd a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i brüsszeli egyezmény és az 1988. évi Luganói Egyezmény 52. cikkét.

lehetőséggel. Ez azt jelenti, hogy a többi állam nem lesz köteles a „domicile” elvének alkalmazására, hanem – éppen ellenkezőleg – továbbra is az állampolgárság elvét fogja alkalmazni. A 9. cikk tekintetében nem áll fenn a viszonyosság követelménye. Ez azzal jár, hogy a többi állam nem köteles alkalmazni a „domicile” adott államban meghatározott fogalmát; e cikk tehát nem nehezíti meg hatáságaik dolgát.

159 Ugyanakkor a 9. cikk alapján történő helyettesítés nincs hatással a 8. cikkre, noha ez a rendelkezés (1) bekezdésének a) pontjában szintén az állampolgárság feltételét használja (az egyik fél állampolgársága szerinti jog felek általi választása). Ennek indoka az annak megakadályozására irányuló célkitűzés, hogy az egyik fél állampolgársága szerinti jog 8. cikk alapján történő kijelölése semmisnek minősüljön a 9. cikket alkalmazó másik szerződő államban amiatt, hogy egyik fél lakóhelye sem abban az államban volt, amelynek jogát választották, vagy – éppen ellenkezőleg – a lakóhely jogának kijelölése minősüljön semmisnek egy olyan szerződő államban, amely továbbra is az állampolgárság feltételét alkalmazza.

160 Hangsúlyozni kell, hogy az állampolgárság elvének a „domicile” elvével való helyettesítése esetén a 9. cikk értelmében kötelező tájékoztatni az Állandó Hivatalt, amely ezt követően értesíti erről a többi szerződő államot.

10. cikk Közintézmények

A közintézmények a jogosultnak nyújtott tartást helyettesítő ellátás megtérítésére vonatkozó igényüket az intézményre alkalmazandó jog alapján érvényesíthetik.

161 E rendelkezés kimondja, hogy a közintézmények a jogosultnak nyújtott tartást helyettesítő ellátás megtérítésére vonatkozó igényüket az intézményre alkalmazandó jog alapján érvényesíthetik.

162 Ez a szabály nem jelent újdonságot, mivel – a szövegezés tekintetében fennálló kis különbséggel – már a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 9. cikkében is megjelent. Így a francia változatban a korábbi egyezményben szereplő „*institution publique*” kifejezést felváltotta az „*organisme public*” kifejezés, hogy a jegyzőkönyv szövege összhangba kerüljön az egyezmény szövegével.⁶²

163 Ez a szabály nemzetközileg nagyon széles körben elismert, amit az is megerősít, hogy egy ezzel azonos tartalmú rendelkezést az egyezmény szövegébe is belefoglaltak (lásd a 36. cikk (2) bekezdését). Ez a szabály ezért az utóbbi jogforrás minden részes államában alkalmazandó lesz, függetlenül attól, hogy ezek az államok részesei-e a jegyzőkönyvnek (és ezért függetlenül attól, hogy mely jogot alkalmazzák a tartási kötelezettségre).

164 Megjegyzendő, hogy a közintézmény jogának kapcsoló elve csak a közintézmény azon jogára vonatkozik, hogy *érvényesítse* a megtérítésre vonatkozó igényt (akár jogátruházás, akár törvényi engedmény alapján), miközben a tartási kötelezettség fennállására és mértékére az e kötelezettségre alkalmazandó jog irányadó

(lásd a 11. cikk f) pontját). E két rendelkezés közötti kapcsolat tisztázása érdekében váltotta fel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményben megjelent „megtérítésében [...] részesülhetnek” kifejezést a „megtérítésére vonatkozó igényüket [...] érvényesíthetik” kifejezés: a megtérítésben részesülés nem a közintézmény jogától függ, hanem a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogtól. Egyes esetekben e két jog egybeesik; rendszerint ez a helyzet akkor, ha a tartási kötelezettségre a jogosult szokásos tartózkodási helyének joga irányadó (3. cikk), mivel a jogosultnak ellátásokat nyújtó közintézmény általában a jogosult tartózkodási államában működik, a helyi jog szerint. A két jog különbözősége akkor valószínűbb, ha a tartási kötelezettségre a 4., 5., 7. vagy 8. cikk alapján a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam jogán kívüli egyéb jog vonatkozik.

165 Emellett egyértelmű, hogy a szabály csak a tartást helyettesítő ellátás megtérítésére alkalmazandó, és nem vonatkozik olyan más jellegű ellátásokra (például állami segélyekre), amelyeket a kötelezettnek nem kell megtérítenie.

11. cikk Az alkalmazandó jog tárgyi hatálya

A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jognak többek között a következőket kell meghatároznia:

166 Ez a rendelkezés tovább pontosítja, hogy mely kérdéseket határozza meg a tartási kötelezettségre alkalmazandó, a jegyzőkönyv 3., 4., 5., 7. vagy 8. cikke által kijelölt jog. E jog tárgyi hatályát a jegyzőkönyv meglehetősen széles körben vonja meg, összhangban a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményre⁶³ és egyéb nemzetközi jogforrásokra jellemző megközelítéssel.⁶⁴

167 Megjegyzendő, hogy a 11. cikkben szereplő felsorolás – mint azt a „többek között” kifejezés is jelzi – nem kimerítő jellegű, és az alkalmazandó jog egyéb, itt nem említett kérdésekre is vonatkozhat.

a) pont – a jogosult tartás iránti jogainak fennállását és terjedelmét, valamint azt, hogy kivel szemben gyakorolhatja azokat;

168 A tartási kötelezettségre alkalmazandó jog szabályozza először is a tartási kötelezettség fennállását és a kötelezett meghatározását. Korlátozás nélkül meghatározza egy személy tartásra való jogosultságát, figyelemmel az illetőnek a kötelezettel fennálló családi kapcsolatára és életkorára.

b) pont – azt, hogy a jogosult mennyiben követelhet visszamenőlegesen tartást;

169 Ugyanezen jog meghatározza a kötelezettség terjedelmét is. A jegyzőkönyv hű maradt az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezmények által alkalmazott megközelítéshez, kimondva, hogy egyetlen jog határozza meg a jogosult tartás iránti jogainak fennállását és terjedelmét. Nem követi azt a bizonyos jogrendszerekben (különösen egyes kanadai tartományokban) alkalmazott

⁶² Lásd az utóbbi 36. cikkét.

⁶³ Lásd az egyezmény 10. cikkét.

⁶⁴ Lásd az 1989. évi montevidói egyezmény 7. cikkét.

megoldást, amely elválasztja egymástól a követelés fennállását és terjedelmét.

c) pont – a tartás összegének kiszámítási alapját és indexálását;

170 A kötelezettség terjedelme nemcsak az ellátás kiszámításának alapját foglalja magában, hanem azt is, hogy a jogosult mennyiben követelhet visszamenőlegesen tartást (lásd a 11. cikk b) pontját). A különböző jogrendszerek rendszerint a jogosult keresetét közvetlenül megelőző években esedékes összegekre korlátozzák ezt a lehetőséget.

171 A tartási kötelezettségre alkalmazandó jog szabályozza a tartásként járó összeg indexálásának kérdését is. A különbizottság megvitatta a kérdést, mivel elméletileg más megoldások is elképzelhetők (pl. a jogosult szokásos tartózkodási helye jogának vagy az eljáró bíróság jogának rendszerszintű alkalmazása). A különbizottság végül úgy vélte, hogy ez a kérdés a tartási kötelezettség terjedelmének meghatározásához kapcsolódik, ennek megfelelően az utóbbira alkalmazandó jognak kell rá vonatkoznia.

d) pont – azt, hogy ki jogosult eljárást indítani tartással kapcsolatos ügyben, kivéve azokat a kérdéseket, amelyek az eljárási képességhez és az eljárás során történő képviselőhöz kapcsolódnak;

172 A tartási kötelezettségre alkalmazandó jog határozza meg azt is, hogy ki jogosult eljárást indítani tartással kapcsolatos ügyben. Ez megfelel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményben alkalmazott megoldásnak (lásd az egyezmény 10. cikkének (2) bekezdését). E jog rendszerint a tartásra jogosultat illeti meg, de ha ő kiskorú, az eljárást adott esetben az egyik szülője vagy valamely közintézmény indíthatja meg. Ez a kérdés elkülönül a cselekvőképtelen személyek képviselőtől, amelyre nem terjed ki a jegyzőkönyv tárgyi hatálya. Szintén nem keverendő össze az eljárási képesség és a bírósági képviselő kérdésével, amelyekre az eljáró bíróság joga vonatkozik.

e) pont – az elévülési időt;

173 A tartással kapcsolatos eljárás megindítására vonatkozó elévülési időt és az egyéb időbeli korlátokat (pl. jogvesztő határidőket) szintén a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog szabályozza. Ezeket a kérdéseket így a jegyzőkönyv nem eljárási, hanem anyagi jogi természetűként kezeli, hasonlóan a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezményhez (lásd a 10. cikk (2) bekezdését). További kérdés, hogy külföldi határozat alapján mely időszakra vonatkozóan lehet hátralékot végrehajtani. Ezt a kérdést nem szabályozza a jegyzőkönyv, az egyezmény 32. cikkének (5) bekezdése azonban igen; eszerint „[a] hátralék végrehajthatóságának elévülési idejét az eredeti eljárás helye szerinti állam jogszabályai vagy a felhívott állam jogszabályai határozzák meg, attól függően, hogy melyik ír elő hosszabb elévülési időszakot”.

f) pont – a tartásra kötelezett köteletségének mértéke, amennyiben a jogosult számára tartást helyettesítő ellátást nyújtó közintézmény az ellátás visszatérítését igényli.

174 Közintézmény által visszatérítés iránt indított eljárás esetében a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog szabályozza e kötelezettség fennállását és terjedelmét (így korlátait is), míg a visszatérítés igénylésének jogára az érintett intézmény joga vonatkozik (9. cikk). Ez a szabály – mely megfelel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 10. cikkének (3) bekezdésében szereplő rendelkezésnek – teljesen logikus: ha a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog alapján nem áll fenn követelés, a közintézmény nem igényelheti a kötelezettől az általa nyújtott ellátások visszatérítését.

12. cikk A vissza- és továbbutalás kizárása

A jegyzőkönyvben a „jog” kifejezés az adott államban hatályos anyagi jogot jelenti, a kollíziós szabályok kivételével.

175 E rendelkezés egyértelművé teszi, hogy a jegyzőkönyv kollíziós szabályai az érintett állam belső jogát jelölik ki, kollíziós szabályainak kizárásával. Ennek megfelelően a vissza- és továbbutalás még akkor is kizárt, ha a kijelölt jog a jegyzőkönyvet alá nem író valamely állam joga. Ez összhangban áll a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény, valamint a Hágai Konferencia által szerkesztett számos egyéb jogi aktus megoldásával.⁶⁵ A rendelkezés különösebb magyarázatot nem igényel.

13. cikk Közrend

A jegyzőkönyv alapján meghatározott jog alkalmazása kizárólag olyan mértékben tagadható meg, amennyiben az alkalmazás hatásai nyilvánvalóan ellentétesek lennének az eljáró bíróság államának közrendjével.

176 Ez a cikk biztosítja az alkalmazandó jog kizárásának lehetőségét, amennyiben az alkalmazás hatásai nyilvánvalóan ellentétesek az eljáró bíróság államának közrendjével. E rendelkezés érdemben megfelel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezménynek (lásd a 11. cikk (1) bekezdését), valamint az egységes nemzetközi magánjog számos jogi aktusának.

177 A közrendi kivétel csak nagyon korlátozó jelleggel alkalmazható: a 13. cikk megköveteli, hogy a külföldi jog hatásai nyilvánvalóan ellentétesek legyenek az eljáró bíróság államának közrendjével, vagyis egyértelműen ellentétesek legyenek az eljáró bíróság államának valamely alapelvével.

178 A közrendi kivételre időnként akkor hivatkoznak, ha a tartási követelés az ügy érdemére vonatkozó külföldi jog szerint olyan családi kapcsolaton alapul, amelyet az eljáró bíróság állama nem ismer el és helytelenít. E tekintetben azonban ki kell emelni, hogy a közrendet a konkrét

⁶⁵ Lásd a közvetítő szervezet által tartott értékpapírok tekintetében bizonyos jogokra vonatkozó jogszabályokról szóló, 2006. július 5-i hágai egyezmény 10. cikkét, valamint a felnőttek nemzetközi védelméről szóló, 2000. január 13-i hágai egyezmény 19. cikkét.

esetben kell meghatározni, figyelemmel a jegyzőkönyv által kijelölt külföldi jog alkalmazásának hatásaira. Ez a megfontolás különösen fontosnak tűnik a tartás területén, mivel ilyen esetekben egy külföldi jog alkalmazása mindenképpen tulajdonjogi hatásokkal jár.⁶⁶ A közrendre való hivatkozáshoz ezért nem elégséges az, ha a tartási követelés alapjául szolgáló családi kapcsolat általánosságban ellentétes az eljáró bíróság államának közrendjével: ahhoz, hogy ez a kapcsolat önmagában véve helytelennek minősüljön, az szükséges, hogy egy személy e kapcsolat alapján tartást legyen köteles fizetni egy másik személynek. Ez a különbségtétel nem elméleti jellegű. Közismert, hogy az ítélkezési gyakorlat több államban is hajlandó elismerni bizonyos olyan konkrét (dologi jogi vagy személyi jogi) jogosultságokat, amelyek családjogi kapcsolatból erednek, még ha utóbbi önmagában véve ellentétes is az eljáró bíróság államának közrendjével. A legismertebb példa a poligámia egyes hatásainak elismerése bizonyos európai államokban (Franciaország, Németország); bár az érintett államok ezt a jogintézményt önmagában véve nem ismerhetik el – mivel nem áll összhangban az eljáró bíróság állama jogának alapelveivel –, nem helytelenítik azt az esetet, ha a férj több különböző feleségnek nyújt tartást. Értelemszerűen hasonló megfontolások érvényesülhetnek a többi vitatott jogintézmény – például az azonos neműek házassága vagy élettársi kapcsolata – esetében.

179 Más belföldi vagy nemzetközi jogi aktusoktól eltérően a jegyzőkönyv nem tartalmaz fenntartást az eljáró bíróság államában érvényesülő *lois de police* (vagy a kollíziós szabályokat megelőzően alkalmazandó szabályok), vagyis azon kötelező erejű szabályok vonatkozásában, amelyek – az eljáró bíróság államában betöltött kiemelkedő jelentőségük miatt – a kollíziós szabályok által kijelölt jogtól függetlenül alkalmazandóak. Úgy tűnik ezért, hogy az eljáró hatóságok mindenképpen kötelesek meghatározni a jegyzőkönyv által kijelölt jog tartalmát, amely csak akkor hagyható figyelmen kívül, ha hatásai egy konkrét esetben nem összeegyeztethetők az eljáró bíróság államának közrendi elveivel.

14. cikk A tartás összegének megállapítása

Még abban az esetben is, ha az alkalmazandó jog másképpen rendelkezik, a tartás összegének megállapításakor figyelembe kell venni a jogosult szükségleteit és a kötelezett forrásait, valamint a jogosultnak a rendszeres tartásdíj fizetése helyett megítélt mindenfajta kompenzációt.

180 A 14. cikk szerint még abban az esetben is, ha az alkalmazandó jog másképpen rendelkezik, a tartás összegének megállapításakor figyelembe kell venni a jogosult szükségleteit és a kötelezett forrásait, valamint a jogosultnak a rendszeres tartásdíj fizetése helyett megítélt mindenfajta kompenzációt. Ez egy olyan alapvető szabály, amely önmagában véve kötelező a szerződő államokra nézve, függetlenül attól, hogy hogyan

rendelkeznek a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogról.

181 E rendelkezés szövege lényegében azonos a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 11. cikkének (2) bekezdésével, azonban két fontos újítást is tartalmaz:

182 Az első különbség alapja az, hogy a 14. cikk – eltérően a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 11. cikkének (2) bekezdésétől – a közrendre vonatkozó rendelkezéstől független, önálló rendelkezés. Az alkalmazandó joggal foglalkozó munkacsoportban és a különbizottságban folytatott hosszas egyeztetések után a diplomáciai ülés ezt a megoldást fogadta el. Ennek van egy fontos következménye: a szóban forgó alapvető szabály nem pusztán a külföldi jog alkalmazásának korlátját jelenti – a szerződő államok hatóságainak akkor is alkalmazniuk kell, ha a konkrét ügyben a jegyzőkönyv által kijelölt jog az eljáró bíróság joga.

183 Megjegyzendő, hogy a szükségletek és források figyelembevétele nem szükségképpen biztosít értékelési jogkört az adott ügyben eljáró hatóságnak: közvetett módon alapulhat az alkalmazandó jog szerint fennálló tartás kiszámításának módján, ha például a konkrét esetben a jogosultnak járó tartás összegét olyan táblázatok segítségével határozzák meg, amelyek elég rugalmasak a felek szükségleteinek és forrásainak figyelembevételéhez. Ez fontos azon közigazgatási rendszerek esetében, amelyek – bár a bírósági rendszereknél elvontabb módon – szintén figyelembe veszik a jogosult szükségleteit és a kötelezett forrásait.

184 A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 11. cikkének (2) bekezdéséhez képest a második különbség az, hogy a 14. cikk megemlíti „a jogosultnak a rendszeres tartásdíj fizetése helyett megítélt mindenfajta kompenzációt”. Ezt az újdonságot is a diplomáciai ülés vezette be, az Európai Közösség küldöttségének javaslata alapján.⁶⁷ Különösen olyan esetekre utal, amikor (például bizonyos common law jogrendszerekben) a házasság felbontásakor az egyik házastárs részére átalányösszeget vagy a másik házastárs tulajdonában álló (ingatlan vagy ingó) dolog egy részét ítélték meg, e házastárs valamennyi – köztük tartási – követelésének megváltása címén. Ezt a megoldást több nemzeti rendszer is alkalmazza, elősegítendő a házastársak követeléseinek a házasság felbontásakor történő, végleges rendezését, és ezáltal a kapcsolat „végérvényes” lezárását, legalábbis ami a tulajdoni viszonyokat illeti. Ilyen esetben el kell kerülni azt, hogy később az egyik házastárs a korábbi egyezséggel összeegyeztethetetlen tartási követelést terjesszen elő egy olyan jog alapján, amely nem ismeri el a kompenzáció e formáját: az eredmény méltánytalan lehet akkor, ha a jegyzőkönyv által kijelölt jog a jogosult aktuális szükségleteit veszi figyelembe, a korábban kapott kompenzációra való tekintet nélkül. A 14. cikk alapvető szabályának segítségével tehát adott esetben

⁶⁶ Lásd még a jegyzőkönyv 1. cikkének (2) bekezdését, miszerint a jegyzőkönyv alkalmazásában hozott határozatok nem érintik a családi kapcsolat fennállását.

⁶⁷ Lásd a 2. számú munkadokumentumot, az 1. számú jegyzőkönyv 64. és azt követő pontjait, valamint a 2. számú jegyzőkönyv 1. és azt követő pontjait.

orvosolhatóak a tartási követelésre alkalmazandó jog megoldásai.

15–17. cikk Nem egységes jogrendszerek

185 Ezek a cikkek a jegyzőkönyv olyan államokban történő alkalmazásával kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek nem rendelkeznek egységes jogrendszerrel. Ezek a rendelkezések megszokottak a hágai egyezményekben, de szövegüket az egyes egyezmények tárgyi hatályához kell igazítani. A jegyzőkönyv esetében az Állandó Hivatal dolgozta ki a cikkek tervezetét.⁶⁸ Ezeket a cikkeket a diplomáciai ülés kevés módosítással elfogadta. A 15. cikk úgy rendelkezik, hogy a jegyzőkönyv nem alkalmazandó a kizárólag valamely szerződő államon belüli kollízió esetén, míg a 16. és a 17. cikk tárgya a jegyzőkönyvnek a személyi vagy területi szempontból nem egységes jogrendszerekben történő alkalmazása.

15. cikk A jegyzőkönyv alkalmazásától való eltérés belső kollízió esetén

(1) bekezdés – Azon szerződő államok, amelyekben a tartási kötelezettségekre különböző jogrendszerek vagy jogszabályok vonatkoznak, nem kötelesek a jegyzőkönyv szabályait alkalmazni a kizárólag ezen különböző jogrendszerek vagy jogszabályrendszerek közötti kollízió esetén.

186 Ez a cikk kimondja, hogy azon államok, amelyekben a tartási kötelezettségekre két vagy több jogrendszer vagy jogszabályrendszer vonatkozik, nem kötelesek a jegyzőkönyv szabályait alkalmazni az ebből eredő belső kollízió rendezésére. A jegyzőkönyv célja, hogy nemzetközi viszonylatban rendezze a kollízió eseteit – tisztán belső helyzetekre nem kíván vonatkozni. Ez egyaránt érvényes a személyközi kollízióra (vagyis arra az esetre, amikor a különböző belső jogrendszerek alkalmazása valamely személyi feltételen – például az érintettek vallásán – alapul) és a területközi kollízióra (amikor a különböző jogrendszereket vagy jogszabályrendszereket különböző területi egységeken belül alkalmazzák).

187 Ha az érintett állam így kívánja, akkor – egyoldalúan, tisztán önkéntes alapon – dönthet úgy, hogy a belső kollíziós esetek rendezésére a jegyzőkönyvet alkalmazza. Ez a megoldás azonban – bár területközi kollízió esetén minden bizonnyal megfontolandó – nem tűnik alkalmasnak a személyközi kollízió eseteinek rendezésére.

(2) bekezdés – Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

188 A (2) bekezdés szerint a 15. cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre. Az ilyen szervezeteket létrehozó államok független államok, ezért nem kezelhetők egy több egységet magában foglaló állam területi egységeiként.

16. cikk Nem egységes jogrendszerek – területi eltérések

(1) bekezdés – Olyan állam vonatkozásában, amelyben az ezen jegyzőkönyvben szabályozott bármilyen ügy tekintetében a különböző területi egységekben két vagy több jogrendszert vagy jogszabályrendszert kell alkalmazni:

a) pont – az állam jogára történő bármely hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az az érintett területi egység hatályos jogára vonatkozik;

b) pont – az állam illetékes hatóságaira vagy közintézményeire történő hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az érintett területi egység eljárásra jogosult hatóságaira vagy közintézményeire vonatkozik;

c) pont – az államban található szokásos tartózkodási helyre történő hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az érintett területi egységben található szokásos tartózkodási helyre vonatkozik;

d) pont – a két személy közös állampolgársága szerinti államra való hivatkozást az adott állam joga által kijelölt területi egységre való hivatkozásként, vagy ilyen jellegű szabályozás hiányában az arra a területi egységre való hivatkozásként kell értelmezni, amelyhez a tartási kötelezettség a legszorosabban kapcsolódik;

e) pont – a személy állampolgársága szerinti államra való hivatkozást az adott állam joga által kijelölt területi egységre való hivatkozásként, vagy ilyen jellegű szabályozás hiányában az arra a területi egységre való hivatkozásként kell értelmezni, amellyel a személynek a legszorosabb a kapcsolata.

189 Ez a cikk meghatározza az olyan esetben alkalmazandó eljárást, amikor egy nemzetközi helyzetben a jegyzőkönyv által kijelölt jog egy olyan nem egységes jogrendszer joga, amelyben a tartási kötelezettségek tekintetében a különböző területi egységekben két vagy több jogrendszert vagy jogszabályrendszert kell alkalmazni. Megjegyzendő, hogy ez a kérdés nemcsak a több egységet magukban foglaló államokban merül fel, hanem felmerülhet a jegyzőkönyv valamennyi szerződő államában, amennyiben utóbbi egy több egységet magában foglaló állam jogát jelöli ki alkalmazandó jogként. Ha például a jegyzőkönyv „A” állam jogát jelöli ki, mert a jogosult szokásos tartózkodási helye ebben az államban van, és ez az állam nem alkot egységes rendszert, a (jegyzőkönyvben részes) „B” államban eljáró hatóságnak el kell döntenie, hogy „A” állam különböző területi egységei közül melyiknek a szabályait kell alkalmazni.

(2) bekezdés – A jegyzőkönyv alapján alkalmazandó jog meghatározása céljából, azon állam vonatkozásában, amely két vagy több olyan területi egységből áll, amelyek mindegyike az ezen jegyzőkönyv hatálya alá tartozó ügyek tekintetében saját jogrendszerrel vagy jogszabályrendszerrel rendelkezik, a következő szabályokat kell alkalmazni:

⁶⁸ 12. számú munkadokumentum.

a) pont – ha az államban léteznek olyan hatályos szabályok, amelyek meghatározzák, hogy mely területi egység joga az alkalmazandó, akkor ennek az egységnek a jogát kell alkalmazni;

b) pont – ilyen szabályok hiányában az (1) bekezdésben meghatározott területi egység jogát kell alkalmazni.

190 A 16. cikk (2) bekezdése a jegyzőkönyv alapján ilyen esetben alkalmazandó jog meghatározása céljából úgy rendelkezik, hogy elsőként az adott államnak azon hatályos szabályait kell alkalmazni, amelyek meghatározzák, hogy mely területi egység joga az alkalmazandó (a 16. cikk (2) bekezdésének a) pontja). Példánkban a „B” állam hatósága ennek megfelelően először azokra a szabályokra fog hagyatkozni, amelyek „A” államban a területközi kollízió eseteinek rendezésére alkalmazandóak; ez például azt eredményezheti, hogy egy, a jogosult szokásos tartózkodási helyétől különböző területi egység jogát alkalmazzák (például a kötelezett szokásos tartózkodási helyének jogát, ha az „A” államban ez a feltétel használatos).

191 Csak ilyen belföldi szabályok hiányában – és ezért szigorúan kiegészítő jelleggel – fogják a jegyzőkönyv szabályai meghatározni az alkalmazandó jogot (a 16. cikk (2) bekezdésének a) pontja). E célból a 16. cikk (1) bekezdése meghatározza, hogy a jegyzőkönyvben használt fogalmakat hogyan kell értelmezni; ez a rendelkezés csak akkor alkalmazandó, ha a (2) bekezdés b) pontja alkalmazandó. Az e rendelkezést megalapozó általános elgondolás szerint a jegyzőkönyv térbeli kapcsoló elemeit abban a területi egységben kell elhelyezni, ahol ténylegesen találhatók.

192 Így adott esetben az állam jogára történő bármely hivatkozás az érintett területi egység hatályos jogára vonatkozik (a 16. cikk (1) bekezdésének a) pontja; például „az eljáró bíróság joga” kifejezést úgy kell értelmezni, hogy az azon területi egység hatályos jogát jelenti, ahol az eljáró hatóság található). Hasonlóképpen: az állam illetékes hatóságaira vagy közintézményeire történő hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az érintett területi egység eljárásra jogosult hatóságaira vagy közintézményeire vonatkozik (például a közintézménynek a jogosult részére nyújtott ellátás megtérítésére vonatkozó, a 10. cikkben alapuló jogára azon területi egység hatályos joga vonatkozik, ahol az adott intézmény eljárni jogosult). Ugyanezen elv alapján az államban található szokásos tartózkodási helyre történő hivatkozást – adott esetben – úgy kell értelmezni, hogy az érintett területi egységben található szokásos tartózkodási helyre vonatkozik (következésképpen a 3. cikk alapján azon területi egység hatályos joga lesz alkalmazandó, ahol a jogosult szokásos tartózkodási helye van).

193 A jegyzőkönyv egyes rendelkezései (a 4. cikk (4) bekezdése, a 6. cikk, valamint a 8. cikk (1) bekezdésének a) pontja) az állampolgárság fogalmát használják, amely azon egyszerű oknál fogva nem igazán megfelelő a belső kollízió eseteinek feloldására, hogy egy több egységet magában foglaló állam területi egységei általában nem adnak a szóban forgó államétól különböző állampolgárságot. Ezért rendelkezik úgy ezekre az esetekre vonatkozóan a 16. cikk (1) bekezdésének d) és e)

pontja, hogy ha a szóban forgó államban nincsenek erre vonatkozó szabályok, akkor az alkalmazandó jog azon területi egység joga, amellyel a személynek a legszorosabb a kapcsolata. E megoldás gyakorlati megvalósítása bizonyára nem könnyű, de általában el tudja mozdítani az ügyet a holtpontról.

(3) bekezdés – Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

194 A (3) bekezdés szerint a 16. cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre. Az ilyen szervezeteket létrehozó államok független államok, ezért nem kezelhetők egy több egységet magában foglaló állam területi egységeiként.

17. cikk Nem egységes jogrendszerek – személyek joga közötti kollízió

Azon állam vonatkozásában, amely az ezen jegyzőkönyv hatálya alá tartozó ügyek tekintetében a személyek különböző csoportjaira két vagy több jogrendszerrel vagy jogszabályrendszerrel rendelkezik, a jegyzőkönyv alapján alkalmazandó jog meghatározása céljából az ilyen állam jogára való hivatkozást úgy kell értelmezni, hogy az arra a jogrendszerre vonatkozik, amelyet ezen állam hatályos szabályai meghatároznak.

195 Ez a cikk arra a helyzetre utal, amikor a jegyzőkönyv által kijelölt jog egy olyan állam joga, amely a személyek különböző csoportjaira (például vallási alapon) több jogrendszerrel vagy jogszabályrendszerrel rendelkezik. Ilyen esetben az érintett állam belső kollíziós szabályainak felhívása jelenti az egyetlen alkalmazandó szempontot. Ezt a megoldást alkalmazza a kérdéssel foglalkozó valamennyi hágai egyezmény. Ez azért fontos, mert a jegyzőkönyv – általában területi szemponton alapuló – szabályai nem alkalmasak a személyek joga közötti kollízió feloldására. Más egyezményektől eltérően a jegyzőkönyv nem ír elő kiegészítő jellegű kapcsoló elvet arra az esetre vonatkozóan, amikor az érintett államban nincsenek belső szabályai. A diplomáciai ülésen az a javaslat merült fel, hogy ha egy, a tartási kötelezettségek tekintetében a személyek különböző csoportjaira több, nem egységes jogrendszerrel rendelkező állam nem rendelkezik vonatkozó belföldi kollíziós szabályokkal, akkor a jegyzőkönyvhöz való csatlakozás előtt el kelljen elfogadnia ezeket a szabályokat.

18. cikk A tartásra vonatkozó korábbi hágai egyezményekkel való összhang

A szerződő felek közötti kapcsolatban ez a jegyzőkönyv helyettesíti a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. október 2-i hágai egyezményt és a gyermektartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1956. október 24-i hágai egyezményt.

196 Ez a cikk egyértelművé teszi, hogy a jegyzőkönyv a szerződő államok egymás közötti viszonylatában helyettesíteni kívánja az 1956. és 1973. évi hágai tartási egyezményeket. Ez a szabály az értelemszerű

változtatásokkal megismétli az 1973. évi egyezmény 18. cikkében szereplő rendelkezést.

197 Ez a helyettesítés csak a szerződő államok egymás közötti viszonylatában megy végbe, ami azt jelenti, hogy a korábbi egyezmények még a jegyzőkönyvhöz csatlakozott államokban is alkalmazandóak maradnak az olyan más államokkal fennálló kapcsolatokban, amelyek ezen egyezmények részes felei, és nem csatlakoztak a jegyzőkönyvhöz.

198 Az 1956. évi hágai tartási egyezmény csak akkor alkalmazandó, ha egy szerződő állam jogának alkalmazásához vezet. Ennek megfelelően nem *erga omnes* hatályú.⁶⁹ A 18. cikk továbbá kimondja, hogy „a szerződő felek közötti kapcsolatban” a jegyzőkönyv helyettesíti az 1956. évi egyezményt, így utóbbi felmondására nincs szükség. Ez a rendelkezés tehát egyértelműen azt eredményezi, hogy a jegyzőkönyv alkalmazása elsőbbséget élvez a korábbi egyezménnyel szemben, legalábbis azon államok között, amelyek mindkét jogi aktusnak szerződő felei. Kétségtelen, hogy a 18. cikkből le lehet vonni azt a következtetést, miszerint az lehetővé teszi a mindkét jogi aktusban részes állam számára, hogy eltérjen a jegyzőkönyv alkalmazásától egy olyan állammal szemben, amely az 1956. évi egyezménynek részes fele, a jegyzőkönyvnek azonban nem. Egy ilyen helyzet feltétlenül kivételes, de mindenekelőtt akkor lesz nehezen kezelhető, ha nincs olyan konkrét szempont, amely alapján meg lehetne határozni, mikor van szó egy ilyen állammal fennálló kapcsolatról. E bizonytalanságra tekintettel a 18. cikk célkitűzése ebben az esetben is alátámaszthatja a jegyzőkönyv alkalmazását.

199 A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezménnyel való összhang megteremtése nehezebb, mivel ez a jogi aktus – a jegyzőkönyvhöz hasonlóan – általánosan alkalmazandó.⁷⁰ Az 1956. évi hágai tartási egyezményhez hasonlóan a 18. cikk hatása ebben az esetben is az, hogy a jegyzőkönyv legalábbis „a szerződő felek közötti kapcsolatban” elsőbbséget élvez az 1973. évi egyezménnyel szemben, anélkül, hogy utóbbi felmondására szükség lenne. És ebből is arra lehet következtetni, hogy ez a rendelkezés lehetővé teszi a jegyzőkönyvben és az 1973. évi egyezményben egyaránt részes állam számára azt, hogy eltérjen a jegyzőkönyv alkalmazásától egy olyan állammal szemben, amely az 1973. évi egyezménynek részes fele, a jegyzőkönyvnek azonban nem. Ez azonban nem oldja meg a két jogi aktus konfliktusának kérdését olyan helyzetekben, amikor a gyakorlatban különböző megoldásra vezetnek, és nincs olyan szempont, amely meghatározná, mikor van szó „a szerződő felek közötti kapcsolatban” felmerülő kérdésről. Ezek az esetek valószínűleg gyakoribbak, mint az előző bekezdés alapján előforduló helyzetek, tekintettel mindkét jogi aktus általános alkalmazására. E nehézségre tekintettel még inkább indokolt a 18. cikk célkitűzésének mint az 1973. évi egyezménnyel szemben a jegyzőkönyv alkalmazását alátámasztó tényezőnek a figyelembevétele, mivel a jegyzőkönyv korszerűbb rendszere az 1973. évi

egyezmény szabályainak hatását hivatott helyettesíteni. Ezt a következtetést emellett alátámaszthatja az 1973. évi egyezmény 19. cikke is, mely szerint „[e]z az egyezmény nem érinti az ezen egyezmény által szabályozott kérdésekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazó azon más nemzetközi jogi aktusokat, amelyeknek valamely szerződő állam a részes fele vagy azzá válik”.

19. cikk Más jogi okmányokkal való összhang

(1) bekezdés – Ez a jegyzőkönyv nem érinti azokat az egyéb nemzetközi jogi okmányokat, amelyeknek a szerződő államok részesei vagy azok lesznek, és amelyek a jegyzőkönyv által szabályozott ügyekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak, kivéve, ha a jogi okmány részes államai ezzel ellentétes tartalmú nyilatkozatot nem tesznek [helyesen: nyilatkozatot tesznek].

200 A más jogi okmányokkal való összhang kérdése egyszerűbb: a 19. cikk szerint a jegyzőkönyv nem érinti azokat az egyéb nemzetközi jogi okmányokat, amelyeknek a szerződő államok részesei vagy azok lesznek, és amelyek a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogra vonatkozó rendelkezéseket tartalmaznak. A jegyzőkönyv csak akkor élvez elsőbbséget ezekkel a korábbi vagy későbbi okmányokkal szemben, ha ezen okmányok részes államai ezzel ellentétes tartalmú nyilatkozatot tesznek.

(2) bekezdés – Az (1) bekezdést kell alkalmazni az érintett államok közötti regionális vagy más természetű különleges kapcsolaton alapuló egységes jogszabályokra is.

201 Ki kell emelni, hogy a 19. cikk (2) bekezdése alapján ez a megoldás irányadó a jegyzőkönyv és az érintett államok közötti – elsősorban regionális természetű – különleges kapcsolat fennállásán alapuló egységes jogszabályok közötti kapcsolatokra is. Ebből például az következik, hogy a jegyzőkönyv helyett adott esetben a vele azonos tárgyú, jövőbeli regionális jogi aktust kellene alkalmazni.

20. cikk Egységes értelmezés

A jegyzőkönyv értelmezésekor figyelembe kell venni annak nemzetközi jellegét és az egységes alkalmazás előmozdításának szükségességét.

202 E – valamennyi egységes jogi aktusban hagyománnyá vált – rendelkezés alapján a jegyzőkönyv szerződő államai megállapodnak abban, hogy a jegyzőkönyv értelmezésekor figyelembe veszik annak nemzetközi jellegét és az egységes alkalmazás előmozdításának szükségességét. Ez egyebek mellett azzal a kötelezettséggel is együtt jár, hogy a szerződő államok hatóságai a lehető legteljesebb mértékben figyelembe veszik a jegyzőkönyv alapján a többi szerződő államban hozott határozatokat. Ezek a határozatok természetesen csak irányadó jelleggel bírnak, mivel a többi állam hatóságai nem kötelesek őket figyelembe venni.

⁶⁹ Lásd az egyezmény 6. cikkét.

⁷⁰ Lásd az 1973. évi egyezmény 3. cikkét és a jegyzőkönyv 2. cikkét.

21. cikk A jegyzőkönyv gyakorlati működésének felülvizsgálata

(1) bekezdés – A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia főtitkára szükség esetén különbizottságot hív össze a jegyzőkönyv gyakorlati működésének felülvizsgálatára.

203 A nyomon követés biztosítása érdekében a 21. cikk úgy rendelkezik, hogy a főtitkár szükség esetén különbizottságot hívhat össze a jegyzőkönyv gyakorlati működésének felülvizsgálatára.

(2) bekezdés – A felülvizsgálat céljából a szerződő felek együttműködnek a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia Állandó Hivatalával a jegyzőkönyv alkalmazására vonatkozó ítélkezési gyakorlat összegyűjtése terén.

204 Ugyanezen célból, valamint annak érdekében, hogy a szerződő államok hatásai könnyebben férjenek hozzá a többi államban a jegyzőkönyv alapján hozott határozatokhoz, a szerződő államok megállapodnak abban, hogy együttműködnek az Állandó Hivatallal a jegyzőkönyv alkalmazására vonatkozó ítélkezési gyakorlat összegyűjtése terén.

22. cikk Átmeneti intézkedések

Ez a jegyzőkönyv nem alkalmazható valamely szerződő államban olyan időszakra vonatkozóan igényelt tartásra, amely megelőzi a jegyzőkönyvnek az adott államban történő hatálybalépését.

205 E cikk szerint a jegyzőkönyv nem alkalmazható valamely szerződő államban olyan időszakra vonatkozóan igényelt tartásra, amely megelőzi a jegyzőkönyv hatálybalépését. E rendelkezés célja annak biztosítása, hogy az új szabályok ne legyenek hatással a felek azon jogaira és kötelezettségeire, amelyek már a jegyzőkönyv hatálybalépése előtt is fennálltak. Ez megfelel a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény 12. cikke által alkalmazott megoldásnak.⁷¹

206 Ennek megfelelően a jegyzőkönyv – eltérően az egyezménytől (lásd az 56. cikk (1) bekezdését) – nem lesz alkalmazandó a hatálybalépése után indított valamennyi eljárásra; ugyanakkor alkalmazása nem kizárt, ha az eljárást ezen időpont előtt indították. Ezzel szemben mindkét esetben szükséges lesz annak meghatározása, hogy mely időszakra vonatkozóan követelnek tartást. Ha a tartást az új jogi aktus hatálybalépését megelőző időszakra vonatkozóan követelik (ha például a jogosult hátralék megfizetését követeli), a jegyzőkönyv nem lesz alkalmazandó, még akkor sem, ha annak hatálybalépése után indították a keresetet. Az ezen időszakra esedékes tartási kötelezettségre továbbra is azon (egyezményi vagy belföldi jogforrásokon alapuló) nemzetközi magánjogi szabályok fognak vonatkozni, amelyek az eljáró bíróság államában a jegyzőkönyv hatálybalépése előtt alkalmazandóak voltak. Ez fordítva is igaz: ha egy hatóság a jegyzőkönyv hatálybalépése után köteles dönteni a jövőben esedékes tartásról, a jegyzőkönyvet kell

alkalmaznia, még akkor is, ha annak hatálybalépése előtt indították a keresetet.

23. cikk Aláírás, megerősítés és csatlakozás

(1) bekezdés – Ezt a jegyzőkönyvet valamennyi állam aláírhatja.

(2) bekezdés – Ezt a jegyzőkönyvet az aláíró államoknak meg kell erősíteniük, el kell fogadniuk vagy jóvá kell hagyniuk.

(3) bekezdés – Ehhez a jegyzőkönyvhöz valamennyi állam csatlakozhat.

(4) bekezdés – A megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratokat a jegyzőkönyv letéteményesénél, a Holland Királyság Külügyminisztériumnál kell letétbe helyezni.

207 Ez megfelel a legtöbb hágai egyezményben szereplő rendelkezésnek. Az aláírás, megerősítés és csatlakozás tekintetében meghatározott szabályok megfelelnek a hagyományos megoldásoknak, így különösebb magyarázatot nem igényelnek.⁷²

208 Egy „jegyzőkönyv” címet viselő jogi aktus esetében azonban ez a rendelkezés különös jelentőséggel bír, mivel lefekteti a jogi aktus önállóságának elvét azon egyezményhez képest, amellyel együtt kidolgozták. Mint azt már megjegyeztük, bármely állam aláírhatja vagy megerősítheti a jegyzőkönyvet, illetve csatlakozhat ahhoz, még akkor is, ha az egyezményt nem írta alá vagy nem erősítette meg, illetve ha ahhoz nem csatlakozott. A diplomáciai ülés némi bizonytalanság után ezt a megoldást fogadta el, és a küldöttek álláspontja szerint ez nem indokolta a „jegyzőkönyv” helyett az „egyezmény” szó használatát a címben (lásd fentebb a 15. és az azt követő pontokat).

24. cikk Regionális gazdasági integrációs szervezetek

(1) bekezdés – Azok a regionális gazdasági integrációs szervezetek, amelyek kizárólag független államokból állnak, és a jegyzőkönyv hatálya alá eső ügyek némelyikében vagy mindegyikében hatáskörrel rendelkeznek, ezt a jegyzőkönyvet szintén aláírhatják, elfogadhatják, jóváhagyhatják, illetve csatlakozhatnak hozzá. Ebben az esetben a regionális gazdasági integrációs szervezetet a szerződő államokéval megegyező jogok és kötelezettségek illetik meg olyan mértékben, amennyiben a szervezet a jegyzőkönyv által szabályozott ügyekben hatáskörrel rendelkezik.

(2) bekezdés – A regionális gazdasági integrációs szervezetek az aláírással, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg írásban értesítik a letéteményest azokról a jegyzőkönyv hatálya alá tartozó ügyekről, amelyek tekintetében a szervezet tagállamai hatáskörüket a szervezetre ruházták. A szervezetek az e bekezdés szerinti, legutóbb megküldött értesítésben meghatározott hatáskört érintő mindennemű változásról haladéktalanul, írásban értesítik a letéteményest.

⁷¹ A Verwilghen-jelentés (a 14. lábjegyzetben hivatkozott mű) 182. és azt követő pontjai.

⁷² Lásd az egyezmény 58. cikkét és a Borrás-Degeling-jelentés 689–694. cikkét.

(3) bekezdés – A regionális gazdasági integrációs szervezet az aláírással, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg a 28. cikk szerint nyilatkozhat arról, hogy a jegyzőkönyv által szabályozott valamennyi ügyben hatáskörrel rendelkezik, és hogy a jegyzőkönyv azokra a tagállamaira nézve, amelyek hatáskörüket a szóban forgó ügyben átruházták a regionális gazdasági integrációs szervezetre, a jegyzőkönyvnek a szervezet általi aláírása, elfogadása, jóváhagyása, illetve a szervezetnek a jegyzőkönyvhöz való csatlakozása erejénél fogva kötelező.

(4) bekezdés – A jegyzőkönyv hatálybalépése tekintetében a regionális gazdasági integrációs szervezet által letétbe helyezett okmányokat kizárólag akkor veszik figyelembe, ha a regionális gazdasági integrációs szervezet a (3) bekezdés értelmében e tekintetben egyértelmű nyilatkozatot tesz.

(5) bekezdés – Az ebben a jegyzőkönyvben a „szerződő államra” vagy „államra” tett hivatkozások – adott esetben – egyaránt vonatkoznak azokra a regionális gazdasági integrációs szervezetre is, amelyek a jegyzőkönyv részes felei. Amennyiben a regionális gazdasági integrációs szervezet a (3) bekezdésnek megfelelően nyilatkozatot tesz, az ebben a jegyzőkönyvben a „szerződő államra” vagy „államra” tett hivatkozások – adott esetben – a szervezet tagállamaira is vonatkoznak.

209 Az egyezményhez hasonlóan (lásd az 59. cikket) a jegyzőkönyv is tartalmaz olyan rendelkezést, amely meghatározza, hogy egy regionális gazdasági integrációs szervezet milyen feltételekkel válhat a tagjává. Ez egy új keletű záró rendelkezés, amely csak a Hágai Konferencia által elfogadott legutóbbi jogi aktusokban szerepel.⁷³ Emlékeztetni kell arra, hogy 2007-ben a Hágai Konferencia alapokmányát is módosították annak érdekében, hogy a regionális gazdasági integrációs szervezetek a konferencia tagjává válhassanak.⁷⁴ Ez a fejlődés főként az Európai Unióban az Amszterdami Szerződés alapján végbement fejlődéshez kapcsolódik – e Szerződés alapján az Európai Közösség belső és külső hatásköröket kapott a nemzetközi magánjog területén. Az Európai Közösség 2007. április 3-án lett a konferencia tagja. A 24. cikk szövege természetesen általános jellegű, és szükség esetén más olyan regionális gazdasági integrációs szervezetekre is vonatkozhat, amelyek a jegyzőkönyv által szabályozott kérdésekben jogkörökkel rendelkezhetnek.

210 Az e cikkben szereplő rendelkezések pontosan megegyeznek az egyezmény 59. cikkével. Magyarázatért lásd a Borrás-Degeling-jelentés 695–700. pontját.

25. cikk Hatálybalépés

(1) bekezdés – Ez a jegyzőkönyv a 23. cikkben említett második megerősítő, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lép hatályba.

211 A jegyzőkönyv hatálybalépéséhez a 25. cikk (1) bekezdése két megerősítő, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezését írja elő. Ez a megoldás – amely azonos az egyezményben (lásd a 60. cikket), valamint a Hágai Konferencia által az utóbbi időben elfogadott más jogi aktusokban⁷⁵ használttal – különösen kedvező a jogi aktus hatálybalépésére nézve. Az alapjául szolgáló megfontolás szerint nem származik hátrány abból, ha a jegyzőkönyv csupán két állam között alkalmazandó, amennyiben az érintett államok ezt kívánják. Emlékeztetni kell arra, hogy a jegyzőkönyv – a benne részt vevő államok számától függetlenül – *erga omnes* hatályú (lásd a 2. cikket).

(2) bekezdés – Ezt követően a jegyzőkönyv a következő napon lép hatályba:

a) pont – a jegyzőkönyvet később megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó, illetve ahhoz később csatlakozó államok vagy a 24. cikkben említett regionális gazdasági integrációs szervezetek tekintetében a megerősítő, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján;

b) pont – azon területi egységek tekintetében, amelyekre a jegyzőkönyv hatályát a 26. cikknek megfelelően kiterjesztették, az ugyane cikkben említett nyilatkozatról való értesítéstől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján.

212 A 25. cikk további szabályai szintén megegyeznek az egyezmény 60. cikkében, valamint a Hágai Konferencia által elfogadott egyéb jogi aktusokban szereplő rendelkezésekkel.

26. cikk Nem egységes jogrendszerekre vonatkozó nyilatkozatok

(1) bekezdés – Amennyiben egy államban két vagy több olyan területi egység is van, amelyben az ebben a jegyzőkönyvben szabályozott kérdésekre különböző jogrendszer vonatkozik, akkor az állam az aláíráskor, megerősítéskor, elfogadáskor, jóváhagyáskor vagy csatlakozáskor a 28. cikknek megfelelően nyilatkozhat arról, hogy a jegyzőkönyv kiterjed-e valamennyi területi egységére vagy azok közül csak egyre vagy néhányra, és ezt a nyilatkozatot újabb nyilatkozat benyújtásával bármikor módosíthatja.

(2) bekezdés – Bármely ilyen nyilatkozatról értesíteni kell a letéteményest, és az értesítésben kifejezetten meg kell jelölni azokat a területi egységeket, amelyekre a jegyzőkönyv kiterjed.

⁷³ Különösen a joghatósági megállapodásokról szóló, 2005. június 30-i hágai egyezmény 29. cikke, valamint a közvetítő szervezet által tartott értékpapírok tekintetében bizonyos jogokra vonatkozó jogszabályokról szóló, 2006. július 5-i hágai egyezmény 18. cikke.

⁷⁴ Lásd az alapokmány 3. cikkét.

⁷⁵ Lásd a joghatósági megállapodásokról szóló, 2005. június 30-i hágai egyezmény 31. cikkét és a közvetítő szervezet által tartott értékpapírok tekintetében bizonyos jogokra vonatkozó jogszabályokról szóló, 2006. július 5-i hágai egyezmény 19. cikkét.

(3) bekezdés – Ha egy állam e cikk alapján nem tesz nyilatkozatot, a jegyzőkönyv az adott állam összes területi egységére kiterjed.

(4) bekezdés – Ez a cikk nem alkalmazandó a regionális gazdasági integrációs szervezetekre.

213 A hagyományos megközelítésnek megfelelően a 26. cikk (1) bekezdése megengedi, hogy ha egy államban két vagy több olyan területi egység is van, amelyben a jegyzőkönyvben szabályozott kérdésekre különböző jogrendszer vonatkozik, akkor az állam nyilatkozzon arról, hogy a jegyzőkönyv kiterjed-e valamennyi területi egységére vagy azok közül csak egyre vagy néhányra. Ilyen nyilatkozat hiányában a jegyzőkönyv hatálya az adott állam területének egészére kiterjed (a 26. cikk (3) bekezdése).

27. cikk Fenntartások

A jegyzőkönyvvel kapcsolatban fenntartásnak helye nincs.

214 Ez a cikk nagyon fontos, mivel lefekteti azt az elvet, miszerint a jegyzőkönyvvel kapcsolatban fenntartásnak helye nincs. Mint azt fentebb említettük (lásd a 25. pontot), ez nagy különbség a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1973. évi hágai egyezmény megoldásához képest; utóbbi ugyanis lehetővé teszi az államoknak, hogy az egyezmény alkalmazását meghatározott tartási kötelezettségekre korlátozzák (például a házastársak vagy volt házastársak közötti és/vagy 21. életévét be nem töltött, nem házas személlyel szembeni tartási kötelezettségekre; lásd a 13. cikket), vagy bizonyos tartási kötelezettségek tekintetében kizárják (oldalági vagy házassági rokonok, vagy bizonyos esetekben elvált vagy különvált házastársak, vagy érvénytelenített vagy semmissé nyilvánított házasság felei között; lásd a 14. cikket). Ráadásul az említett egyezmény 15. cikke megengedi az eljáró bíróság joga alkalmazásának fenntartását, amennyiben a jogosult és a kötelezett is az érintett állam állampolgára és a kötelezett szokásos tartózkodási helye is ebben az államban van. Több szerződő állam is bejelentett fenntartást. A 27. cikknek köszönhetően a jegyzőkönyv hatálya nem korlátozható, és az alkalmazandó jog tekintetében a jegyzőkönyv által meghatározott megoldások alól nem tehető kivétel.

28–30. cikk Nyilatkozatok, felmondás, értesítés

28. cikk Nyilatkozatok

(1) bekezdés – A 24. cikk (3) bekezdésében és a 26. cikk (1) bekezdésében említett nyilatkozatokat az aláírással, megerősítéssel, elfogadással, jóváhagyással vagy csatlakozással egyidejűleg vagy azt követően bármikor meg lehet tenni, és azt bármikor módosítani lehet vagy vissza lehet vonni.

(2) bekezdés – A nyilatkozatról, módosításról és visszavonásról a letéteményest értesíteni kell.

(3) bekezdés – Az aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás időpontjában tett nyilatkozatok az érintett állam tekintetében a jegyzőkönyv hatálybalépésével egyidejűleg lépnek hatályba.

(4) bekezdés – A későbbiekben tett nyilatkozatok és a nyilatkozatok módosítása vagy visszavonása az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított három hónapos időszak lejártát követő hónap első napján lépnek hatályba.

29. cikk Felmondás

(1) bekezdés – A jegyzőkönyv szerződő államai a jegyzőkönyvet a letéteményesnek címzett írásbeli értesítéssel felmondhatják. A felmondást korlátozni lehet a jegyzőkönyv hatálya alá tartozó, nem egységes jogrendszerű állam bizonyos területi egységeire.

(2) bekezdés – A felmondás az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított tizenkét hónapos időszak lejártát követő hónap első napján hatályosul. Amennyiben az értesítésben ennél hosszabb felmondási időt határoznak meg, a felmondás az értesítésnek a letéteményeshez való beérkezésétől számított e hosszabb időszak lejártát követő napon hatályosul.

30. cikk Értesítés

A letéteményes értesíti a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia tagjait és a 23. és 24. cikknek megfelelően aláíró, megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozó többi államot és regionális gazdasági integrációs szervezetet az alábbiakról:

a) pont – a 23. és 24. cikkben említett aláírás, megerősítés, elfogadás, jóváhagyás és csatlakozás;

b) pont – a jegyzőkönyv hatálybalépésének időpontja a 25. cikkel összhangban;

c) pont – a 24. cikk (3) bekezdésében és a 26. cikk (1) bekezdésében említett nyilatkozatok,

d) pont – a 29. cikkben említett felmondás.

215 Ezek a cikkek hagyományos megoldásokat tükröznek. Különösebb magyarázatot nem igényelnek.

Lausanne, 2009. augusztus 26.

A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia

Állandó Hivatala

Churchillplein 6b

2517 JW Hága

Hollandia

Telefon: +31 70 363 3303

Fax: +31 70 360 4867

E-mail: secretariat@hcch.net

Honlap: www.hcch.net

DS-02-14-736-HU-N

ISBN 978-92-79-39260-3

doi : 10.2838/2227